

”Voiko huoli lapsesta olla aiheeton?”

Tapaustutkimus lastensuojelullisen huolen tunnistamisesta ja huoliprosessin etenemisestä Siilinjärven kunnan päiväkodeissa

Merja Rönkkö

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

Maaliskuu 2012

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Sosiaalityö

RÖNKKÖ, MERJA: "Voiko huoli lapsesta olla aiheeton?" Tapaustutkimus lastensuojelullisen huolen tunnistamisesta ja huoliprosessin etenemisestä Siilinjärven kunnan päiväkodeissa

Opinnäytetutkielma, 98 sivua, 2 liitettä (6 sivua)

Ohjaajat: Tutkimusjohtaja Aini Pehkonen, professori Pauli Niemelä

Maaliskuu 2012

Avainsanat: päivähoito, kasvatuskumppanuus, puheeksi ottaminen, varhainen puuttuminen

Tämän tutkielman lähtökohtana on tuottaa tietoa siitä, mitkä tekijät herättävät lastensuojelullista huolta Siilinjärven kunnan päiväkodeissa, miten huoleen puututaan ja miten huoliprosessi etenee. Tutkielman avulla pyrin selvittämään myös, millaisia keinoja ja työmenetelmiä Siilinjärven kunnan päiväkotien työntekijöillä on lastensuojelullisen huolen tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseksi. Selvitän myös, millaisia toiveita Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeillä on lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyötä varten. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla keväällä 2009. Kyselylomakkeet toimitettiin Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeille.

Tulosten mukaan lastensuojelullista huolta herättävät tekijät voidaan jakaa lapsen käytökseen ja lapsen hyvinvointiin liittyviin tekijöihin, lapsen ulkoiseen olemukseen liittyviin tekijöihin sekä vanhempiin liittyviin tekijöihin. Vanhempiin liittyviä tekijöitä, jotka herättävät päiväkotien työntekijöissä huolta ovat päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, vanhempien kasvatusasenteet, lähisuhdeväkivalta, lapsen perushoidon puutteet ja vanhempien jaksaminen. Päiväkotien työtiimeillä oli selkeät toimintamallit, miten toimia huolen herättyä. Lastensuojelullisesta huolesta keskusteltiin ensin tiimissä ja tämän jälkeen otettiin yhteyttä lapsen vanhempiin, päiväkodin esimieheen ja tarvittaessa päivähoiton yhteistyötahoihin, kuten lastenneuvolaan, erityislastentarhanopettajaan ja lastensuojelun sosiaalityöntekijään, jonka kanssa järjestetään tarvittaessa yhteispalaveri. Päiväkotien työtiimien mielestä toimivia työmenetelmiä puheeksi ottamiseen ja huolen tunnistamiseen ovat kasvatuskumppanuus, huolen harmaan vyöhykkeistön tuntemus ja käyttö, säännölliset yhteistyöpalaverit lastenneuvolan ja sosiaalityön kanssa sekä tiimikeskustelut. Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeiltä puuttui selkeä yhtenäinen ohjeistus lastensuojelun sosiaalityöhön tapahtuvaan yhteydenottoon ja lastensuojeluilmoituksen tekoon. Päiväkotien työtiimit kokivat, että yhteistyön lastensuojelun sosiaalityöhön tulisi olla säännöllistä ja jatkuvaa.

Tutkielman tulokset osoittavat, että on tärkeää laatia kaikille päiväkodeille yhteiset selkeät ja kirjalliset toimintaohjeet huoliprosessin etenemiseen. Toimintaohjeiden lisäksi säännöllinen yhteistyö päivähoiton eri yhteistyötahojen kanssa ja henkilöstön kouluttaminen esimerkiksi kasvatuskumppanuuskoulutuksessa on hyödyllistä ja tarpeellista.

University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Social Sciences

RÖNKKÖ, MERJA: "Can a concern for the child be misplaced?" A Case study on how to recognize a concern for child protection and how the child protection process then proceeds in the day-care services in Siilinjärvi municipality

Master's thesis, 98 pages, 2 appendices (6 pages)

Advisors: Research Director Aini Pehkonen, Professor Pauli Niemelä

March 2012

Key words: day care, educational cooperation, bringing up the concern, early intervention

The basis of this study is to investigate the factors which initiate concerns for child protection in Siilinjärvi municipal daycare centers', how work teams respond to the problem and how the process then proceeds. This research also aims to establish by what means and work methods the personnel of Siilinjärvi day care recognize the need for child protection and identify the problems. The study also explores the expectations of the day care centre work teams towards the social workers. The data was collected through a questionnaire in the spring of 2009. Questionnaires were sent to the work teams of municipal day care centres' of the Siilinjärvi municipality.

The results revealed that factors that raise concern for child protection can be divided into three groups: factors related to the behavior and the welfare of the child, factors related to the appearance of the child and factors related to the parents. The common factors related to the parents include substance abuse, mental problems, educational attitudes, domestic violence, the primary care and mental capacity of the parents. Day care centres' work teams have clear approaches on how to deal with any concerns. Firstly the concern for child protection is discussed within the work team and subsequently parents, nursery supervisor and, where appropriate, day care partners, such as a children's clinic, special kindergarten teachers and the child protection social worker will all be contacted. When necessary a special meeting with the child protection social worker is arranged. Day care centres' work teams believe that educational partnership with the parents, regular meetings with cooperation partners and regular discussions within work team are useful working methods in bringing up any issues and identifying the concerns. Work teams in Siilinjärvi day care centres' however' lacked clear guidelines on how to contact the social worker and when to file a report to the Child Welfare Authorities. Day care work teams felt that the cooperation with Day care centers and Child Welfare Authorities should be regular and continuous.

In conclusion the results of this study show that it is important to establish clear general guidelines on how to file a report with the Child welfare Authorities. In addition, regular cooperation with cooperation partners and training of personnel is essential.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	4
2	PÄIVÄHOITO SOSIAALIPALVELUNA.....	8
	2.1 Päivähoidon historia ja järjestäminen	8
	2.2 Päivähoidon tehtävät.....	10
	2.3 Päivähoito ehkäisevän lastensuojelun toimenä.....	12
3	LASTENSUOJELULLINEN HUOLI JA VARHAINEN PUUTTUMINEN.....	16
	3.1 Lasten suojelun historia ja näkökulmia 2000-luvun Suomessa	16
	3.2 Varhainen puuttuminen	18
	3.3 Ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoitus	21
	3.4 Aikaisempia tutkimuksia vanhemmuuden tukemisesta ja perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä päivähoidossa	25
4	PÄIVÄHOIDON TYÖMENETELMIÄ HUOLEN TUNNISTAMISEKSI JA PUHEEKSI OTTAMISEKSI.....	31
	4.1 Huolen harmaa vyöhyke ammattikasvattajan työvälineenä.....	33
	4.2 Kasvatuskumppanuus	36
5	TUTKIMUSAINEISTO.....	43
	5.1 Tutkimuskohteena Siilinjärven kunnan päivähoito	43
	5.2 Tutkimuskysymykset	48
	5.3 Aineisto ja sen luotettavuuden ja eettisten kysymysten pohdintaa	51
	5.4 Tulosten analysointi.....	55
6	LASTENSUOJELULLISEN HUOLEN TUNNISTAMINEN JA PROSESSIN ETENEMINEN SIILINJÄRVEN KUNNAN PÄIVÄKODEISSA.....	57
	6.1 Vastaajien taustatiedot	57
	6.2 Lastensuojelullista huolta aiheuttavat tekijät ja huolen puheeksi ottaminen	59
	6.2.1 Lapsen liittyvät tekijät.....	59
	6.2.2 Vanhempiin ja vanhemmuuteen liittyvät tekijät.....	61
	6.3 Toiminta huolen herättyä	66
	6.4 Huolen puheeksi ottaminen perheiden kanssa	70
	6.5 Työmenetelmät huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottoon.....	74
	6.6 Yhteistyö lastensuojelun sosiaalityön kanssa	75
7	YHTEENVETO JA POHDINTA	80

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Noin kolmasosa Suomen lapsista voi oikein hyvin ja osa lapsista elää parempaa lapsuutta kuin lapset koskaan aikaisemmin. Pienehkölle, mutta laajenevalle lapsijoukolle kasautuu kuitenkin vaikeutuvia ongelmia, eikä voida ohittaa sitä, että neljännes tai peräti kolmannes lapista ei voi hyvin. Arvio riskiolosuhteissa elävien lasten määrästä vaihtelevat 25 % - 33 % välillä. On ilmeistä, että osa riskiolosuhteissa elävistä lapsista tarvitsee erityistä tukea. (Törrönen & Vornanen 2004, 174.) On huolestuttavaa, että jopa noin kolmasosalta Suomen lapsista puuttuu perushoiva ja positiivinen minäkuva (Järventie 1999). On myös esitetty, että Suomessa jopa noin 20 % alle kouluikäisistä lapsista olisi erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa (Hämäläinen, Pölkki & Vornanen 2001, 7).

Lastensuojelun asiakkaiden määrä lisääntyi huolestuttavasti 1990-luvulla ja kehitys on 2000-luvulla jatkunut samansuuntaisena (Taskinen 2007, 13). Sijoitettujen lasten lukumäärä on kasvanut vuosittain 2 % - 5 % vuosivauhtia. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä on kymmenen viime vuoden aikana kaksinkertaistunut. Kokonaismäärän lisäksi uusien lastensuojelun asiakkaiden lukumäärä on lisääntynyt. Avohuollon asiakkaina oli vuonna 2007 noin 62 000 lasta, joista jopa 30 % oli uusia asiakkaita. (Heino 2007, 10.) Vuonna 2007 puolestaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli yhteensä 16 059 ja lastensuojelun avohuollon piirissä oli yhteensä 62 485 lasta. Näistä lapsista varhaiskasvatusikäisiä, 1- 6-vuotiaita lapsia oli vuonna 2007 sijoitettu kodin ulkopuolelle yhteensä 2 798 kappaletta, joista huostaan otettuja lapsia oli kaikkiaan 1 686 kappaletta. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2008.)

Pohjois-Savossa on lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevia lapsia ja kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Tutkimuksissa todettu huostaan otettujen lasten suuri sairastuvuus ja jopa itsetuhoisuus pysähdyttävät miettimään, miten vaikeuksissa olevia lapsia ja vanhempia voitaisiin auttaa aikaisemmin ja entistä paneutuvammin. (Pölkki 2003, 63.)

Heino (2007, 62) on selvityksensä pohjalta laatinut kahdeksan erilaista profiilia kuvaamaan lastensuojelun avohuollon asiakkuutta. Ensimmäiseen profiiliin kuuluvat lapset, joilla on monia vaikeuksia useilla eri elämänalueilla, esimerkiksi mielenterveysongelmia sekä vaikeuksia vanhempien kanssa ja kaverisuhteissa. Toiseen profiiliin liittyvät epäilyt lähisuhdeväkivallasta tai epäilyt lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kolmatta tilannetta kuvaa lapsen perushoidon laiminlyönti, riittämätön vanhemmuus, vanhempien avuttomuus ja osaamattomuus sekä taloudelliset vaikeudet. Neljännessä profiilissa tunnusomaisia piirteitä ovat vanhempien avioeroon liittyvät ristiriidat, lapsen huoltoon ja tapaamiseen liittyvät ristiriidat sekä muualla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat. Viidennessä profiilissa painottuvat vanhempien päihteiden käyttö ja siihen liittyvät mielenterveysongelmat. Kuudenteen asiakkuuden kuvaan liittyvät Heinon mukaan asumiseen liittyvät ongelmat, kuten vaikeudet talouden pidossa. Seitsemäs asiakkuuden profiili painottaa vanhempien jaksamattomuutta ja työhön liittyviä tekijöitä. Kahdeksannessa asiakkuuden kuvassa näkyvät lapsen kehitykseen ja terveyteen liittyvät tekijät, kuten lapsen kehityksen viivästymät, fyysinen sairastelu tai vammaisuus.

Miksi lapsemme sitten voivat huonosti? Selityksiä pahoinvointiin voidaan etsiä sekä perheiden sisäisistä että ulkoisista syistä. Kuntien sosiaalihoitajille vuonna 2005 tehdyssä kyselyssä lähes puolet kakista alle kouluikäisten hyvinvointia koskevista huolenaiheista liittyi vanhemmuuteen. Osa lapsiperheistä on tiukoilla taloudellisesti ja tämä heijastuu lasten elämään. Lapsiperheiden taloudelliset ongelmat keskittyvät kolmeen yksinhuoltajaperheisiin, suuriin lapsiperheisiin ja alle 3-vuotiaiden lasten perheisiin. Perheet myös hajoavat kasvavassa määrin ja vuosittain perheen hajoamisen kokee noin 30 000 lasta. Lasten arjen turvallisuus on myös huonontunut siten, että päivähoitossa ja koululuokissa on suurennettu ryhmäkokoja. Lasten aikuiskontaktien määrällä ja laadulla on selvä yhteys lasten oireiluun ja lastensuojelutarpeen kasvuun. (Bardy 2004, 192–193; Taskinen 2007, 14–15.)

Lapsuusiän syrjäytymisen taustalla ovat usein epävakaat kotiolut. Kotiolojen epävakaus voi ilmetä monin tavoin, kuten vanhempien työttömyytenä ja taloudellisena ahdinkona, päihde- ja mielenterveysongelmina, riitelynä, perheen aikuisjäsenten vaihtumisena, usein tapahtuvana asunnon vaihtumisena ja lapsen kehitystä tukevien virikkeiden niukkuutena. Lasten vanhemmat ovat ratkaisevassa asemassa lapsuusiän syrjäytymisprosessissa, koska lapsen syrjäytyminen tapahtuu pääsääntöisesti vanhempien syrjäytymisen kautta. (Hämäläinen 2001, 44.)

Päivähoito on palvelu, joka koskettaa suurta osaa suomalaisista lapsiperheistä (Paavilainen & Pösö 2003, 105). Vuonna 2008 sekä kunnallisessa että yksityisessä päivähoitossa oli yhteensä 219 155 lasta, mikä on yhteensä 63 % kaikista 1-6-vuotiaista lapsista. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2009, 66). Yhteiskunnallisten muutosten myötä kasvatustyön kohde on muuttunut. Päiväkotien lapsiryhmissä on yhä enemmän lapsia ja ryhmistä on tullut heterogeenisiä. Ryhmien lapset tulevat erilaisista perheistä ja kulttuureista ja erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten lukumäärä päivähoitossa on lisääntynyt. Päivähoitossa tapahtuvan työn kohteeksi pitäisi ottaa entistä enemmän kokonaiset perheet hoidossa olevan lapsen sijaan. Aikuisten kanssa toimiminen on perinteisesti koettu kaikkein haastavimmaksi tehtäväksi varhaiskasvatuksessa. (Hakkarainen 2003, 36–37.)

Päivähoidon asiakkaissa on myös perheitä, jotka herättävät päivähoiton työntekijöissä lastensuojelullista huolta. Huolen puheeksi ottaminen perheiden kanssa voi päivähoiton työntekijöiden mielestä olla vaikeaa, puututaanhan silloin merkittävästi perheen yksityisyyteen. Moni päivähoiton työntekijä epäroikin puuttua tilanteeseen, joka herättää lastensuojelullista huolta. Työntekijät kokevat, ettei huoleen puuttumisen tulisi olla holhoavaa kontrolloimista. He saattavat myös kokea, että ongelmista tulisi puhua lapsen vanhemmille, mutta pelkäävät vanhempien suuttuvan tai loukkaantuvan. Monilla päivähoiton työntekijöillä on kuitenkin halu oppia ottamaan vaikeita asioita puheeksi lapsen ja perheen elämää rakentavalla tavalla. (Paavilainen & Pösö 2003, 114–116.)

Pienten lasten erityistarpeisiin vastaaminen on iso haaste päivähoitojärjestelmälle. Lapsen oireilu ja kehityksen vaarantavat ongelmat voivat johtaa kierteeseen, joka kouluiässä jatkuu oppimis- ja sopeutumisvaikeuksina ja johtaa aikuisuudessa marginalisoitumiseen. Varhainen puuttuminen ongelmiin, lapsen itsetunnon vahvistaminen ja vanhempien tukeminen voivat merkittävästi vaikuttaa lapsen elämänsuuntaukseen katkaisemalla negatiivisen kehityssuunnan. (Hämäläinen, Pölkki & Vornanen 2001, 8.) Huolen tunnistamista, perheiden kanssa käytävää vuorovaikutusta ja dialogia sekä puheeksi ottamista varten on valtakunnallisesti laadittu päivähoitoon erilaisia malleja ja käytännön työvälineitä, kuten kasvatuskumppanuuden malli sekä kasvatushenkilöstön huolen suuruutta ja laatua kuvaava huolen harmaa vyöhyke.

Tässä sosiaalityön Pro gradu tutkielman tarkoitus on selvittää lastensuojelullisen huolen määrittelyä ja tunnistamista Siilinjärven kunnan päiväkodeissa. Selvitän myös millaisia työmenetelmiä siilinjärven kunnan päiväkotihenkilöstöllä on huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen henkilöstön ajatuksia sosiaalityön kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Koen aiheen tutkimisen erittäin tärkeänä ja ajankohtaisena. Työskentelen päivähoitossa ja lastensuojelun ja päivähoitoon välinen yhteistyö ja yhteistyön kehittäminen sekä yhteistyön kokeminen osaksi päivähoitoon luonnollista arkipäivää on erittäin tärkeää ja ajankohtaista. Sosiaalityö koetaan kuitenkin usein päivähoitossa vieraaksi ja etäiseksi eikä niinkään päivähoitoon luonnolliseksi yhteistyökumppaniksi.

Oman päivähoitotyöhistoriani aikana vanhempien väsyminen ja jaksamattomuus, perheiden ongelmat, lasten rajattomuus ja kasvatustuon hämärtyminen ja siirtyminen yhä enemmän päivähoitopalvelujen vastuulle ovat mielestäni lisääntyneet jatkuvasti. Nämä tekijät herättävät huolta ja keskustelua päivähoitoon työntekijöissä. Lapsia ja perheitä koskevasta huolesta keskustellaan usein päivähoitossa ja perheiden tukeminen kasvatuskysymyksissä on mielestäni noussut päivähoitoon keskeiseksi ja oleelliseksi työmuodoksi lasten hoidon, kasvatuksen ja pedagogisen toiminnan ohella.

2 PÄIVÄHOITO SOSIAALIPALVELUNA

2.1 Päivähoidon historia ja järjestäminen

Kansainvälisesti varhaiskasvatuksen aatteellinen läpimurto tapahtui Friedrich Fröbelin elämätyön ansiosta. Hän perusti vuonna 1839 ensimmäiset lastentarhat Saksaan. Fröbeliläinen varhaiskasvatusaate levisi nopeasti Länsi- ja Pohjois-Eurooppaan sekä Pohjois-Amerikkaan. Suomeen Fröbelin aatteet välittyivät 1860-luvulla maamme kansakoululaitoksen perustajan Uno Cygnaeuksen aloitteesta. Lastentarha-aatetta ryhtyi Cygnaeuksen jälkeen edistämään Hanna Rothman, joka perusti vuonna 1888 lastentarhan Helsinkiin. (Ojala 1993, 16,26.) Lastentarhapaikkoja ei riittänyt kaikille halukkaille ja lapset valittiin lastentarhoihin kasvatuksellisin ja sosiaalisin perustein. Lastentarhojen tehtävä oli lähinnä kotikasvatuksen tukeminen. (Toikko 2005, 126.)

Nykyisin päivähoito on osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus on pienten lasten elämämpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka piiriin katsotaan Suomessa kuuluvan lähinnä alle kouluikäisten lasten palvelut, kuten päivähoito ja esiopetus sekä lisäksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. (Alila & Kronqvist 2008, 29.) Ojalan (1993, 11) mukaan varhaiskasvatus on tavoitteellista toimintaa, tavoitteenaan alle kouluikäisten lasten kokonaispersoonallisuuden kehittäminen. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet).

Päivähoitoa järjestetään alle oppivelvollisuusikäisille lapsille, sekä sellaisissa tilanteissa, joissa erityiset olosuhteet päivähoitoa vaativat, eikä lapsen hoitoa ole muilla tavoin järjestetty. Tällaisissa tapauksissa päivähoitoon ovat oikeutettuja myös vanhemmat lapset. Päivähoitoa voidaan järjestää päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. (Laki lasten päivähoidosta 36/1973.) Kunnalliseen päivähoitoon lasketaan kunnan järjestämä päiväkotijä ja perhepäivähoito sekä ostopalveluina yksityisiltä palveluntuottajilta ostetut palvelut. (Sauli & Säkkinen 2007, 170.)

Lasten päivähoido täyttää sosiaalipalvelun keskeiset tunnusmerkit, koska siihen kuuluvat universaalisuus, palvelun käytöstä maksaminen tulojen mukaan ja palveluvaihtoehtojen valinnanmahdollisuus (Heikkinen 1998, 24). Vuodesta 1936 vuoteen 1973 päivähoido kuului lastensuojeluun, ja se määriteltiin lastensuojelulaissa puoliavoimeksi lasten huollon muodoksi. Vuoden 1973 päivähoidot lain myötä päivähoitosta tuli yleistä sosiaalipalvelua kaikille tarvitseville. (Välimäki 1992, 265.)

Vuonna 2004 kunnille tuli mahdollisuus järjestää varhaiskasvatuksen hallinnointi parhaaksi katsomallaan tavalla. Vuoden 2009 alussa koottujen tietojen mukaan päivähoiton hallinto on opetuslalla 40 % kunnista eli 133 kunnassa ja sosiaalialalla 54 % kunnista eli 179 kunnassa. Myös niiden kuntien määrä on kasvanut, jotka ovat organisoineet päivähoiton hallinnon jollain muulla tavalla kuin sosiaali- tai sivistystoimeen. (Seretin 2009, 32–33.)

Julkisen varhaiskasvatuksen suomalaisiksi perusmalliksi on lanseerattu niin sanottua educare-mallia, jossa lähtökohtana on lapsen hoidon ja kasvatuksen saumaton kytkeminen toisiinsa. Kasvatuksen ja hoivan samanaikaista toteutumista on kuitenkin vaikeutettu systemaattisesti erilaisin käytännön ratkaisuin 1990-luvulta lähtien. Lapsiryhmien koko on kasvanut, kasvattajien koulutustasoa on laskettu, aikuisten ja lasten suhdetta on kasvatettu, henkilöstön jatkokoulutusta on supistettu ja päivähoiton kustannuksia on karsittu. Ratkaisut ovat vieneet päiväkotien toimintaa vahvasti hoidolliseen suuntaan. (Hakkarainen 2003, 16.)

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoidoon. Kunnan on järjestettävä tai valvottava päivähoido niin paljon kuin tarvetta esiintyy. Vuoteen 1996 asti päivähoido oli tarveharkintainen palvelu. Tällöin etusija päivähoidoon oli lapsilla, jotka tarvitsivat päivähoido sosiaalista tai kasvatuksellisista syistä. Vuoden 1996 alusta voimaan tullut päivähoitolain muutos oikeutti kaikki vanhemmat saamaan vanhempainrahakauden päättyttyä halutessaan päivähoitopaikan joko päiväkodista tai perhepäivähoidosta. (Alila & Kronqvist 2008, 48; Karila & Nummenmaa 2001, 14; Laki lasten päi-

vähoidosta 1973/36 sekä lainmuutokset 304/1983; lainmuutos 630/1991; Valtioneuvoston periaatepäätös 2002:16.) Suomi on ensimmäinen maa maailmassa, jossa subjektiivinen päivähoito-oikeus toteutui (Hiilamo 2008, 24). Päivähoidon käyttö on kytköksissä erityisesti äidin toimeentuloon; päivähoitopalvelujen käyttö on sitä yleisempää, mitä korkeampi koulutus äidillä on (Kontula 2004, 68).

Lasten päivähoiton subjektiivisen oikeuden säätämistä perusteltiin esimerkiksi päivähoiton ennalta ehkäisevällä merkityksellä, mutta tuon vaikutuksen tehostaminen olisi edellyttänyt esimerkiksi ryhmäkokojen pienentämistä. Päinvastoin, päiväkotien ryhmäkoot ovat suurentuneet, mikä on lisännyt jatkuvasti lasten psyykkistä kuormitusta päiväkodeissa. (Taskinen 2007, 14.) Lapset viettävät päivähoitossa pitkiä päiviä tarviten tuttuja, läsnäolevia ja helposti lähestyttäviä aikuisia ja pysyviä kaverisuhteita. Suuret ryhmäkoot ja vaihtuva henkilökunta eivät luo mahdollisuuksia tähän. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton selvityksen mukaan kunnat arvioivat, että kahdessa kolmasosassa kunnista päiväkodeissa on liian vähän kasvattajia läsnä päivittäisessä työssä. (Salmi, Bardy & Sauli 2004, 28.)

2.2 Päivähoidon tehtävät

Päivähoidon tärkein tehtävä on lapsen hyvinvoinnin laaja-alainen edistäminen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen keinoin. Päivähoidolla pyritään tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä luomalla hänelle turvallinen, terveellinen ja virikkeellinen kasvuympäristö, tarjoamalla turvalliset ihmissuhteet ja mahdollisuus kehittää persoonallisia valmiuksia sekä saada laadukasta käyttäytymisen ja toiminnan ohjausta. (Alila & Kronqvist 2008, 32; Laki lasten päivähoitosta 36/1973.)

Huttusen (1989, 25–27) mukaan päivähoiton keskeisin yhteiskunnallinen merkitys perustuu koti- ja päivähoitokasvatuksen integroitumiseen. Tämä perspektiivi määrittelee pitkälle myös päivähoiton laajemmat yhteiskunnalliset tehtävät, joita on neljä erilaista: työvoimapolitiittinen, perhepolitiittinen, so-

siaalipoliittinen sekä koulutuspoliittinen tehtävä. Myös Karila ja Nummenmaa (2001, 11) käyttävät samaa päivähoiton tehtävien luokittelua.

Päivähoidon perhepoliittisen tehtävän mukaan tasa-arvoisessa ja modernissa yhteiskunnassa päivähoito on edellytys lasten hankkimiselle perheeseen. Naisten koulutustason kohotessa yhä useammat naiset ja äidit haluavat osallistua työelämään ja perheen talouden ylläpitoon yhdessä puolisonsa kanssa. (Karila & Nummenmaa 2001,11.)

Päivähoidon työvoimapolitiittinen tehtävä painottaa naisten osallisuutta ja työelämässä pysymistä. Osallistuakseen työelämään perheet tarvitsevat apua lastenhoidon järjestämiseksi. Päivähoito mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin huolehtimalla lastenkasvatustehtävästä työpäivän aikana. (Huttunen 1989, 26.)

Sosiaalipoliittisen tehtävän toteuttamisessa päivähoitolla on kahdensuuntainen rooli. Toisaalta päivähoito ennaltaehkäisee lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta tukemalla lapsen kasvua ja kehitystä sekä koko perhettä kasvatustehtävässä. Toisaalta päivähoitossa voidaan saada tietoa lapsen ja perheen vaikeuksista riittävän ajoissa, jotta tukitoimiin ehditään ryhtyä. Tärkeintä päivähoiton sosiaalis-pedagoginen tuki on Huttusen (1989, 27) mukaan haavoittuvissa olosuhteissa eläville perheille sekä perheille, jotka ovat kaikkein kipeimmin yhteiskunnallisten tukitoimenpiteiden tarpeessa. Myös Alila & Kronqvist (2008, 32) painottavat päivähoiton tehtävää lapsen kasvuympäristön riskitekijöiltä suojaamisessa. Heidän mukaansa esimerkiksi köyhyys ja vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat ovat kuitenkin ilmiöitä, joihin puuttumisessa tarvitaan sekä tiivistä kehittämistyötä muun lainsäädännön alueella sekä yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten lastensuojelun sosiaalityön ja lasten terveydenhuollon kanssa.

Koulutuspoliittisen tehtävän mukaan päivähoito on tavoitteellista varhaiskasvatustoimintaa. Päivähoitokasvatus perustuu lapsen yksilöllisiin kehitystarpeisiin ja se tukeutuu kehityopsykologiseen ja kasvatustieteelliseen tietoon lapsesta ja kasvatuksesta sekä vanhempien näkemyksiin lapsensa erityistarpeista. Päivähoidon pedagogisen toiminnan nähdään täydentävän van-

hempien antamaa kasvatusta, antavan lapselle tämän tarvitsemia kokemuksia ja hoitavan osaltaan lapsen opetus- ja kasvatustehtävää yhdessä vanhempien kanssa. (Alila & Kronqvist 2008, 32.)

2.3 Päivähoito ehkäisevän lastensuojelun toimenä

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen on aikuisten vastuulla. Aikuisten tulee kantaa lapsista huolta ja suojella heitä. Tämän lisäksi lapset tarvitsevat mahdollisuuksia osallistua elämäänsä koskeviin päätöksiin. Lastensuojelun ehkäisevän työn tehtävänä on varmistaa, ettei lapsia kohdella kaltoin tai käytetä eri tavoin hyväksi. Lapsia suojellaan yksilöinä aikuisten kaltoinkohtelulta tai muilta vaaroilta, joita ehkäisemään virallista lastensuojelua velvoitetaan. Lastensuojelun ehkäisevä työ saa näin kaksijaksoisen luonteen, jolloin lapsille ja nuorille varataan oikeus olla lapsia sekä tuetaan heidän kehitystään ja kasvuaan. Lastensuojelun ehkäisevän työn avulla voidaan tukea lapsiväestön osallisuutta, suojella heitä sekä taata heille tasarvoiset mahdollisuudet yhteiskunnallisiin voimavaroihin. Lastensuojelun ehkäisevä työ on haasteellista toimintaa, koska kaikkia ihmiselle haitallisia tekijöitä ei voida eikä ole tarkoituksellista poistaa. Ehkäisevän työn tavoitteet palaavat kysymykseen hyvästä elämästä: mitä hyvällä elämällä tarkoitetaan ja kuka sen määrittelee? Millainen on hyvä tai riittävän hyvä lapsuus? (Törönen & Vornanen 2004, 154–155.)

Ennaltaehkäisystä voidaan lastensuojelussa puhua useassa merkityksessä. Lastensuojelullinen ennaltaehkäisy voi kohdistua koko lapsiväestön tai yksittäisen lapsen terveydelle ja kehitykselle vahingollisten olosuhteiden ja niiden yksilöllisten vaikutusten poistamiseen ja toisaalta näiden vaikutusten mahdollisten yhteiskunnallisten seurausten estämiseen ja lievittämiseen. Ennaltaehkäiseväksi lastensuojeluksi voidaan kutsua sitä lastensuojelullista toimintaa, joka pyrkii ehkäisemään lasten kasvatuspuitoksia poistamalla niiden aiheuttajia ja toisaalta ehkäisemään kasvatuspuitosten vaikutuksia, jotka ilmenevät yksilötasolla erilaisina lapsen kehityshäiriöinä, perhetasolla

kasvatusongelmina ja yhteiskunnan tasolla erilaisina sosiaalisina ongelmina. (Hämäläinen 1992, 71–72.)

Lasten tärkein kasvuolo on perhe, jota tuetaan erityisesti yhteiskunnan taholta. Perheen hyvinvointi tukee myös lapsen hyvinvointia. Tukemalla lapsen vanhempia ja heidän mahdollisuuksiaan pitää hyvää huolta lapsistaan voidaan ehkäistä vaikeuksien syntymistä. (Törrönen & Vornanen 2004, 159.) Hearnin (1996) mukaan perheiden tukeminen on paikallisten palvelujen, toimintojen ja verkostojen luomista ja vahvistamista niitä tarvitseville perheille. Näiden palvelujen käyttö johtaa positiivisiin tuloksiin kuten stressin helpottamiseen ja vähenemiseen, vahvistuneeseen vanhemmuuteen ja se edistää vanhempien ja hyvinvointia ja kykyä huolehtia lapsistaan. (Russel 1997, 6.) Päivähoitoikäisten lasten osalta kaikkein haavoittuvimmassa asemassa ovat ne lapset ja perheet, joille on kasaantunut erilaisia psykososiaalisia vaikeuksia. Nämä perheet tarvitsevat sellaisia palveluja, jotka ovat helposti saatavilla ja jotka eivät leimaa käyttäjiään. (Virtanen 1995, 54.)

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten hyvinvointia, poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä (Lastensuojelulaki 417/2007, 7 §). Lasten hyvinvoinnin edistäminen ehkäisee tai ainakin vähentää vaikeuksien syntymistä ja on siten sekä inhimillisesti tärkeää että taloudellisesti kannattavaa. Keskeisiä toimijoita lastensuojelun kannalta ovat perheiden taloudellinen tukeminen ja palvelujen järjestäminen perheille, mutta niiden ohella kasvuolojen kehittäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy ovat tarpeen kaikilla hallinnon aloilla. (Taskinen 2007, 23.)

Päivähoidolla on keskeinen rooli lastensuojelun kentässä. Se toimii ehkäisevän lastensuojelun toimenä edistämällä ja turvaamalla lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja tukee vanhemmuutta. Päivähoito voi toimia myös jo lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen ja perheen avohuollon tukitoimeina. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Päivähoitohenkilöstö voi olla myös taho, joka käynnistää keskustelun lastensuojelun tarpeesta. (Heinämäki 2005, 82.) Päiväkotipaikan avulla pyritään kohentamaan lapsen elämänlaatua ja

tuomaan säännöllisyyttä avohuollon asiakasperheiden elämänrytmiin. (Onnismaa 1999,7.) Tilastollisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoitoon sijoitettuja lapsia on noin yksi prosentti päivähoiton lapsista. Toisinaan lapsi voidaan ohjata päivähoitoon myös ilman avohuollon tukitoimien luonnetta, kun palvelukentällä ollaan yleisesti huolissaan perheen voimavaroista. Ohjaus päivähoitoon ei aina tapahdu lapsen tuen tarpeen perusteella, vaan päivähoitoa voidaan suositella vanhemmille esimerkiksi lapsen kavereiden tai vanhempien levon tarpeen perusteella. Tällöin päivähoitossa ei perheen tuen tarve tule tietoon ennalta, vaan mahdollisesti vasta ajan mittaan. Tämä menettely voi viivästyttää perheen tuen tunnistamista päivähoitossa. (Heinämäki 2004, 51.)

Usein päivähoitossa ilmaistaan huolta siitä, että asiakasperheen voimavarat ovat heikentyneet. Tällöin mietitään, onko lapsen hyvinvoinnista huolehtimiseen riittävästi voimavaroja ja tarvitseeko perhe muutakin kuin päivähoiton kasvatuksellista tukea ja ohjausta. Perheen voimavaroja arvioitaessa on kysymys laajasta määrittelytehtävästä. Mitkä ominaisuudet voidaan liittää voimavaraiseen perheeseen, joka kykenee huolehtimaan lapsestaan riittävästi? Milloin on kysymys voimavaroista, milloin taas perheiden erilaisista kasvatuskäsityksistä? (Heinämäki 2005, 35.)

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana päivähoitossa on vanhempien ja kasvatushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän osa-alueilla eripituisia aikoja. Tuen tarve voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 33.)

Osa päivähoitoikäisten lasten ongelmista näkyy lapsen käyttäytymisessä, kuten esimerkiksi levottomuus, eristäytyminen, kyvyttömyys leikkiä toisten lasten kanssa, aggressiivisuus, piittaamattomuus säännöistä sekä oppimisvaikeudet. Mutta on myös ongelmia, jotka eivät näy aina selvästi ulospäin. Tällainen ongelma voi olla esimerkiksi lasten masennus, jota ei aina helposti

tunnisteta. Yhteistyö vanhempien kanssa on erityisen tärkeää juuri silloin, kun lapsella on erityisen tuen tarvetta. Vanhempien kanssa työskentely vaatii näissä tapauksissa paljon henkilökunnalta. Vanhemmat saattavat esimerkiksi aiheettomasti syyttää itseään lastensa vaikeuksista. Joskus saatetaan myös kohdata vanhempia, jotka eivät ole yhteistyöhaluisia. Lasten ongelmiin saattaa myös liittyä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia. (Hämäläinen, Pölkki & Vornanen 2001, 7.) Wynesin (2000) mukaan voidaan puhua lapsuuden kriisipuheesta, jossa vanhemmilta ovat hävinneet tarvittavat moraaliset ja sosiaaliset resurssit kunnan kansalaisten kasvattamiseen (Pohjola 2005, 54).

Varhaiskasvatuksessa perheen tukeminen on keskeinen tehtävä. Päivähoitopalveluissa perheen tunteminen edistää myös tukea tarvitsevien perheiden ja perhetilanteiden tunnistamista. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön keskiössä on lapsi ja kasvatusta. Päivähoitohenkilöstön pääasiallinen osaaminen ja asiantuntijuus kohdistuvat varhaiskasvatukseen ja yhteys perheeseen muodostuu varhaiskasvatuksen kautta keskittyen lapsen etuun ja yhteiseen kasvatustehtävään. (Heinämäki 2004, 50.)

Vanhempien tukemisessa on tärkeää tunnistaa kotikasvatuksessa ilmenevien puutosten luonne; onko kyseessä vanhempien osaamattomuus, jaksamattomuus vai tahdon puute. Vanhempien tukemisen tehtävää päivähoito toteuttaa parhaiten toimimalla vanhempien kanssa ja vanhempien kautta, ei vanhemmista ohi tai heistä riippumatta. (Hämäläinen 2001, 48.)

3 LASTENSUOJELULLINEN HUOLI JA VARHAINEN PUUTTUMINEN

3.1 Lasten suojelun historia ja näkökulmia 2000-luvun Suomessa

Lasten ja vanhempien keskinäinen huoltovelvollisuus on ikaikainen, mutta yhtä ikuista lienee sen toimimattomuus (Pulma 2004, 11). Suomen lapsi- ja perhelainsäädäntö on perustunut näkemykseen, jonka mukaan lapsen vanhemmat ovat ensisijaisia kasvattajia ja huoltajia. Suomessa, kuten muuallakin Euroopassa, lastensuojelutyö kehittyi erityisesti 1800-luvun jälkipuoliskolla. Lasten oikeuksista alettiin varsinaisesti käydä keskustelua Suomen itenäistyttyä. (Hämäläinen 1993, 110.)

Ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin vuonna 1936. Se määritteli lasten ja nuorten yhteiskunnallisen suojelun ja huollon kuntien vastuulle. (Hämäläinen 2007, 240.) Vuoden 1936 lastensuojelulain suurin merkitys oli huostaanottoprosessin juridinen vahvistaminen. Lain perusajatuksen mukaan yhteiskunnalla oli oikeus ja velvollisuus suojata lasta riskeiltä, joita vastaan lapsen lähiympäristö ei kyennyt lasta suojaamaan. (Pulma 2004, 11, 15.)

Lastensuojelulakia uusittiin vuonna 1983, jolloin vahvistui ajatus lapsesta yksilöllisten oikeuksien subjektina. Myös esimerkiksi päivähoitolakia ja koululainsäädäntöä uudistettiin 1980-luvun alussa uuden lapsilainsäädännön hengessä. Lainsäädännön periaatteena on lapsen edun kaikinpuolinen turvaaminen ja siihen liittyvä oikeus kehitykselle suotuisiin kasvuoloihin. Kodin, koulun ja muiden kasvatusinstituutioiden tulee turvata lasten riittävä hyvinvointi. (Hämäläinen 1993, 110–112.)

Nykyinen lastensuojelulaki on tullut voimaan vuonna 2008. Sen tavoitteena on huomioida vanhempien oikeus päättää lapsensa asioista ja toisaalta laki painottaa myös viranomaisen velvollisuutta huomioida toiminnassaan erityisesti lapsen etu. Laki korostaa ehkäisevän lastensuojelun merkitystä, jolla tarkoitetaan lapsiperheiden auttamista ja tukemista kunnan normaalipalvelujen piirissä. Tämä velvollisuus koskee kaikkia kunnan viranomaisia. (Räty 2007, 6.)

Lapsipoliittisessa keskustelussa on 1980-luvulta lähtien korostettu lapsen subjektiviteettia, osallistumista ja osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja subjektiivisia oikeuksia. Lapsipolitiikkaa sävyttää emansipaatio- ja suojeluperiaatteiden yhteensovittamisen vaikeus. Yhtäältä lasta ei haluta pitää hoidon ja kasvatuksen kohteena, toisaalta hänet ymmärretään tarvitsevan huolenpitoa ja suojelua. Keinoja lasten syrjäytymisen ehkäisyyn etsitään ja toisaalta pyritään lisäämään lasten mahdollisuuksia päättää itse asioistaan. Hyvinvointioikeuksia, mutta myös vapausoikeuksia korostetaan. Lastensuojelulaikiin kirjattu ajatus lapsen edun huomioinnista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa näyttää 2000-luvullakin elinvoimaiselta lapsipolitiikan periaatteelta. (Hämäläinen 2007, 442.)

Lapsipolitiikan yhtenä keskeisenä jäsentäjänä on huoli haavoittuvissa olosuhteissa elävien lasten selviytymisestä. Tähän liittyy tietoisuus siitä, että yhteiskunnan nopean muutoksen seurauksena erilaiset lapsen kasvuoloihin liittyvät riskit lisääntyvät ja sen myötä haavoittuvissa olosuhteissa elävien lasten lukumäärä kasvaa. Suomalainen lapsipolitiikka kiinnittyy 2000-luvulla edelleen lujasti perinteiseen hyvinvointivalttiolliseen ajatteluun, jossa kunnilla on lakisääteinen velvollisuus turvata lastensuojelullisten palvelujen tarve niitä tarvitseville. (Hämäläinen 2007, 442.)

Suomalainen lapsuus on yhteydessä kansakunnan ja valtion kehitykseen. Niin sanotun modernin lapsuuden satavuotisen taipaleen alussa keskeisin huolenaihe oli lapsikuolleisuuden vähentäminen ja siten valtiollisten toimenpiteiden vaikuttimet olivat väestöpoliittisia. Toisena lapsuuspolitiikan linjana on ollut lasten siirtäminen välittömästä tuotannosta kouluihin. Nyky-yhteiskunnassa lapset ovat lähes täysin tuotantoelämän ulkopuolella. Kolmas suuntaus suomalaisessa lapsuuspolitiikassa on ollut lapsuuden perheistäminen. Nykyisten valtiollisten ja julkishallinnollisten lapsi-instituutioiden katsotaan perustuvan perhelapsuuteen. Yhteiskunta pyrkii tukemaan perhelapsuutta tukemalla vanhemmuutta taloudellisesti, sosiaalisesti ja kasvatuksellisesti. Perhekeskeisyysideologia on saanut keskeisen sijan myös perheiden psykososiaalisissa palveluissa. Perheistäminen on luonut kodin ja kou-

lun lisäksi myös uudenlaisia palveluita, kuten päivähoidon. (Rousu & Strandström 1998, 11.)

Nykylapsuus on yhteiskunnallisesti sijoittunut perheeseen, päivähoitoon ja kouluun. Vanhemmat eivät enää kasvata lapsiaan yksin vaan erilaiset auttamisjärjestelmät ohjaavat vanhempia heidän kasvatustyössään ja yhteiskunnan tukimuodot parantavat perheiden valinnanmahdollisuuksia. Koska lapsuus ja vanhemmuus on yhteiskunnallistettu, järjestelmässä tapahtuvat muutokset vaikuttavat perheiden elämään. (Rousu & Strandström 1998, 12.)

Myös Pulma (1992, 52) kuvailee lapsuuden instituutioita. Hänen mukaansa Suomessa lapsi on nykyisin jo ennen syntymäänsä neuvolalaitoksen tarkkailussa ja huolenpidossa, joka jatkuu koko lapsuuden ajan. Lisäksi lapsi todennäköisesti päätyy päivähoitoon, jonka jälkeen kouluun käyden läpi instituutioiden läpikäymisen elämän koululaitoksesta pois pääsyyn saakka. Myös Paavilaisen ja Pösön (2003, 48–49) mukaan lapsuudesta on tullut erilaisten yhteiskunnallisten interventioiden kohde ja lapsuus on institutionaalistunut lapsiperheiden käyttäessä hyvin monenlaisia palveluja.

3.2 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen käsite on kehitetty 1960-luvulla (Russel 1997, 9). Varhainen puuttuminen ennaltaehkäisyä ja osana päivähoiton perustehtävää on muodostanut uuden lähestymistavan varhaiskasvatukseen. Varhaisen puuttumisen sisältö lähtee käsitteestä early intervention, joka on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa usein nähty painottuneena tuen tarpeen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. (Heinämäki 2006, 18.) Suomessa päivähoito kaikille avoimena palveluna on ollut koko olemassaolonsa ajan yksi varhaisen puuttumisen keskeinen ympäristö. (Heinämäki 2005, 13).

Varhaisilla tukitoimilla pyritään ehkäisemään lapsen tilanteen vaikeutuminen. Eri sektoreilla, kuten päivähoidossa ja terveydenhuollossa ja muissa lasten ja perheen palveluissa, korostetaan varhaista puuttumista silloin, kun lapsi tarvitsee erityistä tukea. Varhainen puuttuminen kuvaa ehkäisevän työn dy-

naamista, ammattikäytäntöön liittyvää toiminnallista puolta, jossa ammattilaiset ovat aktiivisia ja pyrkivät tunnistamaan riskitekijät ja tarjoamaan apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaista puuttumista voidaan pitää tietynlaisena perusnäkemysenä, johon sisältyy erilaisia työkäytäntöjä eri sektoreilla ja ammattilaisten yhteistyössä. (Törrönen & Vornanen 2004, 175.)

Varhaisella puuttumisella on kaksi ulottuvuutta. Toisaalta sillä pyritään ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä ja toisaalta se on korjaavaa toimintaa. Päivähoidolla on nämä kaksi tehtävää. Se turvaa lapselle hoidon, kasvatuksen ja opetuksen sekä vanhemmille mahdollisuuden työssäkäyntiin. Päivähoito jo sinänsä toimii ongelmia ehkäisevänä instituutiona yhteiskunnassa. Erityisen tuen tarpeen havaitseminen ja siihen puuttuminen on korjaavaa toimintaa. (Huhtanen 2004, 45.) Varhaisen puuttumisen ei tulisi olla ainoastaan kriisiin puuttumista vaan pitkäaikaista, yleistä perheiden tukemista, jossa perheiden mielipiteet tulisi huomioida (Russel 1997, 7). Varhaisessa puuttumisessa olennaista on kontrollin sijaan luoda perheille voimavaroja kontrolloida omaa elämäänsä ja mahdollistaa heille palvelujen saanti silloin, kun se on tarpeellisinta (Carpenter 1997, 166).

Päivähoidossa yhteistyön tekeminen perheen kanssa on toisaalta auttamista, tukemista ja yhdessä tekemistä, toisaalta vaikeissa tilanteissa myös perheen asioiden puheeksi ottamista. (Viitasaari 2004, 105.) Jos päivähoidossa havaitaan, ettei lapsi voi hyvin, tulee asiasta käydä keskustelua ja ymmärtää esille tulevien asioiden pohjalta lapsen käyttäytymisen ja pahoinvoinnin syitä. Päivähoidossa lapsen kanssa toimivat kasvattajat ovat tärkeässä asemassa tukien lapsen hyvän kehityksen kokonaisvaltaista toteutumista. Kaikessa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvässä puuttumisessa on kysymyksessä lapsen etu. Esimerkiksi perheväkivalta on vaikeimpia asioita, jonka puheeksi ottamiseen päivähoidon työntekijä saattaa joutua. Luottamuksellinen ja vuorovaikutuksellinen suhde vanhempien kanssa on puheeksi ottamisen ja keskustelun perusta. Hyvässä kasvattajan ja vanhemman yhteistyösuhteessa opitaan näkemään lapsen psyykinen tila ja käyttäytymiseen vaikuttavat asiat sekä kotona että päivähoidossa. (Viitasaari 2004, 112.)

Lahikaisen (2001) kuvailee, että päivähoiton työntekijöiden mukaan kodin erilaiset ikävät tapahtumat ovat havaittavissa tai tulkittavissa tietyn varauksin lapsen käyttäytymisestä päivähoitossa. Esimerkiksi alkoholiperheiden lasten tunnistamiseksi ei kuitenkaan ole olemassa helppoja kriteereitä. Lasten oireet saattavat yhtä hyvin kertoa muuntyyppisestä perheongelmasta tai tilanteesta. Jotkut lapset purkavat vaikeuksiaan aggressiivisesti ja toiset lapset puolestaan ovat vetäytyviä. Osa lapsista kuvailee päivähoitossa tarkasti kodin tapahtumia. Joskus kasvattajien on vaikea hahmottaa lasten kertomuksista, mikä tarinasta on totta ja mikä mielikuvitusta. Aikuiset ovat periaatteessa valmiita kuuntelemaan lasta, mutta he saattavat epäillä, voivatko luottaa lapsen puheisiin ja suhtautua niihin yhtä vakavasti kuin aikuisen puheisiin.

Päivähoiton työntekijät pohtivat lapsi- ja perhekohtaisesti, kuinka vanhempien kanssa tulisi ottaa puheeksi lapsen muuttunut käytös tai esimerkiksi epäily lapsen kotona tapahtuvasta väkivallasta. Työntekijät kokevat lasta koskevan vaikean asian puheeksi ottamisen velvollisuudeksi ja perustehtävään kuuluvaksi, mikä tekee asian helpommaksi. (Viitasaari 2004, 113.)

Päiväkodissa eri ammattilaiset toimivat yhdessä moniammatillisesti. Päivähoiton työntekijät korostavat päivähoiton sisäisen ammatillisen tuen merkitystä. Kun työntekijä pohtii lapsen tai perheen ongelmallisen tilanteen puheeksi ottamista vanhempien kanssa, hän käy usein ensin keskustelua lapsiryhmässä työskentelevien muiden kasvattajien kanssa. Lisäksi tilanteen arvioinnista ja puheeksi ottamisesta keskustellaan usein myös päiväkodin johtajan kanssa. Päivähoiton moniammatillisuus toimii päivähoiton sisällä eri ammattiryhmien kesken mutta myös laajasti ymmärrettynä eri sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmien välillä. Eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista muodostuu parhaimmillaan päivähoiton työntekijöille toimiva tukiverkko. (Viitasaari 2004, 114–115.)

Päivähoitossa tehdään moniammatillista verkostoyhteistyötä päivähoitolain ja varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti koko lasta ja perhettä palvele-

van verkoston kanssa ja tarvittaessa seudullisesti. Verkostoyhteistyön yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. Lastensuojelun, perhetyön, perheneuvolan, kotipalvelun ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa päivähoidolla tulisi olla sovitut lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet neuvoteltaessa yksittäisen lapsen asioista ja myös viranomaispuuttumista edellyttäviä tilanteita varten. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2003, 37.) Esimerkiksi päivähoidon, terveydenhuollon ja lastensuojelun toimintaympäristöt ovat muuttuneet yhä haasteellisemmiksi työntekijöille. Tämän vuoksi työtä ei voi enää tehdä omasta työpisteestä käsin vaan tarvitaan toimivaa yhteistyötä muiden lasten ja perheiden parissa toimivien ammattiryhmien välillä. (Pihlaja 2001, 25.)

3.3 Ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoitus

Sosiaalialan ammattietiikka perustuu ammattikunnalle osoitettuun valtaan puuttua tarpeen vaatiessa ihmisten elämään ja tehdä interventioita aiheelliseksi katsomissaan tapauksissa. Ammattityöntekijän on työnsä velvoittamana puututtava havaittuihin ja tietoon tulleisiin ongelmatapauksiin. Jos hän laiminlyö tämän velvollisuuden, hän laiminlyö ammattitehtäviään ja tekee ammattieettisesti väärin. Ammatillinen oikeutus ja velvoite puuttua toisen elämään nousevat kansalaisten oikeuksista hyvään elämään, jota on tuettava sekä myönteisin keinoin, esimerkiksi palveluilla, mutta myös kielteisin keinoin, kuten puuttumalla asioihin. Tarkoituksena on pyrkiä suojelemaan heikompiosaisia yhteiskunnassa. Tuki ja kontrolli ovat siis yhteen kietoutuneita. (Niemelä 1993, 162.) Koko lähiyhteisön tulee huolehtia lasten hyvinvoinnista. Sen korostamiseksi on lastensuojelulaissa (417/2007, 25 §) määritelty ilmoitusvelvollisuus lapsesta, joka voi huonosti.

Myllärniemen (2006) mukaan lastensuojeluprosessin käynnistää tavallisimmin perheen omais- tai sukulaisverkostosta tai lapsen kanssa työskenteleviltä ammattilaistahoilta tullut lastensuojeluilmoitus. Myös Heinon (2007) mukaan lastensuojelun asiakkuus tulee vireille erilaisia reittejä pitkin. Kun kysymys on perheen omasta aloitteesta, apua hakee useimmiten perheen äiti.

Noin joka toisessa tapauksessa ilmoittaja on perheen ulkopuolinen taho, useimmiten kyseessä on virallinen ilmoitus.

Kun päivähoiton työntekijät arvioivat lapsen olevan lastensuojelun tarpeessa, he ovat ilmoitusvelvollisia. Tällöin on otettava yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöhön, jolla puolestaan on vastuu arvioida tilanne. Päivähoidon henkilöstön ei tarvitse itse osata arvioida, syntykö huolen ilmoituksesta lastensuojelun tarve vai ei, vaan tärkeintä on saattaa huoli lastensuojelun arvioitavaksi. Päivähoidon ja lastensuojelun henkilöstön keskuudessa tulisi olla yhteisten toimintatapojen ja menettelyjen tuntemusta ja toimivia yhteistyörakenteita. (Heinämäki 2005, 82.) Päivähoito on yksi pääasiallinen yhteydenottaja lastensuojeluun koulun ja poliisin ohella (Forsbeg & Linnas 2004, 227).

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen voi aiheuttaa esimerkiksi havaittu lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö tai se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai sellaista osaamattomuutta, joka vaarantaa tai voi vaarantaa lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Kyseeseen voi tulla myös lapsen fyysinen tai henkinen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka. Ilmoituksen perusteena ja syynä voivat olla kodin olosuhteet, esimerkiksi lapsesta huolehtivan vanhemman päihde- ja mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai vanhemman oman hoidon laiminlyönti, joka vaikuttaa myös lapsen huolenpitoon. Ilmoituksen syynä voi olla myös lapsen oma käyttös, kuten hoitamattomat mielenterveysongelmat tai itsetuhoinen käyttäytyminen. (Räty 2007, 148.)

Mikäli arvioidaan, että lapsi on vaarassa ja hänen tilanteensa edellyttää lastensuojelutarpeen arviointia, on lastensuojeluilmoitus aina tehtävä. Kynnys ilmoituksen tekoon on siten matala. Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka henkilö saanut työssään tai luottamustoimissaan. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, eli käytän-

nössä sosiaalivirastoon, lastensuojelutoimistoon tai vastaavaan kunnan toimipaikkaan. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti, joissain paikoissa lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös sähköpostilla ja se tulee ensisijaisesti tehdä omalla nimellä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §; Rätty 2007, 143–145.)

Ilmoitusvelvollisuuden esteenä ei ole se, että lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa tai kieltää lastensuojeluilmoituksen teon. Ilmoituksen tekemiseen tai tekemättä jättämiseen eivät myöskään vaikuta ilmoitusvelvollista koskevat mahdolliset salassapitosäännökset tai esimerkiksi luottamuksellinen asiakassuhde ilmoitusvelvollisen ja lapsen tai lapsesta huolta pitävän henkilön välillä. (Rätty 2007, 144.)

Ilmoitusvelvollisuudella korostetaan varhaisen puuttumisen merkitystä ja avun antamista lapselle sekä hänen perheelleen. Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä. Lapsen tilanne voi vaatia välittömiä toimenpiteitä, jolloin ilmoituksen tekoa ei ole syytä lykätä. Ilmauksella ”viipymättä” on myös haluttu korostaa sitä, että asian tutkiminen ja lapsen lastensuojeluntarpeen selvittäminen kuuluu yksinomaan viranomaisille. (Rätty 2007, 148–149.)

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus tarjoaa työntekijöille mahdollisuuden kontrolliin, joka tuo tukea. Peruspalvelujen, kuten päivähoidon, piirissä lastensuojelulain edellyttämä ilmoitusvelvollisuus ei näydy päivittäin tai edes viikoittain. Näissä toimipisteissä saatetaan empiä lastensuojeluilmoituksen tekoa etenkin, jos lastensuojelun kanssa ei ole toimivaa yhteistyökäytäntöä. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata ensisijaisesti lapsen etu ja sen tavoitteena on tukea vanhempia heidän kasvatustyössään sekä suorittaa perhe- ja yksilökohtaista ehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä. Tästä näkökulmasta kaikki lasten parissa työskentelevät työntekijät toimivat lastensuojelulain alaisissa tehtävissä. (Eriksson & Arnkil 2005, 33.)

Mikäli lastensuojeluilmoituksen tekijä on saanut lastensuojeluilmoituksen perustetta koskevat tiedot asiakassuhteessa, on hyvän hallinnon mukaista, että asiakassuhteessa asiakkaana olevalle huoltajalle ilmoitetaan mahdollisesta

lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Informointi voidaan kuitenkin jättää tekemättä asian kiireellisyyden tai muun puoltavan syyn takia. (Räty 2007, 144.) Perheellä ja lapsella on pääsääntöisesti oikeus tietää, kuka lastensuojeluilmoituksen on tehnyt. Jos ilmoittaja on viranomainen, on tämä viranomaistaho kysyttäessä kerrottava perheelle. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §, Taskinen 2007, 31.) Ilmoitusvelvolliset eivät voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonyymisti (Räty 2007, 149).

Työntekijän on hyvä olla tietoinen siitä, että asiakas saa aina tiedon siitä, kuka viranomainen lastensuojeluilmoituksen on tehnyt. Tämän viranomaisen paljastumisen kerrotaan joskus olevan lastensuojeluilmoitusta estävä tekijä. Mikä asiasta tekee pulmallisen? Useasti työntekijät ennakoivat lapsen huoltajien reagoivan kielteisesti kuulleessaan asiasta. Pelätään, että vanhempi suuttuu, loukkaantuu tai on väkivaltainen. On kuitenkin kunnioittavaa ja rakentavaa ilmoittaa vanhemmille avoimesti olevansa niin huolissaan, että aikoo pyytää lastensuojelutyöntekijän apua. Näin työntekijä toimii alusta alkaen perheen kanssa avoimessa yhteistyössä. Jos työntekijä yrittää salata huoltaan tai hän on ollut yhteydessä sosiaalityöntekijään esimerkiksi nimettömästi soittamalla, värittää tämä salaisuus avointa yhteistyötä ja vuorovaikutusta perheen kanssa. Kun tilanteesta ja huolesta keskustellaan avoimesti ja tukitoimista sovitaan yhdessä, kaikki osapuolet tietävät, mikä on huolen aihe, miten tilanteessa toimitaan ja kuka tekee mitäkin lasta koskevan huolen vähentämiseksi. (Eriksson & Arnkil 2005, 34.)

Lapselle on tärkeää, että lastensuojelulliseen huoleen puututaan mahdollisimman varhain ja hän alkaa saada apua. Lastensuojeluun tulee jatkuvasti asiakkaita, joilla on ollut pulmia jo pitkään, mutta niihin ei ole puututtu. Ilmoituksen tekeminen voi olla lapsen elämässä ratkaiseva. Osa lapsista elää sosiaalisesti eristäytyneissä perheissä, joiden lähiympäristössä kukaan ei reagoi lapsen hätään. (Forsberg & Linnas 2004, 227.)

3.4 Aikaisempia tutkimuksia vanhemmuuden tukemisesta ja perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä päivähoidossa

Rantala on väitöskirjassaan (2002) tutkinut perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja perhekeskeisyyttä. Hän tutki varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden käsityksiä yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden kanssa. Tutkimuksen perusjoukkoon kuuluivat kaikki Suomen suomenkielisten kuntien lastenneuvola-, päivähoito-, sosiaali- sekä terapiatyöntekijät, jotka työskentelevät alle kouluikäisten kehityksessään viivästyneiden, vammaisten tai lastensuojelua tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä parissa.

Rantalan (2002, 160–190) mukaan työntekijät kokivat työnsä riittävän perhekeskeisenä. Lasten ongelmat liittyivät lähinnä puheeseen ja kieleen, tunte-elämään, käyttäytymiseen sekä lastensuojelullisiin kysymyksiin. Perheiden pahoinvointi tuotiin esille ja tämän nähtiin heijastuvan myös lasten pahoinvointina ja turvattomuutena. Vanhempien sitoutumattomuus, parisuhteen ongelmat ja kumppaneiden vaihtuminen korostuivat kaikkien työntekijäryhmien näkemyksissä perheistä. Tutkimustuloksissa arvioitiin perheiden kasvavan tuen tarpeen johtuvan sekä vanhemmista itsestään, kuten heidän avuttomuudestaan ja itsekkyydestään, mutta myös yhteiskunnan olosuhteista, kuten työttömyydestä ja toisaalta työssäolon paineista ja taloudellisista vaikeuksista. Tuen kysyntää lisäsi myös perheiden tietoisuus palveluista. Päiväkotien työntekijät korostivat Rantalan tutkimuksessa perheen osallisuutta ja asiantuntijuutta, perhe nähtiin yhteistyökumppanina, kun muissa työntekijäryhmissä perheet koettiin puolestaan asiakkaina. Tämä selittyi Rantalan mukaan sillä, että perhe ja päivähoito jakavat yhdessä arkea ja kasvatustueta, mutta muut työntekijäryhmät työskentelevät perheiden kanssa silloin, kun kyseessä on lapsen kehityksen arviointi tai ongelmatilanne. Moniammatillinen yhteistyö oli työmuotona työntekijäryhmille melko vieras ja eri ammattialojen välistä yhteistyötä tehtiin vain silloin, kun lapsella tai perheellä oli ongelmia. Yhteistyöaloitteen tekijä oli useimmiten päivähoito, sillä muut tahot toimivat asiantuntija-apuna niin päivähoidolle kuin perheelle-

kin arjen pulmatilanteissa. Moniammatillinen yhteistyö koettiin tutkimukseen osallistuneiden mukaan kuitenkin erityisen tärkeäksi ja yhteistyötä tulisikin Rantalan mukaan kehittää esimerkiksi erilaisilla koulutuksilla ja tekemällä yhteistyötä käytännössä. (Rantala 2002, 169–190.)

Onnismaan (1999) selvityksessä ”Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena - toiveiden tynnyri vai huolten hautomo” tutkittiin, miten huoli lapsesta syntyy päiväkodissa, millaisia keinoja päivähoidolla on tukea ja auttaa lasta ja perhettä sekä sitä, miten yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun sosiaalityön välillä toimii. Selvitys tehtiin osana Stakesin Huostaanotto-projektia ja sen tavoitteena oli tuoda esille päiväkotien lastensuojeluasioihin liittyviä kokemuksia sekä yhteistyöhön liittyviä toiveita. Selvityksen perusteella päiväkodeilla näytti olevan suhteellisen hyvät mahdollisuudet toimia yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Päiväkotien keskeinen keino lasten ja perheiden auttamiseksi kriisitilanteissa oli selvityksen mukaan päivähoidon perustehtävän mahdollisimman laadukas toteuttaminen. Vanhemmuuden tukeminen liittyi päiväkodissa luontevasti päivittäisiin kohtaamisiin ja keskusteluihin. Päiväkotien työntekijät myös kertoivat vanhemmille erilaisista tukimuodoista. Päiväkotien auttämismahdollisuudet olivat kuitenkin rajalliset. Lastensuojelun sosiaalityön rooli korostui selvityksen mukaan lapsen kokonaistilanteen selvittämisessä ja parantamisessa. Onnismaan mukaan perheiden auttaminen kriisitilanteissa edellytti päivähoidon näkökulmasta toimivaa moniammatillista verkostoa, päivähoitohenkilökunnan lisäkoulutusta sekä työnohjauksellista tukea. Lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävä yhteistyö oli päivähoitohenkilöstön mukaan vaihtelevaa. Yhteistyö koettiin ongelmallisena esimerkiksi lastensuojelun resurssipulan, työntekijöiden väsymisen ja vaihtuvuuden sekä erilaisten työkuultuurien vuoksi.

Lammi-Taskula ja Varsa tutkivat selvityksessään ”Vanhemmuuden aika” (2001) vanhemmuuden tukemisen käytäntöjä ja haasteita osana neuvoloitten ja päiväkotien työtä. Selvitys liittyi Stakesin Vanhemmuuden aika-hankkeeseen ja siinä kerättiin tietoa 218 kunnan päiväkodeista eri puolilta Suomea. Päiväkodeissa yleisin vanhemmuuden tukemisen keino oli vanhempien kanssa tehtävä avoin ja luottamuksellinen yhteistyö. Myös perheen

arjen tukeminen ja erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden huomiointi oli keskeistä. Tällä tarkoitettiin muun muassa epävarmojen vanhempien, erityislasten vanhempien sekä vaikeissa oloissa elävien tai syrjäytymisvaarassa olevien vanhempien tukemista. Päivähoidossa heille tarjottiin tukipalveluita ja ohjattiin asiantuntijapalveluiden pariin. Tähän liittyen päiväkotien työntekijät painottivat vanhempien näkemysten kunnioittamista ja heidän itseluottamuksensa vahvistamista. Myös lakiin kirjattu tavoite yhteistyöstä kotien kanssa oli selvityksen mukaan hyvin sisäistetty päivähoidon henkilöstön keskuudessa. Vanhempia tuettiin pääasiassa enemmän lapsen hoitoon, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen liittyvissä kysymyksissä kuin perhe-elämän ongelmissa. Päivähoidon vanhemmuutta tukeviin työmuotoihin kuului selvityksen mukaan vanhemmille tarkoitetun ryhmätoiminnan kehittäminen ja moniammatillinen yhteistyö eri toimijatahojen, kuten neuvolan ja sosiaalitoimen kanssa. Päiväkodeissa koettiin, ettei henkilöstöllä ollut riittävästi voimavaroja vanhemmuuden tukemiseen. Tähän tarvittiin lisäkoulutusta. Ongelmia nähtiin niin kunnan tarjoamissa resursseissa, ammatillisen koulutuksen antamissa valmiuksissa kuin henkilöstön jaksamisessakin.

Rouvinen on väitöskirjassaan (2007) tutkinut lastentarhanopettajia toimijoina päiväkodissa. Rouvisen mukaan lastentarhanopettajien käsityksissä vanhempia pidettiin lapsistaan huolehtivina ja heistä välittävinä. Vanhempien todettiin olevan lastentarhanopettajien kanssa tasavertaisia toimijoita, joiden kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuivat vanhempien kasvattajuuden arvostaminen ja vanhempien tukeminen. Tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajien käsitykset vanhemmuudesta kiinnittyivät vanhempien kasvatusaamiseen, lapsen asemaan ja vanhempien kasvatustehtävää rajoittaviin tekijöihin. Vaikka lapsen asema perustuikin pääosin lapsesta huolehtimiseen ja välittämiseen, se ei vanhempien toteuttamassa kasvatuksessa välttämättä aina tukenut lasta. Tähän viittaavat Rouvisen (2007, 195) mukaan tulokset, joissa tuotiin esille vanhempien vähäinen läsnäolo lapsen kanssa, vanhempien kaveruus lasten kanssa, vallan siirtyminen lapselle ja lapsen toissijainen merkitys vanhemmalle.

Rouvisen (2007, 124–126, 195) mukaan lapsen asema ja merkitys vanhempien kasvatustehtävässä voivat muuttua vähäisiksi ja epävakaiksi vanhempien kiireen ja työpaineen keskellä. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö koettiin päivähoitossa haastavana ja kasvatustuun katsottiin siirtyneen entistä enemmän päivähoitolle. Myös vanhempien erilaiset elämänongelmat ja neuvottomuus kasvattajina todettiin tutkimuksessa vanhempien kasvatustehtävää rajoittaviksi tekijöiksi. Päivähoidon pääasialliseksi ja tärkeimmäksi tehtäväksi koettiin lasten kasvatustuun, päivähoitohenkilöstön ei katsottu toimivan vanhempien terapeutteina vaikka vanhempien tukeminen painottui yhä enemmän päivähoitossa. Rouvinen muistuttaa myös, että ammattikasvattajien liiallinen huolehtiminen vanhempien tavasta hoitaa lapsen kasvuun ja hoitoon liittyviä käytännön asioita voi vääristää vanhempien käsitystä omasta vastuustaan.

Heinämäki tutki väitöskirjassaan (2004, 174–178, 191) kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemyksiä erityispäivähoidon funktioista palvelujärjestelmässä. Tutkimuksen mukaan erityispäivähoidon tarpeessa olevia lapsia määriteltäessä tuen tarpeessa olivat usein lastensuojelun tukitoimien piirissä jo olevat perheet tai tuen tarpeessa olevat perheet, joihin ei vielä oltu suunnattu lastensuojelun tukitoimenpiteitä. Heinämäen mukaan lastensuojelua tarvitsevien lasten määrä on lisääntynyt päivähoitossa, samoin ovat lisääntyneet päivähoitoyhteydenotot lastensuojeluun. Tutkimuksen tuloksissa vanhempien tukemista korostettiin yhtenä erityispäivähoidon tehtävänä. Myös lastensuojelullinen näkökulma perheisiin oli vahvasti tutkimuksessa esillä. Vanhempien kyvyttömyys toimia lapsen kasvattajana, arkielämän hallinnan heikkous ja etenkin nuorten perheiden laaja-alainen tuen tarve puhuttivat päivähoitoa. Vanhempien tukeminen nähtiin sekä myönteisesti että kielteisesti - heitä tuli tukea, mutta liiallinen tukeminen saattoi passivoida perheitä. Päivähoidon rooli perheen tukijana ja osana sosiaalityötä oli tutkimuksen mukaan tärkeä. Tukitoimena päivähoito ei kuitenkaan päivähoitohenkilöstön mielestä aina tukenut perheen omatoimisuutta vaan kannusti perheitä jättämään asiat yhteiskunnan hoidettavaksi. Päivähoidolla voitiin turvata lapsen päivittäinen ravinto, vaatetus, hoiva ja huomio ja rakentaa perheelle päiväjärjestys, jota ylläpiti lapsen tuominen päivähoitoon säännöllisesti aamuisin.

Kivinen (1994) on tutkinut lastensuojelun asiakkaaksi valikoitumista. Tutkimuksen mukaan lastensuojelun asiakkaaksi valikoituminen on monitahoinen ja monitasoinen prosessi. Lastensuojelun asiakkaaksi tullaan useimmiten alle kouluikäisenä. Sosiaalityöntekijän huolestuneisuus lapsen tilanteesta on tutkimuksen mukaan yhteydessä perheen huonoon sosioekonomiseen asemaan, yksinhuoltajuuteen, perherakenteen muutoksiin ja useiden viranomaisten mukanaoloon. Sosiaalityöntekijät eivät olleet huolissaan ainoastaan perheen lapsista vaan myös perheen aikuisista. (Kivinen 1994, 149–152.)

Aho selvitti Pro gradu tutkielmassaan (2007) Mikkelin ympäristökuntien päivähoiton henkilöstön keinoja tunnistaa perheväkivaltaa ja sitä, oliko henkilöstöllä valmiuksia puuttua perheväkivaltaan. Aho selvitti myös, mitkä asiat vaikeuttivat perheväkivallan tunnistamista. Tutkielman tulosten mukaan lasten kokema perheväkivalta tuli melko harvoin päivähoitohenkilöstön tietoon. Ahon mukaan koulutuksella, työkokemuksella ja työpaikalla oli riippuvuutta siihen, havaitsiko päivähoiton henkilöstö asiakasperheissään mahdollisesti ilmenevää perheväkivaltaa. Väkivaltaa tietävät tai epäilevät työskentelivät päiväkodeissa tai ryhmäperhepäiväkodeissa. Tämä kertoi siitä, että ne, joilla oli mahdollisuus päivittäiseen keskusteluun kollegoiden kanssa, tunnistivat perheväkivaltaa paremmin. Perheväkivaltaan puuttuminen ja sen puheeksi ottaminen oli vaikeaa, joten kollegoiden tuella oli suuri merkitys perheväkivaltailmiön tunnistamiselle. Perheväkivaltaa asiakasperheissä tietävät ja epäilevät päivähoiton työntekijät keskustelivat asioista esimiehen, kollegoiden ja sosiaalityöntekijän kanssa. Ahon mukaan päivähoitohenkilöstön oli helppo sanoa toimivansa aktiivisesti puuttuakseen perheväkivaltaan, mutta kohdatessaan perheväkivaltaa asiakasperheissä, puuttuminen ei ollutkaan helppoa. Kaikista varovaisimpia puuttumisessa olivat ne, jotka epäilivät perheväkivaltaa. He halusivat asiasta täyden varmuuden ennen puheeksi ottamista ja puuttumista. (Aho 2007, 63–66.)

Ahon (2007, 65–66) mukaan on merkittävää myös se, että päivähoiton työntekijät kokivat vaitiolovelvollisuuden vaikeuttavan eri viranomaisten välistä

yhteistyötä perheväkivaltaa kohdanneiden lasten auttamiseksi. Aho pohtii, oliko kyse siitä, ettei päivähoitossa tunnettu tarpeeksi hyvin lastensuojelulakia, joka velvoittaa myös päivähoidon henkilöstön puuttumaan lapsen kasvua ja kehitystä vaarantaviin tekijöihin tekemällä muun muassa lastensuojeluilmoituksen perheväkivaltilanteessa? Vai oliko vaitiolovelvollisuuteen helppo vedota tilanteissa, jotka ovat arkoja ja joihin on vaikea puuttua. Myös yhteisen toimintaohjeistuksen puute ja epäselvät vastuukysymykset vaikeuttivat Ahon mukaan puuttumista. Kunnissa ja työyhteisöissä tulisi Ahon mukaan olla hyvin käytännön tasolle tuotu ohjeistus esimerkiksi perheväkivaltilanteita varten.

4 PÄIVÄHOIDON TYÖMENETELMIÄ HUOLEN TUNNISTAMISEKSI JA PUHEEKSI OTTAMISEKSI

Huolella tarkoitetaan subjektiivista näkemystä, joka työntekijällä syntyy asiakassuhteessa. Huolen lähtökohtana on jokin lapsen tai perheen pulma. Huoli syntyy kontaktissa ja tuntuu työntekijässä kohdistuen lapsen selviämiseen ja omiin toimintamahdollisuuksiin. Huoli kohdistuu siis työntekijän, lapsen ja muiden merkityksellisten henkilöiden suhteeseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 21.)

Lapsen kanssa toimiville voi herätä huoli, joka liittyy esimerkiksi lapsen käyttäytymiseen, kehitykseen tai elämäntilanteeseen. Lasta on tuettava mahdollisimman varhain ennen vaikeuksien kasvamista ja kasautumista. Tällöin tukemisen ja auttamisen mahdollisuuksia on vielä runsaasti. Kaikissa palveluissa, joissa kohdataan lapsia ja työskennellään lasten kanssa, tulee työntekijöillä olla tietoa ja taitoja ottaa huoli puheeksi varhaisessa vaiheessa. Varhaisen tukemisen vaiheita ovat huolen tunnistaminen, huolen puheeksi ottaminen yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa ja korjaavat toimenpiteet. (Taskinen 2007, 16–18.)

Huoli herää työntekijän lapsen tilanteesta tekemien havaintojen pohjalta. Näitä havaintoja työntekijä tarkastelee suhteessa kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Tämä herättää kokonaisvaltaisen näkemyksen lapsen tilanteesta, joka voi ilmetä eriateisena huolena. Tunteiden laatu ja voimakkuus määrittävät huolen asteen. Perinteisesti arvostetaan tietoa ja yleisempää tuntua tilanteesta pidetään petollisena. Tuntuma on kuitenkin tärkeä työväline. Se on työntekijän koulutuksen sekä työ- ja elämäkokemuksen tuottama ja muodostama kokonaisuus, jonka pohjalta työntekijä kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin ja antaa niille merkityksiä. Tästä voidaan puhua niin sanottuna hiljaisena tietona tai äänettömänä ammattitaitona. Työntekijän moraali eli ammattietiikka vaikuttaa siihen, kokeeko työntekijä lapsen tilanteen velvoittavan häntä tekemään tilanteelle jotain. (Eriksson & Arnkil 2005, 21.)

Huolen puheeksi ottaminen on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puutumista. Omaan huoleen tarttuminen tarkoittaa sitä, että työntekijä ottaa puheeksi oman huolensa sen sijaan, että puhuisi lapsen tai perheen ongelmasta. Ottaessaan oman huolensa puheeksi työntekijä pyytää huoltajien apua ja yhteistyötä huolensa vähentämiseksi. Se on eri asia kuin toisen määrittelemisen ongelmaiseksi. (Eriksson & Arnkil 2005, 7.)

Huolen puheeksi ottoa helpottaa huolta herättävien havaintojen kirjaaminen. Huoltajan on helpompi muodostaa käsitys siitä, mistä työntekijä on huolissaan, jos hänelle kerrotaan konkreettisista havainnoista. Huolen konkretisointi auttaa työntekijää selkiyttämään huolenaiheitaan ja myös pohtimaan tukitoimia, koska konkreetteihin havaintoihin on helpompi löytää tukea. Yleisellä tasolla ilmaistu huoli saattaa jäädä vanhemmilta ymmärtämättä ja heidän saamisensa mukaan yhteistyöhön vaikeutuu. (Eriksson & Arnkil 2005, 23.)

Puheeksi ottamisen tavoitteena on yhteistyön aikaansaaminen ja asioiden kehittyminen myönteiseen suuntaan. Yhteistyön tavoitteena tulisi olla lasta tukeva liittouma, jossa vanhemmat ja työntekijät yhdistävät voimavaransa. Tällöin perhe, oman elämänsä paras asiantuntija, kohtaa päiväkodissa lapsen kehityksen ja kasvun asiantuntijan. Kun nämä molemmat asiantuntijuudet saadaan onnistuneesti täydentämään toisiaan, on yhteistyössä mahdollista saada lapsen tilanne kehittymään myönteisempään suuntaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 29–30.)

Toteutuneen huolen puheeksi otton yhteydessä työntekijä saa paljon lisätietoa sekä huolutilanteesta että omista toimintamahdollisuuksistaan. Vanhempien todelliset reaktiot kertovat siitä, kuinka paljon kontakti kestää. Tämän tiedon varassa on helpompi ennakoida tulevaa yhteistyötä ja suunnitella omaa toimintaa. Työntekijän huolta vähentää usein asiakaan halukkuus yhteistyöhön ja jo rakentava keskustelu lisää usein toiveikkuutta tilanteen suhteen. Onnistunut puheeksi otto saa pulmallisen tilanteen liikahtamaan myönteisempään suuntaan ja lisää asiakkaan ja työntekijän toiveikkuutta. Huomio kannattaa kiinnittää pieniinkin muutoksiin. Tilanteen kehittyminen vaikuttaa

myös myönteisesti työntekijän suhtautumiseen asiakkaaseen. Tämä puolestaan edistää asiakkaan myönteistä suhtautumista ja asennoitumista työntekijään. Ollaan ikään kuin kehällä, jossa tapahtuneet myönteiset asiat ja tapahtumat synnyttävät lisää hyviä asioita. (Eriksson & Arnkil 2005, 38.)

Lapsen herättämä signaali voi olla välillinen viesti lähiympäristön muuttuneita olosuhteista tai kriisistä. Signaali, joka on herättänyt päivähoitossa kysymyksen puuttumisen tarpeesta, voi heikentyä, kadota tai vahvistua. Ensin tulisi puuttua huolestuttaviin tilanteisiin ja ehkäistä ongelmien syntyä jo pikkulapsivaiheessa ja toiseksi tulisi puuttua huolestuttaviin tilanteisiin aina, kun niitä havaitaan. Huolta herättäviin tilanteisiin puuttumista voidaan jäsentää niin sanotun huolen harmaa vyöhyke-työvälineen avulla. (Huhtanen 2004, 46.)

4.1 Huolen harmaa vyöhyke ammattikasvattajan työvälineenä

Päivähoidon työntekijät kokevat puheeksi ottamisen kaikkein vaikeimmaksi tilanteissa, joissa epäillään lastensuojelun tarvetta. Lapsen kehitykseen liittyvissä asioissa on huoli helpompi ottaa puheeksi, vaikka tällöinkin on mahdollista aiheuttaa vanhemmille pahaa mieltä. (Onnismaa 1999,24.)

Päivähoidon työvälineenä ehkäisevän lastensuojelun kentässä käytetään esimerkiksi huolen harmaata vyöhykettä. Sen avulla voidaan määritellä, millainen huoli on sellainen, joka edellyttää yhteydenottoa lastensuojelun sosiaalityöhön. (Törrönen & Vornanen 2004, 175.)

Huolen harmaa vyöhyke on Suomen kuntaliiton 1990-luvulla kehittämä arviointiväline. Työntekijät tarkastelivat ongelmia omasta näkökulmastaan olettaen ja vaatien, että toisilla on sama näkökulma. Työntekijöillä ei ollut yhteistä kieltä huolen määrittämiseksi. Vyöhykkeen kehittämisen tavoitteena oli löytää sanat eri auttajien välille. (Luhtasaari 2009, 18.)

Huolen harmaan vyöhykkeen tarkoituksena on helpottaa lapsen ongelmien havaitsemista ja niihin puuttumista. Työntekijä voi sen avulla kuvata havaintojaan lapsesta, lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta, perheen olosuhteista ja kodissa mahdollisesti ilmenevistä pulmista ja voimavaroista. Huolen arvioinnissa keskeisiä ovat havainnot, jotka kohdistuvat lapseen, vanhemmuuteen ja kotiin. Ongelmien ratkaisu edellyttää eri asiantuntijoiden yhteistyötä ja tukipalvelujen käyttöä. (Huhtanen 2004, 48.)

Huolen vyöhykettä ei tule käyttää lasten luokitteluun huolten mukaan vaan sen avulla työntekijä voi arvioida omaa huoltaan. Oikein käytettynä vyöhyke tarjoaa pohjaa hyvien käytäntöjen kehittämiseen: pohditaan kokemuksia vaihtaen sitä, mitkä käytännöt pitävät huolet loitolla ja mitkä huojentavat pieniä tai suurempiakin huolia. (Arnkil & Erikson 2008, 15–22.)

Huoleton tilanne	Pieni huoli		Harmaa vyöhyke		Suuri huoli	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Ei lainkaan huolta	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä: luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä: luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa: luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä.	Huoli tuntuva: omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi vaarassa. Omat keinot loppumassa. Lisävoimavarat ja kontrollia saatava mukaan heti.	Huoli erittäin suuri. Lapsi välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Taulukko. Huolen harmaa vyöhyke. (Erikson & Arnkil 2005, 25.)

Työntekijöiden lapsista kokema subjektiivinen huoli voidaan nähdä jatkumona, jonka toisessa ääripäässä on täysin huoleton tilanne ja toisessa päässä tilanne, jossa koetaan lapsen ja nuoren olevan välittömässä vaarassa (Erikson & Arnkil 2005, 26). Vailla huolta olevassa tilanteessa (1) työntekijä kokee lapsen asioiden olevan hyvin. Lapsi kasvaa ja kehittyy normaalisti hyvissä kasvuolosuhteissa. asiat sujuvat niin kuin pitääkin ja työntekijän oma toiminta tuottaa toivottuja tuloksia. Pienen huolen alueella (2-3) tilanteessa on pientä huolta herättäviä tekijöitä. Lapsi saattaa esimerkiksi olla levoton

eikä rauhoitu rutiineihin kuuluvalla tavalla. Huolta saattaa esiintyä toistuvastikin mutta työntekijä luottaa omiin auttamismahdollisuuksiinsa, joten perustunnelma tilanteessa on luottavainen. Tämän alueen huolet koetaan helpoksi ottaa puheeksi, koska niihin voi tarjota omaa tukeaan joka usein tuottaa toivottua, myönteistä kehitystä. Tällä vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen. (Arnkil 2004, 221–222; Erikson & Arnkil 2005, 26.)

Kun työntekijän huoli kasvaa, työntekijä on huolissaan myös itsestään, koska hänen pitäisi voida tukea ja tukimielessä kontrolloida lasta ja tämän perhettä, mutta meneekö työskentely lapsen ja perheen tueksi? Subjektiiivinen huoli kertoo koetuista omista mahdollisuuksista, miten työntekijän on auttajana käymässä. Jos omat auttamismahdollisuudet tuntuvat heikkenevän, huoli kasvaa. (Arnkil 2004, 222.)

Huolen harmaalla vyöhykkeellä (4-5) työntekijän kokema huoli on tuntuva ja kasvaa edelleen. Työntekijän omat auttamiskeinot on käytetty tai ne ovat vähissä ja hän kaipaa tukea työskentelylleen. Usko omiin auttamismahdollisuuksiin on loppumassa. Usein tällä alueella olevaa huolta on jatkunut jo pitkään. Tämän vyöhykkeen asiakkuudet koetaan kuormittaviksi ja tilanteeseen kytkeytyvien tahojen työnjako on yleensä varsin epäselvä tai eri tahojen mukanaolosta ei ole tietoa. Työntekijä kokee jatkuvaa ja kasvavaa huolta ja kaipaa lisävoimavaroja sekä kontrollia, mutta on kuitenkin epävarma näytön riittävydestä ja kokee liioittelevansa. Työntekijä joutuu myös pohtimaan velvollisuuksiaan; sitooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus. Kummasta on kysymys? Onko lapsen edun mukaista olla vaiti vai kertoa? Huolen harmaalla vyöhykkeellä on paljon epäselvyyksiä. Tällä vyöhykkeellä on toisaalta lapsia, jotka aiheuttavat ympäristössään huolta, mutta joihin ei puututa, sekä lapsia, jotka edelleen voivat hyvin, mutta heidän ympäristönsä antaa aihetta huoleen. (Arnkil 2004, 222– 223; Erikson & Arnkil 2005, 26; Huhtanen 2004, 48.)

Suuren huolen alueella (6-7) työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa. Huoli on tuntuva ja omat auttamiskeinot ovat lopussa. Tälle alueelle sijoittuvat

huolet eivät jätä työntekijälle enää empimismahdollisuutta. Suuren huolen alueella työntekijä ennakoi lapselle käyvän todella huonosti, ellei tilanteeseen saada välittömästi muutosta ja toimintaan aktivoitua muutoksen kannalta välttämättömät tahot. Siksi tällä niin sanotulla kriisivyöhykkeellä toimiminen on helpompaa kuin harmaalla vyöhykkeellä. Tilanne itsessään pakottaa toimimaan, esimerkiksi ottamaan yhteyden sosiaalityöntekijään. (Erikson & Arnkil 2005, 26.)

Suuren huolen vyöhykkeellä ongelmat ovat usein syvällisiä ja monitahoisia ja niiden ratkaisu ei onnistu yksin esimerkiksi päivähoidossa. Suuret huolenaiheet liittyvät monesti lastensuojelullisiin kysymyksiin, jolloin lapsi on vaarassa. Näihin huoliin puuttuminen on lastensuojeluviranomaisten tehtävä, joskin ilmoitusvelvollisuus kuuluu päivähoitohenkilöstölle. (Huhtanen 2004, 48.)

Mahdollisen huolen puheeksi ottaminen perheiden kanssa on olennainen osa varhaista tukemista. Se toteutetaan kunnioittavana keskusteluna. Työntekijöiden ja vanhempien välille pyritään muodostamaan kasvatuskumppanuus, yhteinen ymmärrys ja toisiaan tukevat toimintatavat lapsen kasvatukseen. (Taskinen 2007, 18.) Seuraavassa esittelen kasvatuskumppanuuden periaatetta päivähoidossa.

4.2 Kasvatuskumppanuus

Päivähoidossa on kautta aikojen tehty yhteistyötä lasten vanhempien kanssa, mutta yhteistyön määrä, suunta ja laatu ovat vaihdelleet eri vuosikymmeninä. Vielä 1970-luvulla päivähoitohenkilöstö säilytti ammatillisen autonomiansa. Tuolloin ajateltiin henkilökunnan kykenevän tekemään lasta koskevat ratkaisut koulutukseensa ja työkokemukseensa perustuen, eikä vanhempien omaa lastaan koskevaa asiantuntijuutta juurikaan huomioitu. Yhteistyö oli asiantuntijakeskeistä, päivähoitohenkilöstö ei puuttunut kotikasvatukseen eikä vanhempien odotettu puuttuvan päiväkotikasvatukseen. Päivähoitokasvatusta ohjaavan teoriataustan selkiytyminen 1980-luvulla ekologisen teorian ja kontekstuaalisen kasvun teorian myötä nostivat vanhempien

ja ammattikasvattajien välisen yhteistyön uudenlaiseen valoon. Ekologisen teorian mukaan lapsen eri kasvuympäristöjen välinen yhteistyö alettiin nähdä tärkeänä korostaen kasvuympäristöjen keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä. Tällöin kasvatusta on niiden aikuisten yhteistyöprosessi, jotka toimivat lapsen kasvuympäristössä. Lapsen kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin vaikuttaa se, missä määrin lapsen kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeenaan. Kontekstuaalinen näkökulma puolestaan painotti varhaiskasvattajien ammatillisen osaamisen keskeisenä ulottuvuutena kyvyn huomioida yksittäisen lapsen ja perheen tarpeet sekä rakentaa arkipäivän kasvatuskäytännöt niiden pohjalta. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 21; Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 127–133.)

Yhteiskunta on antanut päivähoiton ammattilaisille vaativan ja vastuunalaisen tehtävän, lapsen kehityksen tukemisen ja edistämisen yhdessä vanhempien kanssa. Koska lapsi saattaa viettää suurimman osan valvellaoloajastaan päivähoitossa, eivät päiväkodit ainoastaan täydennä kotikasvatusta vaan kantavat merkittävän vastuun lapsen hyvinvoinnista ja kehityksen tukemisesta. (Lund, Latvala, Peltola-Helin, Raitio & Tuominen 2003, 239.)

Alle kouluikäisten lasten kasvatusta onnistuu hyvin, mikäli päivähoiton ja perheen yhteistyö on samansuuntaista. Päivähoiton työntekijöiden ja lapsen vanhempien yhteistyön kohde on lapsen kasvun tukeminen ja ohjaus. Tämän työn pohjana on molemminpuolinen luottamus, sen rakentaminen ja ylläpito. Yhteistyösuhteen hoitaminen kuuluu päivähoiton ammattilaisen toimenkuvaan. (Pihlaja 2001, 19.)

Hapon (2006, 155) mukaan päivähoitohenkilöstön ja vanhempien välinen yhteistyö on muuttunut tärkeämmäksi osaksi varhaiskasvatusta kuin aikaisemmin ja yhteistyö on muuttanut muotoaan. Toisaalta vanhempia ja heidän toiveitaan kuullaan enemmän kuin aikaisemmin, toisaalta vanhemmat tarvitsevat huomattavasti enemmän tukea kuin aikaisemmin. Vanhemmuuden tukemisesta on tullut oleellinen ja keskeinen osa varhaiskasvatustyötä.

Kasvatuskumppanuus on linjattu vanhempien ja henkilöstön välisen yhteistyön periaatteeksi (Alila & Kronqvist 2008, 35). Kasvatuskumppanuudessa työntekijän rooli ja perheiden parissa tehtävät työkäytännöt perustuvat perhelähtöisiin työmalleihin, jolloin otetaan etäisyyttä asiantuntijalähtöiseen työtapaan (Kaskela & Kekkonen 2006, 19). Myös Määttä (1999, 99–101) kuvaa perhelähtöistä työtapaa käsitteellä kumppanuus. Kumppanuudella tarkoitetaan ammatti-ihmisten vastuullisuutta vanhempien suuntaan sekä ammatti-ihmisten ja vanhempien tasavertaisuutta, yhteisen tiedon jakamista, yhteisiä tavoitteita ja molemminpuolista kunnioitusta.

Päivähoidon varhaiskasvattajat osallistuvat lapsen vanhempien rinnalla lapsen varhaisvuosien kasvun ja kehityksen tukemiseen ja kannatteluun. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2003) vanhempien ja päivähoitohenkilöstön välinen kasvatuksellinen yhteistyö määritellään käsitteellä kasvatuskumppanuus, jolla tarkoitetaan päivähoitohenkilöstön ja vanhempien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuuteen perustuvassa asiakassuhteessa ammattikasvattajan ja vanhempien samanarvoiset mutta sisällöllisesti erilaiset tiedot lapsesta ja taidot toimia lapsen kanssa yhdistyvät lapsen hyvinvointia kannattelevalla tavalla. Kasvatuskumppanuus on ammatillista toimintaa, jossa vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia osallistua omaa lastaan, mutta myös koko päiväkotia ja lapsiryhmää koskeviin kasvatustietoihin. Vanhemmilla ja ammattikasvattajilla on myös selkeästi yhteisiä tavoitteita lapsen suhteen. On kuitenkin muistettava, että lapsen vanhemmalla on aina lapsensa ensisijainen kasvatustietäminen ja oikeus lapsen kasvatukseen. (Määttä 1999, 100- 101; Kaskela & Kekkonen 2006, 11–17; Rantala 2004, 101.) Päivähoitohenkilöstön osaamiselle on todellinen haaste kyetä kohtaamaan erilaiset perheet erilaisine tarpeineen yhteistyökumppaneina (Rantala 2004, 97).

Kasvatuskumppanuus velvoittaa päivähoiton henkilöstöä huomioimaan vanhempien näkemykset päivähoidossa. Pysyvä ja hyvä hoitajakiintymys ja yhteistyö vanhempien kanssa ovat välineitä ennalta ehkäisevässä perheyhteistyössä. Mahdollisiin ongelmiin puuttuminen on helpompaa kiinteässä ja toi-

mivassa yhteistyösuhteessa, joka on luotu jo päivähoiton alkuvaiheessa. (Alila & Kronqvist 2008, 35.)

Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa muuttuu usein lapsen kasvun myötä. Pienistä, alle kolmevuotiaista lapsista osataan usein jutella vastavuoroisesti ja arkisesti. Isomman lapsen osalta tarvitaan paljon osaamista, jotta teoreettinen tieto lapsen kehityksestä saadaan muunnettua arkipäivän ha-vainnoiksi, joista vaihdetaan kuulumisia vanhempien kanssa. (Luhtasaari 2009, 23.)

Kasvatuskumppanuus joutuu koetukselle, kun mielipiteet ja näkemykset las-ta koskevista asioista ovat erilaisia. Vanhempien voi olla vaikea hyväksyä kriittistä palautetta lapsesta, mutta tilanne voi olla myös päinvastainen van-hempien arvostellessa päivähoiton toimintaa. Arvosteleva ilmapiiri vaikeut-taa helposti yhteistyötä. Solmukohtien avaaminen yhteistyössä ja tuen tar-peen varhainen huomiointi ja siihen puuttuminen on kuitenkin lapsen edun mukaista toimintaa. (Huhtanen 2004, 38.)

Kasvatuskumppanuuden keskeiset tekijät ovat lapsen leikin, toiminnan, ko-kemusten, tarpeiden ja toiveiden havainnointi ja havaitseminen. Lapsen kanssa tapahtuva vuorovaikutus on merkityksellistä. Yhtenä yhteistyön ta-voitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen tarve ja yhdessä vanhempien kanssa etsiä keinoja lapsen tukemiseksi. Tavoitteena on, että yhteistyösuhteessa sekä työntekijä että vanhempi voivat ilmaista huolensa lapsesta mahdollisimman pian. Ongelmatilanteissa on tärkeää luoda ja ylläpitää myönteistä yhteistyön ilmapiiriä. Vaikeissa ristiriitatilanteis-sa haasteena on, miten toisaalta voidaan kuulla lapsen ääntä, havaita lap-sen erilaisuus ja tuoda esille lapsen etua ja tarpeita, ja toisaalta ylläpitää työntekijöiden ja vanhempien välistä vuorovaikutussuhdetta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus, ja dialogi. Kuuleminen ja kuuntelu ovat keskeisiä asioita vuoro-puhelussa. Kuuleminen ei ole niinkään taito kuin suhde toiseen ihmiseen. Se

on eläytyvää kuuntelemista ja keskittymistä sisältäen läsnäolon vaatimuksen. Kuuleminen ilmenee toiselle aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kuunteleminen onnistuu vain jos kuuntelija kykenee luomaan turvallisen ja myönteisen ilmapiirin. Kuulluksi tuleminen on aina eheyttävä kokemus ja siksi kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–40.)

Kunnioittavan suhteen luominen on haaste erilaisuuden kohtaamisessa. On helpompi hyväksyä sellaisia toimintatapoja, jotka ovat lähellä henkilön omia toimintatapoja ja toisaalta vierastaa helpommin sitä, mikä tuntuu kaukaiselta tai muuten sopimattomalta. Kuulemisen kautta voidaan oppia hyväksymään, ymmärtämään ja kunnioittamaan toisia. Toimimalla ja puhumalla asioista rehellisesti ja avoimesti osoitetaan toiselle kunnioitusta, kun taas toiselle merkittävien asioiden salaaminen on viesti kunnioituksen ja arvostuksen puutteesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 35.)

Luottamus syntyy kuulemisen ja kunnioittamisen periaatteista ja sen syntyyn tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja vuoropuhelua. Vanhempien luottamus syntyy Kaskelan ja Kekkonen (2006, 36) mukaan kasvattajan sensitiivisestä suhteesta lapseen, mutta siihen vaikuttaa myös vanhempien sama mahdollisuus vaikuttaa lapsensa hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviin asioihin.

Dialogi on vuoropuhelua, jossa ihmiset ajattelevat yhdessä. Dialogin tavoitteena on saavuttaa toisten ajattelutavan ymmärtäminen. Dialogin lopputulosta ei voi tietää etukäteen, ja juuri siinä on sen uudistava ja eteenpäin vievä voima. (Eriksson & Arnkil 2005, 37.) Dialogisuutta voidaan pitää eettisesti hyvän kasvatuksen kriteerinä (Happo 2006, 60). Dialogisen kasvatuskumppanuuden onnistumisen kannalta on merkityksellistä se, että työntekijällä on kosketus sisäiseen maailmaansa eli ajatuksiinsa, kokemuksiinsa ja tunteisiinsa. (Suutari 2003, 46.)

Kasvatuskumppanuussuhteen alku syntyy perheen tutustuessa päivähoitoon ja päivähoitohenkilöstöön. Perheen kotona tapahtuva tutustumiskäynti on

osa kasvatuskumppanuusmallin tuomaa käytäntöä. Tutustumiskäynti kotiin tehdään ennen kuin lapsi aloittaa päivähoidon. Tutustumiskäynnin tarkoitus on käydä lapsen päivähoidon aloitukseen, perheen odotuksiin ja toiveisiin liittyvä keskustelu. Koti on lapsen vanhemmille tuttu ja turvallinen paikka ja siellä on helppoa avata keskustelu lapsesta ja perheestä. Perheen kotona työntekijällä on ainutkertainen tilaisuus olla luomassa kuulevaa ja luottamuksen perustuvaa suhdetta perheeseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41–44.)

Päivähoiton aloituskeskustelun tavoitteena on työntekijän mahdollisuus auttaa perhettä päivähoiton alkuun. Aloituskeskustelussa sovitaan lapsen päivähoitoon tutustumisesta. Päivähoiton aloitukseen kuuluu vanhemman ja lapsen yhteinen tutustumisjakso päivähoitossa. Joissakin päiväkodeissa käytössä oleva omahoitaja- tai vastuuhoitajakäytäntö helpottaa usein lapsen päivähoitoon tutustumista ja hoidon aloittamista. (Kaskela & kekkonen 2006, 44–45.)

Yhteinen vuoropuhelu vanhemman, lapsen ja kasvattajan välillä tapahtuu päivittäin kohtaamisissa vanhemman tuodessa tai hakiessa lasta päivähoitosta. Kasvattaja voi omalla esimerkillään ja myönteisyydellään rohkaista vanhempaa puhumaan, kysymään tai pohtimaan lapseen liittyviä arkipäiväisiä ja pulmallisiakin asioita. Puhuttaessa lapsesta puhutaan usein myös perheen yksityisistäkin asioista. Perheen kannalta asiat saattavat olla hyvinkin arkaluontoisia, henkilökohtaisia ja tunteita herättäviä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

Vanhempien kanssa käytävät säännölliset kasvat keskustelut ovat keskeinen kasvatuskumppanuuden toteutumisen muoto. Kasvat keskusteluja pyritään käymään ainakin kerran vuodessa, tarvittaessa useammin. Keskusteluissa käydään syvällisesti asioita läpi lapsesta ja lapsen varhaiskasvatuksesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45–46.)

Kasvatuskumppanuudessa vuoropuhelua käydään jatkuvasti perheiden kanssa koskien lapsen jokapäiväistä elämää ja varhaiskasvatusta. Luottamuksellisen suhteen synnyttyä myös vaativien asioiden puheeksi ottaminen

on luontevampaa. Henkilöstön haasteena on kumppanuuden ilmapiirin ylläpitäminen tilanteissa, joissa työntekijöiden ja vanhempien käsitykset yhteistyöstä poikkeavat toisistaan. Kasvatuskumppanuuden ilmapiirin ylläpitämien kohtaa haasteita myös tilanteissa, joissa lapsen ja perheen elämäntilanne syystä tai toisesta vaatii tavanomaista kasvatusyhteistyötä tiiviimpää ja monipuolisempaa tukea, ohjausta ja apua. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45–46.)

5 TUTKIMUSAINEISTO

5.1 Tutkimuskohteena Siilinjärven kunnan päivähoito

Siilinjärvi on Kuopion pohjoispuolella, Pohjois-Savossa, sijaitseva aktiivinen ja kasvava kunta, jossa oli vuoden 2009 lopussa 20 964 asukasta. Siilinjärvi on 51:ksi suurin kunta Suomessa. Vuonna 2009 asukasluvun nettokasvu oli 195 asukasta. Väestö on keskimääräistä nuorempaa, sillä lähes joka neljäs siilinjärveläinen on alle 15 vuotias. Kunnan väestö on myös keskimääräistä paremmin koulutettua. (Siilinjärven kunta- kuntainfo.)

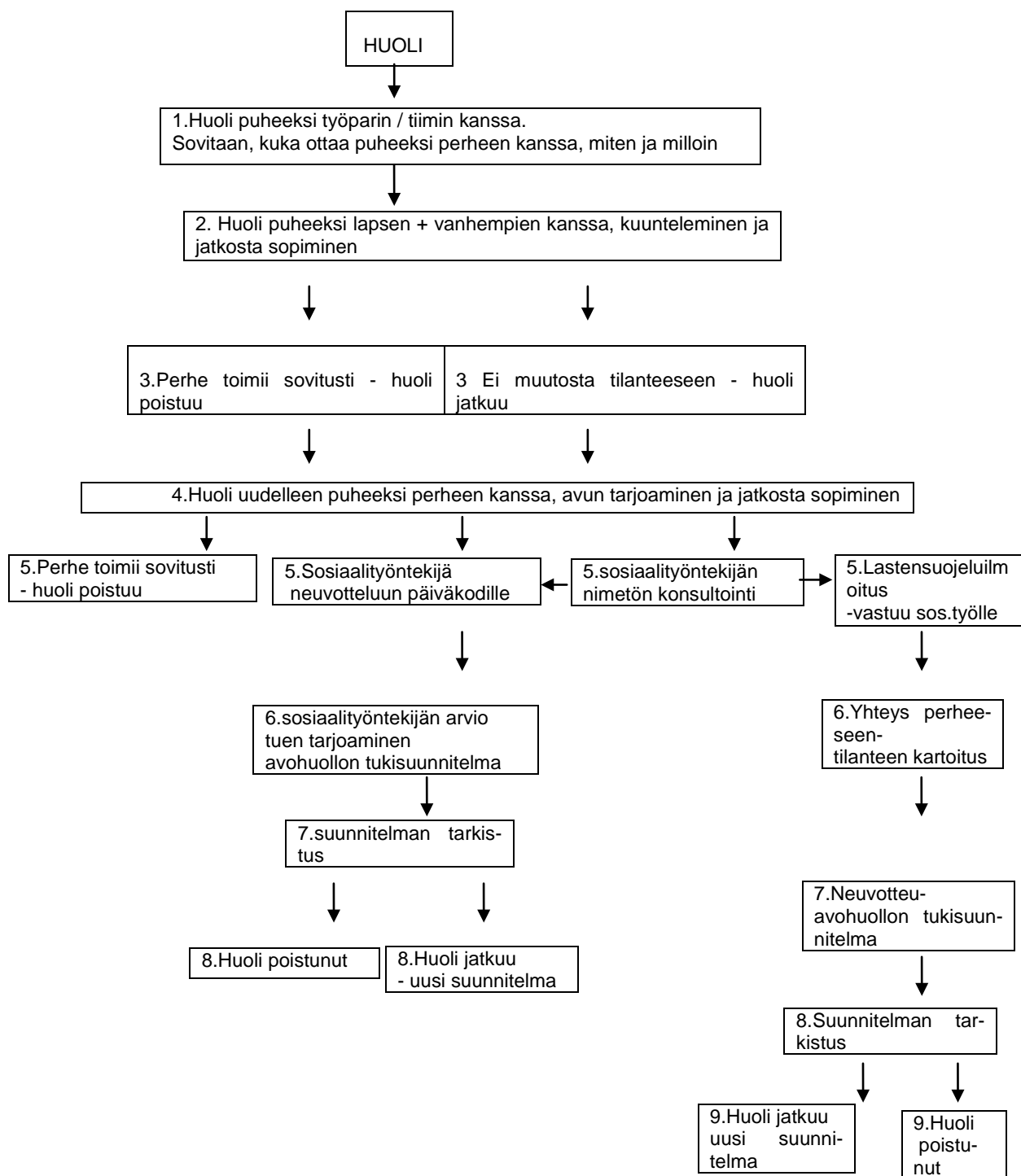
Nilsiän kaupungin ja Siilinjärven sekä Maaningan kuntien sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestetty 1.1.2010 alkaen yhteistyössä isäntäkunta Siilinjärven kuuluvassa kunnallisessa liikelaitoksessa, Siilisetissä. Siilisetin varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat kunnalliset päiväkodit ja perhepäivähoito, esiopetus, avoin päiväkotitoiminta, leikkitoiminta, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki mahdollisine kuntalisineen sekä yksityisen päivähoiton valvontaa. Varhaiskasvatuspalvelujen tehtävänä on tarjota perheille laadukkaat, lapsen tarpeista lähtevät riittävät palvelut, joissa kasvu- ja oppimisympäristö tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perheiden kanssa työskennellään kasvatuskumppaneina säilyttämällä ensisijainen kasvatusvastuu vanhemmilla. Lapsilähtöisyys, yhteisvastuullisuus, välittäminen ja muuntautumiskykyisyys ovat päivähoiton tärkeimpiä arvoja. Siilisetin alueella on yhteensä 18 päiväkotia, joista neljätoista Siilinjärvellä, kolme Nilsissä ja yksi Maaningalla. Henkilökuntaa Siilisetin päiväkodeissa on noin 260 ja päiväkodeissa hoidetaan noin 1 200 lasta, joista esiopetuksessa on noin 400 lasta. (Siiliset; Siiliset-varhaiskasvatus; Siiliset-päiväkodit.)

Siilinjärven kunnan päivähoitopalveluiden toiminnallisena tavoitteena on toimia kasvatuskumppaneina vanhemmille lapsen ja perheen parhaaksi. Päivähoito toimii myös moniammatillisessa yhteistyössä ja pyrkii havaitsemaan yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen vahvat ja kehittymässä olevat osaamisen alueet sekä tuen tarpeet. Päivähoiton tavoitteena on ottaa varhaisessa vaiheessa puheeksi vanhempien kanssa lapseen tai perheeseen liittyvät huolet. Lisäksi päivähoidossa pyritään toteuttamaan alustavia tuki-

toimia mahdollisimman nopeasti, ohjaamaan perhe ja lapset tarvittavien lisätutkimusten ja lisäävun piiriin ja toteuttamaan tarkentuneita tukitoimia. (Siilinjärven kunnan lastenneuvolan, erityistyöntekijöiden ja päivähoidon ja tiedonsiirron toimintamalli 2007.)

Siilinjärven kunnassa kasvatuskumppanuus toteutuu kasvatuskumppanuuskoulutuksena ja yhteisinä työkäytäntöinä päivähoidossa, neuvolassa ja lastensuojelussa. Kasvatuskumppanuuskoulutuksen tavoitteena on lapsen kasvun kannattelu, vanhemmuuden vahvistaminen, perheiden osallistuminen ja toimiva kasvatusyhteistyö. (Siiliset-kasvatuskumppanuus.)

Monipuolisen kasvatustoiminnan toteuttamisessa päivähoidon työntekijöillä on yhteistyökumppaninaan laaja lasten ja perheiden kanssa työskentelevien tahojen verkosto. Verkostoyhteistyön tavoitteena on lapsen eheän oppimispolun turvaaminen. (Kasvattajan käsikirja, 13.) Siilinjärven kunnan päivähoidon tekemä yhteistyö eri tahojen kanssa perustuu vanhempien, päivähoidon ja eri yhteistyökumppaneiden väliseen keskinäiseen luottamukseen sekä yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin. Päivähoidon ja sosiaalityön säännöllisiä yhteistapaamisia järjestetään kunnan päivähoidossa tarpeen mukaan. Näissä tapaamisissa on mukana usein myös neuvolan terveydenhoitaja. Tapauksen yhteydessä keskustellaan perheistä, jotka päivähoidossa ovat antaneet huolen aiheita lapsen näkökulmasta ajatellen. Henkilöstöllä on lapsen tilanteen kartoituksessa apuna Huolen harmaa vyöhyke-lomake. Kasvatuskumppanuuden hengessä perheiden kanssa on keskusteltu asiasta jo etukäteen. Huolen käsittelyssä toimitaan Siilinjärven erityispäivähoidon hankkeessa kehitetyn mallin mukaisesti. (Siilinjärven kunnan lastenneuvolan, erityistyöntekijöiden ja päivähoidon ja tiedonsiirron toimintamalli 2007.)

Kuvio. Sosiaalityön ja päivähoidon yhteistyö/Siilinjärven malli

(Siilinjärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma toimintakaudelle 2008-2009.)

Siilinjärven kunnan päivähoitossa ja moniammatillisessa yhteistyössä toimii niin sanottu muksuhuolto. Muksuhuollon periaatteen mukaan lapsen omahoitaja/vastuuhoitaja ottaa ensin mahdollisen huolen puheeksi lapsen vanhempien kanssa ja suunnittelee tarvittavia toimia yhteistyössä vanhempien kanssa. Päiväkotien työtiimien jäsenet kartoittavat yhdessä lapseen liittyviä huolia käyttäen huolenkartoitus lomaketta ja suunnittelevat ja toteuttavat alustavasti tarvittavia tukitoimia. Vakavammista huolista keskustellaan yhdessä päiväkodin johtajan kanssa ja sovitaan päivähoitossa tarvittavista toimista ja yhteistyöstä vanhempien kanssa. (Siilinjärven kunnan lastenneuvolan, erityistyöntekijöiden ja päivähoidon ja tiedonsiirron toimintamalli 2007.)

1-2 kertaa toimintakauden aikana järjestetään neuvolan ja päivähoidon palaveri, johon osallistuvat lapsiryhmän työntekijät, päiväkodin johtaja ja neuvolan terveydenhoitaja. Palaverissa käydään läpi kaikki kyseisessä yksikössä hoidossa olevat lapset ja sovitaan tuen tarpeessa olevien lasten varhaisesta tuesta. (Neuvolan ja päivähoidon palaveri-moniste.)

Tarvittaessa koolle kutsutaan muksuhuolto-palaveri, johon osallistuvat lapsen huoltaja ja päiväkodin vastuuhoidaja sekä päiväkodin johtaja ja lapsen asioissa toimivat muut tahot. Muksuhuolto-palaverin tehtävänä on kartoittaa lapsen ja perheen senhetkinen tilanne ja löytää yhteinen ymmärrys lapsen ja perheen tilanteesta ja sopia tavoite, mihin pyritään. Lisäksi palaverissa sovitaan arviointiaika ja tehdään lapselle tarvittavaessa kuntoutussuunnitelma. (Muksuhuolto-moniste.)

Siilinjärven kunnan lapsista lastensuojelun avohuollon piirissä oli vuonna 2009 yhteensä 247 lasta. Huostaan otettuina vuoden 2009 aikana on ollut yhteensä 68 lasta. (Nissinen A. Henkilökohtainen tiedonanto 28.9.2010.)

Vuosina 1998-2001 Siilinjärven kunnassa toteutetun lapsiperheprojektin organisaatiopilotin myötä päivähoidon, sosiaalityön, neuvolan ja koulun henkilökuntaa osallistui yhteisiin huolenkartoitus- ja vanhemmuuden roolikartta-koulutuksiin sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustyössä (Va-

vu)- koulutukseen (Roininen 2006, 152.) Vavu-koulutuksen tavoitteena oli kouluttaa työntekijöitä tunnistamaan ne perheet, joissa varhaisen vuorovai-
kutuksen tukeminen oli tarpeen ja auttaa siten vanhempia saamaan hyvä
suhde omaan lapseensa. Erityisesti koulutus painottui työntekijöiden roh-
kaisuun käytännön harjoittelun kautta arkojen ja ongelmallistenkin asioiden
puheeksi ottamiseen. (Strid 2004, 247.) Myöhemmin Vavu-koulutusta kehi-
tettiin ja se nimettiin kasvatuskumppanuuskoulutukseksi. Kasvatuskump-
panuuskoulutuksessa pyrittiin henkilöstökoulutuksella kyseenalaistamaan ja
kehittämään ajattelu-, asennoitumis- ja työtapoja päivähoidossa suhteessa
hoitolasten vanhempiin keskittyen erityisesti niihin asioihin, jotka ovat per-
heen ja vanhemmuuden kehittymisen kannalta erityisen herkkiä, kuten päi-
vähoidon aloitusvaihe, lapsen siirtyminen kotihoidosta päivähoitoon, lapsen
siirtyminen päivähoiton sisällä joko ryhmästä/päiväkodista toiseen ja lapsen
ja perheen erityinen tuki. (Roininen 2006, 152.)

Kasvatuskumppanuuskoulutus toteutetaan Siilinjärven kunnassa koulutus-
prosessina, joka koostuu kahdeksasta koulutuspäivästä. Lisäksi koulutuk-
seen kuuluu vuoden kestävä työmenetelmäohjaus. Koulutusta on tarkoitus
jatkaa kunnassa niin kauan, kunnes koko päivähoiton kasvatushenkilöstö
on sen käynyt. (Roininen 2006, 152.) Kasvatuskumppanuuskoulutus jatkuu
edelleen.

Kasvatuskumppanuuskoulutuksesta saatu palaute ja koulutuksesta saadut
kokemukset ovat olleet pääasiassa myönteisiä. Koulutetut ovat esimerkiksi
kokeneet ammattitaitonsa entistä vahvemmaksi ja he ovat saaneet varmuut-
ta kohdata perheitä. Koulutus ja sen tarjoamat työvälineet ovat antaneet li-
sää puheeksi ottamisen keinoja ja rohkeutta ottaa vaikeitakin asioita pu-
heeksi. Koulutus on myös antanut henkilöstölle vahvuutta puuttua huolta he-
rättäviin asioihin varhaisessa vaiheessa. (Roininen 2006, 155.)

5.2 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tutkimusaineiston tarkoituksena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaiset tekijät herättävät lastensuojelullista huolta Siilinjärven kunnan päiväkodeissa?
2. Miten lastensuojelulliseen huoleen puututaan ja miten prosessi etenee?
3. Millaisia keinoja ja työmenetelmiä Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeillä on lastensuojelullisen huolen tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseksi?
4. Millaisia toiveita Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeillä on lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyötä varten?

Pro gradu tutkielmani on tapaustutkimus, joka on tehty Siilinjärven kunnan kunnallisissa päiväkodeissa. Tapaustutkimus on tutkimus, jossa hankittuja tietoja käyttäen tutkitaan nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä. Toisaalta tapaustutkimus on määritelty myös yksinkertaisesti toiminnassa olevan tapahtuman tutkimukseksi. Määrittelyn kannalta ongelmallista on se, että tapaus voi olla lähes mikä vain, kuten esimerkiksi yksilö, ryhmä tai koulu. Tapaustutkimus pohjautuu tutkittavan omiin kokemuksiin. (Metsämuuronen 2006, 90–91.)

Tapaustutkimus on yhdestä tapauksesta oppimista. Tapauksen havainnoinnilla pyritään luotaamaan syvälle ja analysoimaan intensiivisesti moni-ilmeistä ilmiötä. Tapaustutkija etsii toisaalta sitä, mikä on yhteistä ja toisaalta mikä on erityistä ja uniikkia tapauksessa. Ongelmallinen kysymys liittyy tapauksen yleistettävyyteen. Yleisesti ottaen tapaus ei ole yleistettävissä. Oleellisempaa kuin yleistäminen on tapauksen ymmärtäminen. (Stake 2000, 238.)

Tämän tutkielman tiedonkeruumenetelmänä on käytetty kyselylomaketta. Tyypillisessä kyselytutkimuksessa tutkittavilta kerätään yleensä tietoa standardoidussa muodossa joko kyselylomakkeella tai strukturoidun haastattelun avulla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 125). Standardoitu eli vakioitu

muoto tarkoittaa, että kaikilta kyselyyn vastanneita kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. (Vilka 2007, 28).

Kyselylomake on perinteinen tapa tutkimusaineiston keräämiseen. Lomakkeen kysymyksenasettelulla muodostetaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimustehtävien mukainen kokonaisuus. Usein kyselylomakkeiden alussa on niin sanottuja taustakysymyksiä, joihin vastaajan on helppo vastata. Lomakkeen laadinnassa on tärkeää huomioida lomakkeen pituus, jotta vastaajien motivaatio kyselyä kohtaan säilyy. Lisäksi lomakkeen teossa tulee huomioida kielen merkitys, jonka tulee olla vastaajan näkökulmasta sujuvaa ja riittävän helppolukuista. (Valli 2007, 103–105.)

Kyselylomakkeella suoritettussa tutkimuksessa on sekä hyviä että huonoja puolia. Kyselylomaketutkimuksessa tutkija ei vaikuta olemuksellaan tai läsnäolollaan vastauksiin ja siinä on myös mahdollisuus esittää runsaasti kysymyksiä ja tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä. Kyselylomake on myös tehokas, koska se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kyselylomaketutkimuksen luotettavuutta parantaa myös kysymysten esittäminen jokaiselle koehenkilölle täysin samassa muodossa. Vastausprosentti jää usein kuitenkin postikyselynä tehdyssä aineistonkeruussa alhaiseksi. Kyselylomake on helppo laittaa paperinkeräykseen, koska vastaajan ja tutkijan välille ei synny todellista kontaktia. Kyselylomaketutkimukset toteutetaan usein nimettöminä, ja siksi esimerkiksi muistutuskirjeen lähettäminen niille, jotka eivät ole kyselyyn vastanneet, on mahdotonta. Kyselylomaketutkimuksessa tutkija ei myöskään voi etukäteen tietää, miten vastaajat ovat selvillä tutkittavasta aiheesta tai miten perehtyneitä he ovat tutkittavaan asiaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190; Valli 2001, 101–102; Valli 2007, 106.)

Tutkielmani kyselylomakkeen kysymykset 1-3 antavat taustatietoja vastaajista, heidän työtiimeistään ja lapsiryhmästä, jossa he työskentelevät. Kyselylomakkeen kysymykset 4-6 käsittelevät puolestaan päivähoiton työntekijöiden käsityksiä lastensuojelullisesta huolesta ja huoleen puuttumisesta. Kysymykset 7-12 kertovat lastensuojelullisen huolen puheeksi ottamisesta ja siitä, miten puheeksi otto tapahtuu. Kysymykset 12–17 kertovat, miten Siilin-

järven kunnan päivähoidosta otetaan yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöntekijään. Kysymyksissä 18–21 pyrkimyksenä on antaa tietoa siitä, ovatko Siilinjärven kunnan työntekijät osallistuneet kasvatuskumppanuuskoulutukseen ja ovatko he kokeneet sen hyödylliseksi. Kysymykset myös kertovat muista Siilinjärven kunnan päivähoidon työmenetelmistä lastensuojelullisen huolen puheeksi ottamiseksi ja tunnistamiseksi. Kysymyksissä 22–24 kerrotaan Siilinjärven kunnan päivähoidon ja lastensuojelun sosiaalityön yhteistyöstä, sen toimivuudesta sekä päivähoidon toiveista ja ajatuksista kunnan päivähoidon ja lastensuojelun sosiaalityön kehittämiseksi.

Tutkielman kyselylomake koostuu pääosin avoimista kysymyksistä. Eräs etu avointen kysymysten muodossa on se, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita. Toinen avointen kysymysten positiivinen puoli on mahdollisuus saada vastaajan mielipide selville perusteellisesti. Avointen kysymysten huono puoli on, että niihin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset saattavat olla ylimalkaisia tai epätarkkoja. Aina vastaaja ei myöskään vastaa kysymykseen vaan sen vierestä. Avoimet kysymykset ovat myös työläitä analysoida, koska vastausten luokittelu ja tulosten laskeminen vie huomattavasti enemmän aikaa kuin valmiiden vaihtoehtojen tulkinta. (Valli 2001, 110–111.)

Tutkielmassani avointen kysymysten avulla on tarkoitus saada selville vastaajien ajatuksia lastensuojelullisesta huolesta ja siihen puuttumisesta. Tämä mahdollisti vastaajien näkökulmien, ajatusten ja kokemusten esiin saamisen. Lisäksi lomakkeessa on kyllä - ei - vastausvaihtoehtoja tarjoavia kysymyksiä ja asteikkoon perustuva kysymys, jolla pyrin selvittämään, kenen tai minkä tahon kanssa lastensuojelullisesta huolesta keskustellaan ja missä järjestyksessä tämä tapahtuu.

Tutkimusaineistossani on myös numeeriseen muotoon koottua tietoa. Alasuutarin (1999, 53) mukaan laadullinen tutkimus voi sisältää myös kvantitatiivisia osia. Eskolan ja Suorannan (2000, 68–69) mukaan kvalitatiivinen tutkimus voi sisältää myös kvantitatiivisia osia, numeroista voidaan tehdä tulkintoja.

5.3 Aineisto ja sen luotettavuuden ja eettisten kysymysten pohdintaa

Tutkimusprosessin alkuvaiheessa pyysin kirjallisesti tutkimusluvan Siilinjärven kunnan lapsiperhepalveluiden aluepalvelupäälliköltä ja samalla esittelin hänelle lyhyesti tutkimustani. Toimitin saatekirjeen Siilinjärven kunnan päiväkotien johtajille (liite 1) sekä kyselylomakkeen (liite 2) vastauskuorineen ja vastausohjeineen jokaiseen Siilinjärven kunnan päiväkodin työtiimiin, joita oli 58 kappaletta yhteensä 13 päiväkodissa. Kyselytutkimus on toteutettu maaliskuussa 2009. Päiväkoteihin laskin kuuluvaksi myös yhden kunnassa toimiva ryhmäperhepäiväkodin. Toimitin kyselylomakkeet vastauskuorineen ja vastausohjeineen kunnan sisäisessä postissa päiväkotien esimiehille ja pyysin heitä jakamaan lomakkeet päiväkotien työtiimeille. Työtiimejä pyysin palauttamaan vastaukset valmiissa vastauskuorissa kunnan sisäisessä postissa. Kyselyyn vastaamiseen annoin aikaa noin kaksi viikkoa. Tämän ajan jälkeen lähetin vielä sähköpostimuistutuksen tutkimuksesta päiväkotien johtajille. Muistutuksessa pyysin johtajia muistuttamaan työtiimejä kyselyyn vastaamisesta ja annoin vastaamiselle aikaa yhden lisäviikon.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 191) mukaan kyselylomakkeiden karhuaminen eli vastaamisesta muistuttaminen tehdään yleensä kaksi kertaa ja viimeisen karhuamisen yhteydessä lähetetään yleensä uusi lomake. Itse en toiseen karhuamiseen tai lomakkeiden uudelleenlähettämiseen ryhtynyt. Päivähoidon esimiehet toimittivat kyselylomakkeet vastaajille ja kokosivat ne, joten minulla ei ollut tiedossa, mitkä työtiimit olivat jättäneet vastaamatta kyselyyn. Olisi myös ollut kohtuutonta pyytää päiväkotien esimiehiä selvittämään ketkä olivat jättäneet vastaamatta kyselyyn ja toimittamaan karhukyselyitä heille. Tässä tapauksessa myös päivähoitohenkilöstön anonymiteetti olisi jossain määrin kärsinyt esimiesten tietäessä, mitkä työtiimit olivat jättäneet vastaamatta kyselyyn.

Vuonna 2009 Siilinjärven ei vielä kuulunut liikelaitos Siilisetiin, joten en ole toimittanut kyselylomakkeita Nilsiä ja Maaningan päiväkoteihin. Halusin to-

teuttaa kyselyn nimenomaan Siilinjärven kunnan päivähoitossa, koska itse olen työskennellyt kunnan päivähoitossa noin kymmenen vuoden ajan ja lisäksi Siilinjärven kunta on ollut aktiivinen kasvatuskumppanuuskoulutuksen kehittäjä toimien yhtenä koulutuksen pilottikuntana.

Päädyin toimittamaan kyselylomakkeet Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeille ja pyysin heitä vastamaan kyselyyn tiimeittäin, jotta työtiimien jäsenet voisivat pohtia kysymyksiä yhdessä ja rakentaa siten yhteistä ymmärrystä lastensuojelullisesta huolesta työtiiminä. Päivähoidon työtiimit ovat usein moniammatillisia. Moniammatillisissa tiimeissä jäsenten tiedot, taidot ja kokemukset ovat usein erilaisia, jolloin tarvitaan jäsenten keskeistä keskustelua ja neuvottelua uuden ymmärryksen ja tiedon tuottamiseksi. (Karila & Nummenmaa 2001, 98.)

Kyselylomakkeita toimitettiin Siilinjärven kunnan päiväkoteihin yhteensä 57 kappaletta, joista palautui vastauspäivään mennessä ainoastaan 7 kappaletta. Tämän jälkeen lähetin päiväkotien johtajille sähköpostilla muistutuspyynnön, jossa pyydettiin työtiimejä vastaamaan kyselyyn viikon sisällä. Lopulta kyselylomakkeita palautui 19 kappaletta, joten koko tutkimuksen vastausprosentti oli 33 %. Kyselylomakkeita jäi palautumatta 38 kappaletta. Vastausprosentti jäi verraten pieneksi. Kyselylomakkeiden alhaisesta vastausprosentista johtuen tutkielman tieto ei ole yleistettävissä. Lisäksi tämä tutkielma on alueellinen, yhteen kuntaan, keskittyvä tarkastelu, eikä sen tarkoituksena ole ollut tuottaa koko yhteiskuntaan yleistettävää tietoa.

Mielestäni vähäisen vastausprosentin syynä ovat kyselylomakkeen toimitus päiväkoteihin keväällä työntekijöiden loma-aikaan sekä aiheen vaikeus ja tuntemattomuus. Lastensuojeluasiat saattavat olla päivähoidon henkilöstölle vaikeita, arkoja, vieraita ja tuntemattomia. Myös yhteistyö lastensuojelun sosiaalityön kanssa saattaa olla päivähoitossa vähäistä ja sosiaalityön tuntemustakaan ei päivähoitossa välttämättä kovin paljoa ole. Myös vastausten kirjoittaminen työtiimeittäin lienee karsinut vastausprosenttia, koska päiväkotien henkilöstöllä on käytännössä harvoin työaikana aikaa ja mahdollisuuksia yhteiseen kokoontumiseen. Usein ainoa mahdollisuus yhteiseen työtiin

kokoontumiseen on viikoittainen yhteinen tiimipalaveri, joka on tarkoitettu ajankohtaisten työtiimin ja lapsiryhmän asioiden käsittelyyn. Ehkä tutkielmani kyselylomakkeen täyttäminen olisi ollut työtiimeille liian aikaa vievää. Kyselylomakkeen kysymykset vaativat mielestäni yhteistä keskustelua ja aiheen syvällistä pohdintaa sekä aikaa ja paneutumista. Halusin kuitenkin nimenomaan saada tähän tutkielmaan kuuluviin työtiimien yhteisen äänen ja herätellä tiimejä pohtimaan omia arvojaan ja käytäntöjään omassa työssään, jossa lastensuojelulliset huoliasiat ovat yhä yleisempiä, mutta joiden pohtimisille arjen kiireessä jää usein aivan liian vähän aikaa. Vastaamattomuuden eli katoon saattoi vaikuttaa myös se, ettei kyseisissä päiväkotien lapsiryhmissä ole ollut vastaushetkellä hoidossa lapsia, jotka olisivat herättäneet työntekijöissä lastensuojelullista huolta tai lapsia ja perheitä, jotka olisivat olleet lastensuojelun asiakkaina. Näin aihe ei välttämättä tuntunut työntekijöitä ajankohtaiselta ja siten kyselyyn jätettiin vastaamatta.

Lisäksi alhaiseen vastausprosenttiin vaikutti ehkä myös työtiimien työntekijöiden vaihtuvuus ja suuri sijaisten määrä päivähoidossa. Moni sijainen työskentelee varsin lyhyitäkin aikoja päiväkodissa ja monella sijaisella ei välttämättä ole vielä kokemusta tai tietoa lastensuojelullisesta huolesta tai huoleen puuttumisesta, kasvatuskumppanuudesta tai Siilinjärven kunnan päivähoidon ja sosiaalityön yhteistyöstä. Moni sijainen ei myöskään ennätä lyhyen sijaisuutensa aikana tutustua lapsiryhmänsä asiakasperheisiin syvällisemmin, vaan perheiden kanssa tehtävä yhteistyö saattaa jäädä hyvinkin pinnalliselle, arjen asioita käsittelevälle tasolle.

Tarkasteltaessa tutkijan objektiivisuutta tulee esiin havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus ja siten koko tutkimuksen luotettavuus. Puolueettomuuskysymys tulee esiin esimerkiksi tutkijan tulkinnoissa ja tutkimuskohteen havainnoinnissa. Tähän liittyy riski, että tutkija syystä tai toisesta, esimerkiksi omien ennakko-olettamustensa takia näkee tai kuulee vain tiettyjä asioita tietyllä tavalla. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 133.) Koska olen itse työskennellyt päivähoidossa Siilinjärven kunnassa, minulla on subjektiivista, kokemusperäistä tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimusta tehdessään tutkija tekee aina subjektiivisia valintoja kootessaan teoriaa ja laatiessaan mittareita. Tutki-

muksen tarvittava etäisyys ja objektiivisuus syntyvät teoreettisesta pohdinnasta ja lukeneisuudesta ja sitä voi lisätä menetelmien avulla. (Eskola & Suoranta 1998,137.) Ennakkotietoni ja päivähoidon työkokemukseni ja aiheen tunteminen saattaa vaikuttaa tutkijan objektiivisuuteeni, mutta toisaalta olen kokemukseni kautta saanut tutkittavaan aiheeseen kriittisen näkökulman, jonka kautta olen tutkielmani aiheetta pyrkinyt hahmottamaan.

Tutkimustilanteessa tutkittavien ja tutkijan välillä ei saa vallita sellaista riippuvuussuhdetta, joka voi vaikuttaa olennaisesti tietojen antamisen vapaaehtoisuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, 55). Yksi tärkeimpiä tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä on myös vaatimus siitä, ettei tutkittavia voida tunnistaa tutkimusraportista. (Alasuutari 2005, 20.) Tutkimustilanteessa olin työstäni opintovapaalla, enkä siten kuulunut mihinkään työtiimiin tai työyhteisöön kyseisenä aikana. En myöskään ollut tutkielman tiimoilta henkilökohtaisesti yhteydessä Siilinjärven kunnan päivähoiton työtiimeihin tai työntekijöihin, vaan toimitin kyselylomakkeet tiedonantoiheen päiväkotien esimiehille, joita pyysin jakamaan lomakkeet työtiimeille. Kyselykaavakkeessa ei myöskään ollut minkäänlaisia työtiimien tunnistetietoja, joten tutkimuksen anonymiteetti säilyi. Tutkimusaineisto jäi ainoastaan omaan käyttööni analyysia varten, jonka jälkeen hävitin kyselylomakkeet.

Alasuutarin (2005, 20) mukaan tutkittavia ei saa tunnistaa tutkimusraportista ja tapaustutkimuksessa saatetaan joutua muuttamaan tietoja jopa paikkakunnasta, jota tutkimus koskee. Tässä tutkielmassa en ole kerännyt tutkittavista tunnistetietoja. Toisaalta tutkimus on tapaustutkimus, joka on tehty Siilinjärven kunnan päiväkodeissa, joten paikkakunnan tiedot ovat tunnistettavissa.

Tutkimuksen suunnittelussa tulisi huomioida, miten tutkimuksesta tuotetun tiedon avulla voitaisiin tieteellisen tiedon etsimisen ohella parantaa tutkittavana olevaa asiaa tai tutkittavien tilannetta. Tutkijan tulee myös huomioida tutkimusprosessin loppupäässä ne seuraukset, joilla julkaistulla raportilla on tutkittaville tai heitä koskeville ryhmille. (Piispa 2006, 141.) Myös Hirvosen (2006, 45) mukaan tutkijalla on velvollisuus yrittää vaikuttaa siihen, mihin

tutkimusta käytetään. Tämän tutkielman raportin esittelen Siilinjärven kunnan päivähoitossa ja lastensuojelun sosiaalityössä, ja toivon, että tutkielmani tuloksissa kuuluvat päiväkotien työntekijöiden ajatukset ja toivon tuloksista olevan käytännön hyötyä päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä kehitettäessä.

5.4 Tulosten analysointi

Olen analysoinut tutkielmani kyselylomakkeen avoimet kysymykset teemoittelemalla. Kyselylomakkeen avoimia kysymyksiä voidaan Vallin mukaan (2001, 110) analysoida laadullisesti, jolloin turvaudutaan usein teemoitteluun, joka tarkoittaa laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelussa aineistosta etsitään teemoja eli aiheita ja ideana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Teemoittelu on suositeltava aineiston analyysitapa jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisuun. Tällöin vastauksista voi poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta löydetään kokoelma erilaisia vastauksia ja tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Näin tutkimustulokset palvelevat juuri erilaisia käytännön intressejä. (Eskola & Suoranta 1998, 179.)

Teemoittain järjestetyistä vastauksista irrotetut sitaatit ovat usein mielenkiintoisia, mutta kovin pitkälle menevää analyysiä ja johtopäätöksiä ne eivät välttämättä osoita. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. Tekstikatkelmia voidaan käyttää perustelemaan tutkijan tekemää tulkintaa. Sitaatti voi toimia myös aineistoa kuvaavana esimerkkinä ja lainaus voi elävöittää tekstiä ja lisäksi aineistosta voidaan pelkistää tiivistettyjä kertomuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.)

Aineiston teemoihin jakoa seuraa varsinainen analyysivaihe. Tutkija lukee aineistoa läpi riittävän monta kertaa ja esittää siitä tulkintansa. Analyysissä tiivistetään, järjestetään ja jäsennetään aineistoa niin, ettei mitään olennaista jää pois. Tämän jälkeen esitellään aineiston mielenkiintoisimmat kohdat. (Aarnos 2007, 173–177.)

Teemoittelun lisäksi olen käyttänyt analysoinnissa luokittelua, jossa aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokiteltu aineisto voidaan esittää taulukkona. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Olen analysoinut kyselylomakkeeni vastauksia laadullisesti sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysi on perusmenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi on tutkielmassani teoriaohjaavaa. Tutkielman keskeiset käsitteet eivät nouse aineistosta, vaan aihepiiriin liittyvästä teoreettisesta keskustelusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Olen analysoinut avointen kysymysten vastaukset luokitellen sekä teemoittellen ja yhdistellen samankaltaisia vastaajien mielipiteitä ja etsien vastauksissa esiintyneitä eroja. Teemoittelussa käytin niin sanottua ”lakanaa” ja Word-tekstinkäsittelyohjelmaa. Kyselyyn saamani numeeriset vastaukset (ks. liite 2, kysymykset 1,3 ja 7) tai vastaukset kysymyksiin, joissa oli vain kaksi vastausvaihtoehtoa (kysymykset 11,16,18,19 ja 22) keräsin tekemääni taulukkoon vastauksien vertailua helpottamaan. Taulukosta laskin esimerkiksi lapsiryhmien ikäjakaumia ja kasvatuskumppanuuskoulutukseen osallistuneiden työtiimien lukumääriä.

6 LASTENSUOJELULLISEN HUOLEN TUNNISTAMINEN JA PROSESSIN ETENEMINEN SIILINJÄRVEN KUNNAN PÄIVÄKODEISSA

Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen vastaajien taustatietoja eli työtiimien yhteistä työhistoriaa, työtiimien koulutuspohjaa ja lapsiryhmien ikäjakaumaa. Toisessa alaluvussa käsittelen lastensuojelullista huolta aiheuttavia tekijöitä, päivähoiton työntekijöiden toimintaa lastensuojelullisen huolen herättyä sekä huolen puheeksiottotilannetta. Kolmannessa alaluvussa esittelen työntekijöiden osallistumista Vavu- tai Kasvatuskumppanuuskoulutukseen sekä huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen kehitettyjä päivähoiton työmenetelmiä ja keinoja. Neljännessä alaluvussa käsittelen päivähoiton ja sosiaalityön yhteistyötä ja päivähoiton yhteistyölle esittämiä toiveita.

6.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneista työtiimeistä yksitoista (11) tiimiä eli 53 % vastaajista oli työskennellyt yhdessä alle yhden vuoden. Neljä (4) työtiimiä eli 23 % vastaajista oli työskennellyt yhdessä vuodesta kahteen. Kolme (3) työtiimiä eli 16 % vastaajista, oli työskennellyt yhdessä kolmesta viiteen vuotta ja yksi (1) työtiimi eli 6 % vastanneista, oli työskennellyt yhdessä yli viiden vuoden ajan. Työtiimien yhteinen työskentelyhistoria vuosina näkyy taulukossa 1.

Taulukko 1. Työtiimien yhteinen työhistoria (N=19)

Tiimin yhteinen työhistoria	Vastaajia	Osuus (%)
alle vuoden	11	58 %
1-2 v	4	21 %
3-5 v	3	16 %
yli 5 v	1	5 %

Vastanneiden työtiimien henkilökuntarakenteet vaihtelivat paljon. Kahdessa (2) työtiimissä työskenteli erityislastentarhanopettaja ja seitsemässätoista (17) työtiimissä työskenteli ainakin yksi lastentarhanopettaja. Lastentarhanopettajan koulutustaustat vaihtelivat ollen lastentarhanopettaja, kasvatustieteen kandidaatti, sosiaalikasvattaja ja sosionomi (AMK). Lisäksi tiimeissä työskenteli lastenhoitajia, joiden koulutustaustat vaihtelivat ollen lastenhoitaja, lähihoitaja, päivähoitaja sekä lastenohjaaja. Lisäksi kahdessa työtiimissä työskenteli yksi (1) avustaja, yhdessä tiimissä kaksi (2) avustajaa.

Päivähoitoasetuksen (239/1973) mukaan päiväkodeissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetussa asetuksessa säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiaista lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Tämä tarkoittaa, että henkilöllä tulee olla koulutuksenaan vähintään opistoasteinen sosiaalialan tutkinto. Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöiden lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus ja muilla hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilla 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, millä tarkoitetaan kouluasteista ammattitutkintoa, kuten päivähoitaja, lastenhoitaja tai lähihoitaja. (Asetus lasten päivähoitosta 239/1973.)

Lapsiryhmien ikärakenteet vaihtelivat päiväkodeissa suuresti. Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmiä oli kuusi (6) kappaletta ja 5-7 vuotiaiden lasten lapsiryhmiä oli kahdeksan (8) kappaletta. Lisäksi vastanneista työtiimeistä yksi (1) työskenteli 2-5 vuotiaiden lasten lapsiryhmässä, yksi (1) työtiimi 3-5 vuotiaiden lapsiryhmässä, yksi (1) työtiimi 4-5 vuotiaiden lapsiryhmässä, yksi (1)

työtiimi 3-6 vuotiaiden ja yksi (1) työtiimi 1-6 vuotiaiden lasten lapsiryhmässä.

Päivähoitoasetuksessa (239/1973, 6 §) määritellään hoito- ja kasvatushenkilöstön sekä lasten suhdeluku lapsiryhmässä. Ryhmäkoko perustuu suhdelu-kuun, joka vaihtelee lasten iän mukaan. Asetuksessa määritellään kokopäivähoidossa olevien alle kolmevuotiaiden ja koko- tai osapäivähoidossa olevien yli kolmevuotiaiden lasten lukumäärä suhteessa kasvatushenkilöiden lukumäärään. Päivähoitoasetus ei määrittele päiväkotiryhmien enimmäisko-koa. Asetuksen mukaan päiväkodissa tulee olla hoito- ja kasvatustehtävissä yksi henkilö enintään neljää alle kolmevuotiaista lasta kohden ja yksi henkilö enintään seitsemää kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

6.2 Lastensuojelullista huolta aiheuttavat tekijät ja huolen puheeksi ottami- nen

6.2.1 Lapseen liittyvät tekijät

Olen jaotellut lapseen liittyvät lastensuojelullista huolta aiheuttavat tekijät lapsen käytökseen ja psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviin tekijöihin sekä lapsen ulkoiseen olemukseen liittyviin tekijöihin.

Kyselyyn vastanneet Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimit mainitsivat lapsen käytöksen ja mahdolliset muutokset lapsen käyttäytymisessä merkittäväksi lastensuojelullista huolta herättäväksi tekijäksi. 63 % vastaajista oli sitä mieltä, että etenkin äkilliset muutokset lapsen käyttäytymisessä ja isot käytösongelmat herättävät heissä huolta. Lapsen käytöksessä huolta herättäviä tekijöitä olivat vastaajien mukaan lapsesta heijastuva ja lapsesta ulospäin näkyvä paha olo ja pahoinvointi, erilaiset lapsen käytösongelmat, kuten lapsen levottomuus, tunteettomuus, itsetuhoisuus ja aggressiivisuus. Myös lapsen pelokkuus ja rajattomuus ja vaikeus noudattaa asetettuja sääntöjä herättävät huolta päiväkotien työtiimeissä. Lapsen leikit ja niiden sisältö ja toisaalta myös lapsen leikkimättömyys ovat myös huolta herättäviä tekijöitä.

Lapsi voi olla myös vastahakoinen lähtemään kotiin vanhempien tullessa hakemaan häntä ja jos tämä on selvä muutos lapsen aikaisempaan käyttäytymiseen, se herättää huolta työntekijöissä.

"Lapsen leikit ja jutut pyörivät huolestuttavien asioiden ympärillä, lapsen väkivaltainen ja itsetuhoinen käytös."

"Jos lapsen käyttäytyminen tai olemus muuttuu äkkiä, lapsi vetäytyy, on poissaoleva, levoton tai ei leiki."

"Lapsen käyttäytyminen", psyykkinen tila", muutokset lapsen käyttäytymisessä ja olemuksessa, itkuisuus."

Rantalan (2002, 108, 110, 111) mukaan päiväkotityöntekijöissä huolta herättäviä lapseen liittyviä tekijöitä ovat pääasiassa tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyvät tekijät, kielen ja puheen ongelmat sekä myös lastensuojelutarve. Rantalan mukaan perheiden ongelmat heijastuvat lapsen pahana olona. Myös Ahon (2007, 51) mukaan päivähoidon työntekijöissä perheväkivaltaa epäiltäessä huolta herättäviä, lapsen käyttäytymiseen liittyviä tekijöitä olivat arkuus, ahdistuneisuus ja vetäytyminen. Lapset saattoivat myös olla levottomia, aggressiivisia ja heillä saattoi olla käytöshäiriöitä. Nämä käyttäytymisen piirteet ilmenivät erityisesti lasten leikkitilanteissa ja hoitotilanteissa. Myös lapsen puheet ja kertomukset herättivät Ahon mukaan päiväkodin vastaajissa huolta ja epäilyä perheväkivallasta. Myös Ahon mukaan lapset saattoivat myös olla vastahakoisia kotiinlähtötilanteissa.

Myös lapsen ulkoiseen olemukseen liittyvät tekijät, kuten lapsen nälkäisyys hoitoon tullessa, lapsen ulkoinen epäsiisteys sekä lapsen epäpuhtaus ja hoitamattomuus olivat huolta herättäneitä tekijöitä Siilinjärven kunnan päiväkotien henkilöstön keskuudessa. Puolet, eli 50 % vastaajista koki lapsen hoitamattoman ja epäsiistin ulkoisen olemuksen, likaisuuden ja epäsiistien vaatteiden herättävän heissä lastensuojelullista huolta. Myös muutokset lapsen ulkoisessa olemuksessa mainittiin.

Onnismaan (1999,18) mukaan huoli lapsesta syntyy päiväkodissa lapsen ulkoisen olemuksen perusteella, lapsi voi olla hoitamattoman näköinen päiväkotiin tullessaan tai lapsen olemus voi muuttua päiväkodissa oloaikana. Muutoksia huonompaan suuntaan lapsen ulkoisessa olemuksessa pidetään Onnismaan mukaan merkinä siitä, että kotona ei enää jakseta paneutua perushoittoon ja perustoimintoihin. Lapsen hyvän ruokahalun päiväkodissa ei välttämättä Onnismaan mukaan katsota johtuvan siitä, ettei lapsi saisi kotonaan tarpeeksi ruokaa, koska lapset ovat yksilöllisiä tässä suhteessa. Lapsen poikkeuksellisen voimakas nälkäisyys esimerkiksi maanantaisin johtaa kuitenkin väistämättä pohtimaan kotiruokailujen säännöllisyyttä varsinkin, jos samalla ilmenee muita merkkejä lapsen perushoidon laiminlyönnistä.

6.2.2 Vanhempiin ja vanhemmuuteen liittyvät tekijät

Vanhempien päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat olivat vastaajien mukaan merkittävä lastensuojelullista huolta herättävä tekijä. Myös perhetilanteet, kuten perheiden rikkonaisuus ja yksinhuoltajuus sekä erotilanteet ja niistä aiheutuvat mahdolliset huoltajuuskiistat mainittiin. Perhetilanteissa tapahtuvat erilaiset kriisit mainittiin myös yleisesti vastauksissa.

”Perheen/vanhempien kriisit tai ongelmat ja niiden vaikutus lapseen (esimerkiksi vanhempien päihteiden käyttö ja/tai mielenterveysongelmat).”

Myös Rantala (2002, 104,111) toteaa vanhempien alkoholinkäytön lisääntymisen mukanaan tuomat ongelmat merkittävänä päiväkotihenkilöstön huolenaiheena. Rantalan mukaan erityisesti äidin päihteiden käyttö lisää turvatomuutta lapsen elämään. Myös erilaiset ydinperheestä poikkeavat perhemuodot yhdistetään moniin perheiden arjen ongelmiin. Erityisesti uusperheyden ja yksinhuoltajuuden nähtiin aiheuttavan monenlaisia ongelmia, kuten lasten psyykkistä kodittomuutta ja perheenjäsenten roolien sekavuutta.

Vanhempien kasvatusasenteissa oli Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimin mukaan myös huolta herättäviä tekijöitä. Vanhempien kyvyttömyys asettaa lapselle rajoja herätti vastaajissa huolta. Rajojen asettamisen ja niistä kiinnipitämisen vaikeus näkyy päivähoidon arjessa lapsen käyttäytymisen rajattomuutena ja yleisistä säännöistä ja ohjeista piittaamattomuutena.

Vanhempien välinpitämättömyys ja vähäinen kiinnostus lasta kohtaan mainittiin vastauksissa merkittävän huolenaiheena. Lapsen terveyteen liittyvien asioiden laiminlyönti ja vanhempien vähäinen vuorovaikutus lapsen kanssa herättivät myös huolta vastaajissa. Myös lapsen ylipitkät hoitopäivät ja lasten lomien puuttuminen ja lomien vähäisyys herättivät huolta. Lapsen hoitopäivä saa yleensä jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973 4 §).

”Vanhempien heikko jaksaminen ja vähäinen kiinnostus lasta ja lapsen asioita kohtaan.”

”Perheen jaksaminen, esimerkiksi yksinhuoltajaperheet ja heidän tukiverkostonsa puute.”

”Vanhempien vuorovaikutus lapseen kylmä, negatiivinen, välinpitämätön.”

Lapsen hoidon ja huolenpidon laiminlyönnin voidaan katsoa olevan väkivalan muoto, joka kohdistuu toisen avusta riippuvaisiin ihmisiin, kuten lapsiin. Lapsen hoitoon liittyvien asioiden laiminlyönti voi olla perustarpeisiin kohdistuvaa hoidon vähäisyyttä, hoitamatta jättämistä tai lapsen epätarkoituksenmukaista hoitoa. Hoitovastuussa oleva henkilö voi epäonnistua hoitotehtävässään tahattomasti tai tarkoituksellisesti. Tahaton hoidon laiminlyönti voi johtua hoitajan omista ongelmista tai uupumuksesta, kun taas tahallinen hoidon laiminlyönti tähtää hoidettavan tahalliseen vahingoittamiseen. Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti voi olla joko fyysistä tai emotionaalista, kuten esimerkiksi ruoan tai juoman puutetta, likaisissa vaatteissa tai olosuhteissa

pitämistä, sosiaalisista ympäristöistä eristämistä tai virikeköyhässä ympäristössä elämistä. (Perttu 1999, 15.)

Onnismaan (1999, 22) mukaan erilaiset lapsen kotikasvatukseen tai lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen liittyvät huolenaiheet ovat yleisiä päivähoidon työntekijöiden keskuudessa. Näissä tapauksissa ei kyse ole ainoastaan päihde- tai mielenterveysongelmista, vaan kehittymättömistä vanhempien kasvatustaidoista tai kasvatustaidoista.

Rouvisen (2007, 165–174) mukaan päiväkotilasten vanhemmat tarvitsevat ammattikasvattajan tukea erityisesti rajojen asettamisessa lapselle. Vanhemmat saattavat kokea rajojen asettamisen lapselleen vaikeaksi ja ongelmalliseksi, eivätkä he pysty asettamaan rajoja lapselleen, elleivät tiedä, mitä sillä käytännössä tarkoitetaan.

Rouvisen (2007, 174) mukaan lastentarhanopettajien mukaan vanhemmat saattavat suhtautua varsin välttelevästi kasvatustavoihin ottamiseen lapseltaan, koska se merkitsisi sitoutumista jokapäiväiseen lapsen hyvinvoinnista huolehtimiseen. Syinä kasvatustavoihin välttelemiseen voivat olla esimerkiksi vanhempien jaksamattomuus, kypsymättömyys, epävarmuus tai taipumus mahdollisten vaikeuksien ilmaantuessa luovuttamiseen ja periksi antamiseen. Kyse voi olla myös välinpitämättömyydestä. Myös Rantala toteaa (2002, 104–105) vanhemmuuden katoamisen ja rajojen asettamisen vaikeuden heijastuvan vanhemmista. Lapselle ei uskalleta asettaa rajoja, ja jos rajat asetetaan, niistä on vaikeaa pitää kiinni. Vanhempien kasvatustavoihin hämärtyminen selityksiä ovat Rantalan mukaan vanhempien väsyminen, uusavuttomuus, neuvottomuus sekä erilaiset vanhemmuuden vastuuseen liittyvät pulmat. Kasvatustavoihin pyritään luistamaan etenkin sellaisissa perheissä, joissa vanhemmat eivät kanna vastuuta omastakaan elämästään.

Lähisuhdeväkivalta, insestiepäilyt ja lapsen kaltoinkohtelu sekä epäilyt kaltoinkohtelusta mainittiin kyselyssäni myös vakavaa huolta herättävinä tekijöinä. Myös lapsen perushoitoon liittyvät tekijät herättivät lastensuojelullista huolta vastaajissa. Perushoitoon liittyvät tekijät voivat olla lapsen pe-

rushoidon laiminlyöntiä ja lapsen terveydestä ja perusturvallisuudesta piittaamattomuutta. Vanhempien jaksaminen herätti myös vastaajissa huolta. Perheiden tukiverkostojen puute, vanhempien väsymys ja loppuun palaminen olivat vanhempien jaksamiseen liittyviä tekijöitä, jotka herättivät vastaajissa lastensuojelullista huolta. Myös vanhempien päivähoitolle asettamatiian tiukat rajoitukset herättivät huolta päivähoiton henkilöstössä. Lastensuojelullista huolta herättävät tekijät esitetään koottuna taulukossa 2.

”Perheen jaksaminen arjen pyörityksessä, mielenterveysongelmaisten ja loppuunpalaneiden perheiden kuntoutuminen kestää kauan.”

”Epäilyt lapsen pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä.”

”Onko vanhemmilla ongelmia (masennus, alkoholismi...)?, vanhempien jaksaminen ja kiinnostus lasta kohtaan, inesti/lapsen hyväksikäyttöepäilyt.”

LAPSEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT	VANHEMPIIN LIITTYVÄT TEKIJÄT
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen käytökseen liittyvät tekijät ja psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvät tekijät <ul style="list-style-type: none"> - levottomuus - tunteettomuus - näkyvä paha olo - aggressiivisuus - itsetuhoisuus - lapsen leikit ja jutut - lapsi ei leiki - pelokkuus - itkuisuus - lapsen vastahakoisuus kotiin lähtiessä • Lapsen ulkoiseen olemukseen liittyvät tekijät <ul style="list-style-type: none"> - hoitamattomuus - epäsiisteys - epäpuhtaus - huonot vaatteet - likaiset vaatteet - kova nälkä hoitoon tullessa 	<ul style="list-style-type: none"> • Päihteet ja mielenterveysongelmat • Perhetilanteet <ul style="list-style-type: none"> - rikkonaiset perhetilanteet - huoltajuuskiistat - avioerot - yksinhuoltajuus - lapsen epämääräiset poissaolot päivähoitosta • Kasvatusasenteet <ul style="list-style-type: none"> - rajattomuus - välinpitämättömyys - vähäinen kiinnostus lapseen - vanhempien vuorovaikutuksen laatu lapsen kanssa - vanhemmuus epätasapainossa - lapsen ylipitkät hoitopäivät - lapsella ei ole lomia - lapsen päivähoitoon liittyvät rajoitukset • Lähisuhdeväkivalta <ul style="list-style-type: none"> - perheväkivalta - inesti ja hyväksikäyttöepäilyt - fyysiset kaltoinkohtelun merkit • Perushoito <ul style="list-style-type: none"> - perushoidon laiminlyönti - perusturvallisuus ei kunnossa - lapsen terveyteen liittyvien asioiden laiminlyönti • Jaksaminen <ul style="list-style-type: none"> - tukiverkoston puute - jaksamattomuus - väsymys - loppuun palaminen

Taulukko 2. Lastensuojelullista huolta herättävät tekijät.

6.3 Toiminta huolen herättyä

Jokaisella vastanneella työtiimillä oli suunnitelma, miten toimia huoltilanteessa, tosin toiminta huolen herättyä vaihteli työtiimeittäin. Jokaisessa vastanneista työtiimissä keskusteltiin kuitenkin ensin tiimin sisällä mahdollisesta lastensuojelullisesta huolesta ja mietittiin yhdessä, kuinka huolen käsittelyssä edetään. Vastauksissa mainittiin myös perheiden ja lapsen tarkka ja säännöllinen havainnointi ja huolta herättävien tilanteiden kirjaaminen ylös ennen kuin asiaa ja huolta viedään eteenpäin. Myös Erikson ja Arnkil (2005, 23) toteavat asioiden kirjaamisen olevan tärkeää huolen herättyä.

”Keskustelemme asiasta tiimissä, tarvittaessa seuraamme tilannetta tai otamme asian heti puheeksi vanhempien kanssa.”

”Seurataan, havainnoidaan lasta. Viedään asia eteenpäin johtajalle, jos tarve.”

”Puheeksi tiimin kanssa, lapsen havainnointi ja kirjaaminen.”

Myös Rouvisen tutkimuksen (2007, 171) mukaan päiväkodin lastentarhanopettajat turvautuvat työssään työtiimin ja työyhteisön tarjoamaan tukeen. Erityisesti tukea tarvitaan ongelmallisissa tilanteissa vanhempien kanssa.

Kyselyyni vastanneiden työtiimien mukaan huolesta keskustellaan tiimin sisäisten keskustelujen jälkeen joko lapsen vanhempien tai esimiehen kanssa. Vanhempien kanssa keskustellaan tarvittaessa useinkin otteeseen, vanhemmilta saatetaan kysyä vihjaavasti kotona tapahtuvasta arjesta ja vanhempia saatetaan ohjeistaa myös kirjallisesti yleisellä tasolla. Myös erityislastentarhanopettajaan, psykologiin, terapeutteihin ja neuvolaan voidaan tarvittaessa ottaa yhteyttä. Tarvittaessa otetaan yhteys lastensuojelun sosiaalityöntekijään ja järjestetään yhteispalaveri, jossa on mukana perhe, sosiaalityöntekijä ja päivähoidon työntekijät. Kiireellisissä huoltilanteissa saataan tehdä myös lastensuojeluilmoitus.

”Puhumme huolesta ensin tiimissä. Sitten otamme huolen puheeksi perheen kanssa. Kerromme huolestamme myös esimiehelle ja keltolle. Yhdessä mietimme, kuinka tilanteessa edetään.”

”Asian puheeksi otto vanhempien kanssa useamman kerran. Yhteys neuvolaan tilanteen mukaan ja yhteistyö sosiaalityön kanssa. Yhteispalaveri, jossa mukana perhe, sosiaalitoimi ja päivähoito.”

”Kysellään vanhemmilta ”vihjaavasti” kotona tapahtuvasta arjesta, neuvotaan vanhempia yleisesti erilaisten lippujen ja lappujen välityksellä.”

”Otetaan huoli puheeksi päiväkodin johtajan kanssa, ennen sitä jutellaan huomioista omassa tiimissä. Sitten juttelemme vanhempien kanssa. Sitten otamme yhteyttä alueemme sosiaalityöntekijöihin, jos tarvetta.”

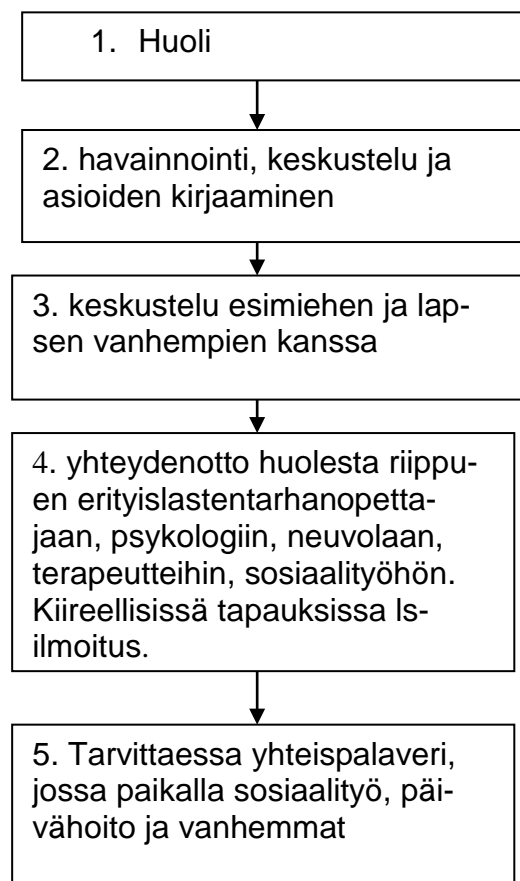
”Ensin keskustellaan huolesta vanhempien kanssa, tarvittaessa sovitaan jatkosta - perhe voi itse ottaa yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin tai voidaan sopia yhteinen tapaaminen (perhe-sos.työ-päiväkoti). Tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus (yleensä kerrotaan vanhemmille ensin).”

Myös Rouvisen (2007, 171) mukaan päivähoiton työyhteisöjen tärkeimpiä tukijoita ovat neuvola, kasvatusneuvola ja sosiaalityöntekijä. Päiväkodin ulkopuolisista yhteistyökumppaneista yhteyttä otetaan perheiden asioissa yleensä lähinnä neuvolaan ja kasvatusneuvolaan sekä mahdollisesti sosiaalityöntekijään. Kontaktit perhetyöhön ja sosiaalityöhön ovat päivittäisiä monissa varhaiskasvatusyksiköissä. Myös Ahon (2007, 52) mukaan päivähoiton työntekijät keskustelevat perheväkivallan tullessa ilmi useimmiten esimiehen ja kollegoiden kanssa. Myös sosiaalityöntekijään otetaan yhteyttä.

Arnkilän ja Erikssonin (1999, 106–108) mukaan huolen puheeksi ottamista ei uskalleta useinkaan tehdä, ennen kuin tilanne on jo kriisiytymässä. Lastensuojelutoimenpiteitä kohdanneet vanhemmat ovat toivoneet, että viranomaiset ilmaisisivat huolen heti, kun siihen on aihetta, ja toisivat huolen esille mieluummin suoraan kun vihjaillen. Myös Onnismaan selvityksessä (1999, 25) ilmeni, että lapseen liittyvä huoli tulisi ilmaista perheille kunnioittavasti, mutta suoraan.

Mikäli lastensuojeluilmoituksen tekijä on saanut lastensuojeluilmoituksen perustetta koskevat tiedot asiakassuhteessa, hyvän hallinnon mukaista on, että asiakassuhteessa olevalle huoltajalle ilmoitetaan mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Asiakkaan informointi voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos asia on niin kiireellinen, ettei ilmoitusta asiakkaalle voida tehdä. (Räty 2010, 196.) Lastensuojeluilmoituksesta tulisi siis pyrkiä aina kertomaan lapsen vanhemmille.

Lapsen kanssa lastensuojelullisesta huolesta juteltiin 14 työtiimissä. Lapsen kanssa keskusteltiin, jos se katsottiin tarpeelliseksi, tai mikäli huoli oli sellainen, että siitä voi keskustella lapsen kanssa. Myös lapsen iästä riippui, keskustellaanko huolesta hänen kanssaan. Yksi (1) vastanneista työtiimeistä ei juttele asiasta lapsen kanssa, koska lapsiryhmän lapset ovat alle kolmevuotiaita.

Kuvio 1. Huoliprosessin eteneminen Siilinjärven kunnan päivähoiton työntekijöiden mukaan.

Siilinjärven kunnan päivähoiton työtiimien mukaan huolen puheeksi ottaminen ja huoliprosessi etenevät melko samalla tavoin, kuin kunnan erityispäivähoidon hankkeessa kehitetty ja aiemmin esitelty malli kuvaa. Päivähoidon työntekijät eivät tosin kuvanneet huoliprosessia mahdollisen päivähoiton, sosiaalitoimen ja vanhempien yhteispalaverin jälkeen, mutta toisaalta tämä lastensuojelullinen toiminta ja sen tarkempi tunteminen ei kuulukaan päivähoiton tehtäviin, vaan on lastensuojelun sosiaalityön tehtävä.

Tilanteet, joissa päivähoiton kokema lastensuojelullinen huoli olisi ollut aiheeton, vaihtelivat. Kahdeksassa (8) vastauksessa mainittiin, ettei kyseisellä työtiimillä ollut tällaisesta asiasta kokemusta ja kolme (3) vastaajaa mainitsi, ettei huoli ole koskaan aiheeton. Yhdessä (1) vastauksessa mainittiin, että huoliasioita tarvitse ajatella kyseisessä päiväkodissa. Tämä tarkoittanee sitä, ettei kyseisessä päiväkodissa ollut huolta aiheuttavia asiakasperheitä.

"Huolelle ollut aina aihetta."

"Voiko huoli lapsesta olla aiheeton?"

"Ei ole ollut sellaisia tilanteita, eikä yleensä tarvetta tässä työpaikassa edes miettiä sellaisia asioita."

Lasten kertomusten ja puheiden pohjalta syntynyt huoli voi myös osoittautua tarkemmissa vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa aiheettomaksi (2 vastaajaa). Myös avioerotilanteisiin liittyvät syytökset toista vanhempaa kohtaan ovat osoittautuneet yhden (1) tiimin mukaan aiheettomiksi. Lapsen kehityksen pohjalta syntynyt huoli voi poistua myös itsekseen lapsen kehityksessä ja kasvaessa. Myös yhteiset keskustelut vanhempien kanssa ovat saattaneet poistaa työntekijöiden kokeman huolen.

"Pieni huoli on poistunut keskustelulla vanhempien kanssa, toisinaan jatko-toimenpiteet ovat olleet tarpeen."

"Esimerkiksi lapsen puheen kehitys/motorinen kehitys, kehittyminen alle 3 v. ryhmässä on yksilöllistä, niin puhe voikin lähteä sujumaan ilman tukitoimenpiteitä."

"Kun huomataan esim. lapsen käyttäytymisen muutos johtuen ikään liittyvistä vaiheista tai fyysiset merkit johtuvat "luonnollisista" seikoista."

"Joskus lapset ovat kertoneet jotain, mikä ei olekaan pitänyt paikkansa, kun asia on tarkastettu vanhemmilta. Tai toinen vanhemmista voi avioerotilanteessa esittää syytöksiä toista vanhempaa kohtaan."

"Lapsen puheet sai meidät epäilemään, että isä olisi käyttänyt lasta hyväksien. äiti otti asian itse puheeksi kanssamme. Asiasta keskusteltuamme enemmän, sekä tiimissä että äidin kanssa, totesimme huolen aiheettomaksi."

6.4 Huolen puheeksi ottaminen perheiden kanssa

Yleensä huolen ottaa puheeksi perheiden kanssa lapsen omahoitaja (12 vastaajaa). Omahoitajuus tai vastuukasvattajuus on joissakin kunnissa ja päivähoitoyksiköissä kehitetty käytäntö, joka mahdollistaa sekä lapsen että perheen yksilöllisen huomioimisen. Omahoitajakäytäntö, jossa lapselle on nimetty yksi työntekijä/kasvattaja, auttaa lasta etenkin päivähoiton aloitusvaiheessa turvautumaan ja lohduttautumaan juuri tämän tietyn kasvattajan lähellä. Samalla käytäntö auttaa hoitajaa tuntemaan ja pitämään lapsi mielessään, kun vastuu lapsista jakautuu usean kasvattajan kesken. Vanhemmille omahoitajakäytäntö voi tuoda helpotusta tarjotessaan heille mahdollisuuden jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006,44.)

Omahoitajan/vastuukasvattajan lisäksi huolen puheeksi ottaja voi olla ryhmän tiimivastaava eli lastentarhanopettaja tai päiväkodin johtaja. Myös erityislastentarhanopettaja voi olla puheeksi ottaja. Kolmessa (3) vastauksessa mainittiin, että puheeksi ottaja voi olla kuka tahansa tiimistä tai huolutilanteen havainnut tai huolen kokenut työntekijä. Yhdessä (1) vastauksessa mainittiin, että mahdollisuuksien mukaan kaikki tiimin jäsenet ovat läsnä puheeksiottotilanteessa.

"Kun asiaa on ensin pohdittu ja työstetty tiimin kesken, lapsen omahoitaja ottaa huolen puheeksi."

"Mahdollisuuksien mukaan kaikki tiimin jäsenet ovat mukana puheeksiottotilanteessa."

"Lapsen omahoitaja ja tarvittaessa ryhmävastaava. Ja tarvittaessa päiväkodinjohtaja ja elto (erityislastentarhanopettaja)."

"Hän, joka on ollut tilanteessa ensimmäisenä, esim. kohdannut vanhemman "akuutissa" tilanteessa tai lapsi kertonut haku/tuontitilanteessa vanhemman kuullen esim. lyömisestä. Jos tilanne on kehittynyt ja muuttunut perheessä ajan kanssa- tiimin vastaava tai päiväkodin johtaja on puheeksiottaja."

Heinämäen (2004, 190–191) mukaan puheeksiotto ja ongelmiin puuttuminen on usein vaikeaa, vaikka ongelmia nähdäänkin. Puheeksiottaminen onkin ammattitaitoa vaativa tehtävä, koska toimivia yhteistyösuhteita vanhempiin ei saisi katkaista. Puheeksiottamisen välttäminen voi olla myös päivähoitohenkilöstön oman jaksamisen suojelua.

Onnismaan (1999, 24) mukaan puheeksiottamista ei päiväkodeissa koeta kohtuuttoman vaikeana tai vastenmielisenä tehtävänä, mutta kylläkin vaativana tilanteena. Lapsesta koetun huolen esille ottaminen koetaan ammattieettisesti velvoittavana asiana, jota ei saa väistellä, vaikka se tuntuisi vaikealtakin.

Tilanteet, joissa huoli otettiin puheeksi perheiden kanssa, vaihtelevat vastaajien mukaan. Yleensä huolen puheeksiottamista varten järjestetään erillinen keskustelu. Lisäksi huolesta voidaan keskustella lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Puheeksiottaminen riippuu myös huolen laadusta. Pienistä huolista voidaan vastaajien mukaan keskustella päivittäisissä kohtaamisissa, mutta suurta huolta varten järjestetään usein erillinen keskustelu. Lapsen kuullen huolesta ei välttämättä haluta keskustella, tämän vuoksi haku- ja tuontitilanteissa tapahtuva huolesta keskustelu voi olla vaikeaa. Huoli voidaan ottaa puheeksi myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (VASU)-keskusteluissa, jotka käydään yhdessä vanhempien kanssa. Toisaalta akuuteissa huolissa asia otetaan puheeksi heti, eikä voida odottaa erillistä keskustelua. Tarvittaessa keskustelu voidaan sopia puhelimitse samalle päivällekin.

”Riippuu huolen suuruudesta; pienemmän huolen voi ottaa puheeksi tuonti- tai hakutilanteissa, jos lapsi ei ole lähettyvillä. Jos huoli suurempi, varataan keskustelu-aika, rauhallinen paikka.”

”Hakutilanteessa sovitaan keskustelu-aika esim. myöhemmin (1-3 pv). Akuutissa huolutilanteessa voidaan puhelimitse sopia keskustelu samalle päivälle.”

”Mikäli tuonti-/hakutilanteessa on mahdollista jäädä rauhalliseen paikkaan juttelemaan niin silloin, tai sitä sovitaan keskustelu-aika. Mikäli mahdollisesti VAS -keskustelu tai vastaava on lähiaikoina, keskustellaan asiasta silloin.”

”Erikseen järjestetyissä keskusteluissa, koska tuonti- ja hakutilanteet ovat usein kiireisiä. Huolen puheeksi ottaminen vaatii rauhallisen ajan ja paikan.”

Järjestettyihin huolikeskusteluihin kuusitoista (16) vastaajaa kutsui ainoastaan perheen vanhemmat. Lapsia keskusteluun ei kutsuta. Kahden (2) työtiimin mukaan lapsen läsnäolo huolikeskustelussa riippuu vanhempien tahdosta ja toiveista.

Huolen vaikeutuessa, edetessä ja jatkuessa lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhteyden voivat ottaa vastaajien mukaan ryhmän tiimivastaava eli lastentarhanopettaja, lapsen omahoitaja tai tarvittaessa myös päiväkodin johtaja.

”Omahoitaja tai johtaja, johtaja varsinkin vaikeissa tilanteissa.”

”Lastensuojeluilmoituksen tekee talon johtaja, sen jälkeen kaikki tiimin jäsenet ovat yhteydessä sosiaalitoimeen.”

”Tiiminvetäjä eli lastentarhanopettaja pääasiallisesti, mutta jos tarve vaatii, kuka tahansa tiimin jäsen voi ottaa yhteyden.”

Siitä, onko päiväkodeilla virallista ohjeistusta lastensuojeluilmoituksen tekoon, kyselyyn vastanneiden työtiimien tiedot vaihtelivat. Yksitoista (11) tiimiä vastasi, että päiväkodilla on ohjeistus lastensuojelun sosiaalityöhön tapahtuvaan yhteydenottoon. Ohjeistus oli työtiimien vastausten mukaan hyvin erilaista eri työtiimeissä. Ohjeistuksen mainittiin löytyvän esimerkiksi Siilinjärven kunnan päivähoiton laatukansiossa. Kahdessa (2) tiimissä ohjeistusta ei tiimin tietojen mukaan ollut, kolmella (3) työtiimillä ei ollut ohjeistuksesta

tietoa. Yhden (1) tiimin mukaan ohjeistuksena toimii huolen harmaa vyöhyke ja yksi (1) tiimi käyttää lastensuojelulakia ohjeena lastensuojeluilmoituksen tekoon. Yksi (1) tiimeistä käyttää ohjeistuksena keskustelua esimiehen tai erityislastentarhanopettajan kanssa.

Ohjeistus yhteydenottoon	Vastaajia	Osuus (%)
On olemassa	13	68 %
Ei ole ohjeistusta	2	11 %
Ei ole tietoa ohjeistuksesta	3	16%
Ei vastausta	1	5%

Taulukko 3. Työtiimien tietoisuus sosiaalityöhön tapahtuvasta yhteydenotosta. (N=19)

"On kunnan yhteinen ohjeistus."

"On, esimerkiksi huolen harmaa vyöhykkeistöä apuna käyttäen."

"Valtakunnallinen lastensuojelulaki toimii ohjeistuksena "

"Ennen yhteydenottoa lastensuojelun sosiaalityöntekijään puhutaan esimiehen/tai kelton kanssa. "

"Ei kirjallista ohjeistusta."

"Laatukansiosta löytyy ohjeistus."

Kymmenen (10) työtiimiä oli ottanut yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöhön ja yhdeksän (9) tiimeistä ei ollut ottanut yhteyttä lastensuojelun työntekijään. Kuusi (6) työtiimiä ei ollut ottanut yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöntekijään, vaikka oli miettinyt yhteydenottoa. Yhteyttä ei oltu otettu, koska epäilyt ja huoli olivat osoittautuneet aiheettomiksi, vanhempien ja työntekijöiden voimavarat olivat riittäneet tai asiat oli saatu muuten ratkaistua.

"Tilanne ja syyt ratkesivat muuta kautta."

"Ei ole koettu sen olevan tarpeellista kuitenkaan."

"Omat voimavarat ja vanhemman olleet vielä riittävät."

”On päästy perheen kanssa hyvään yhteistyöhön ja asia on saatu tasapainoon.”

”Koska epäily oli aiheeton eikä tilanteen jälkeen huolta ole ollut.”

Yhdessä (1) vastauksessa todettiin, että yhteys sosiaalityöntekijään otetaan myös tilanteessa, jossa huoli koetaan pienenäkin. Huolen ei siis tarvitse olla suuri, jotta yhteydenotto voidaan tehdä.

”Yleensä jos on pienikin huoli, otetaan yhteyttä ja mietitään sosiaalityöntekijän kanssa, onko tarvetta jatkotoimenpiteisiin.”

6.5 Työmenetelmät huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottoon

Kuudessatoista (16) työtiimissä ainakin yksi tiimin työntekijöistä oli osallistunut Siilinjärven kunnan järjestämään Kasvatuskumppanuuskoulutukseen tai sitä edeltävään Vavu- (varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustyössä) koulutukseen. Kolmessa (3) työtiimissä kyseisiin koulutuksiin ei oltu osallistuttu. Kaikki Kasku- tai Vavukoulutukseen osallistuneet kuusitoista (16) vastaajaa kokivat, että koulutuksista olleen hyötyä lastensuojelullisen huolen puheeksi ottamisessa ja ylipäätään yhteistyössä perheiden kanssa.

Kasvatuskumppanuuden lisäksi päiväkotien työtiimeillä oli käytössään myös muita menetelmiä ja työvälineitä lastensuojelullisen huolen tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseksi. Kahdeksassa (8) työtiimissä huolen harmaa vyöhyke oli tuttu ja ainakin satunnaisesti käytössä oleva työväline.

Lisäksi lastenneuvolan kanssa tehtävä yhteistyö ja yhteispalaverit koettiin tärkeäksi työmenetelmäksi. Työtiimien sisällä tapahtuvat jatkuvat tiimikeskustelut ja lasten sekä perheiden havainnointi mainittiin myös oleellisena työvälineenä. Myös yleinen ihmetyksen puheeksi ottaminen perheiden kanssa mainittiin toimivana työvälineenä. Perheiden kanssa käytävien säännöllisten keskustelujen ja henkilöstökoulutusten todettiin myös tuovan var-

muutta huolen puheeksi ottoon. Vastauksissa mainittiin, että huolen täytyy olla varma ennen kuin se voidaan ottaa puheeksi perheiden kanssa.

"Huolen harmaa vyöhyke on jäänyt vähälle käytölle! Tiimin kanssa keskustellaan paljon!"

"Keskustelu tiimissä, havaintojen tekeminen lapsen ja perheen tilanteesta. Keskustelut vanhempien kanssa, ihmetyksen puheeksi ottaminen."

"Huolilomakkeen käyttö, yhteispalaverit neuvolan kanssa 2x/vuosi, henkilöstön kouluttautuminen ja säännölliset keskustelut perheiden kanssa."

"Huolen harmaa vyöhyke ja tiimissä avoin keskustelu. Varma huoli ennen puheeksi ottamista."

"Huolen harmaa vyöhyke on tuttu menetelmä, mutta ei ole käytetty."

6.6 Yhteistyö lastensuojelun sosiaalityön kanssa

16 kyselyyn vastannutta tiimiä teki yhteistyötä Siilinjärven kunnan lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Kaksi (2) vastannutta työtiimiä ei tehnyt yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityön kanssa ja yksi (1) työtiimi ei tehnyt yhteistyötä lastensuojelun kanssa juuri vastaushetkellä.

Päivähoidon ja lastensuojelun sosiaalityön välisen yhteistyön toimivuudesta vastaajilla oli vaihtelevia kokemuksia. Neljä (4) vastannutta työtiimiä järjestää vuosittain tai toimikausittain yhteisen "huolipalaverin" lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Sosiaalityön työpaineet nostavat myös päivähoidon "kynnystä" yhteydenottoon huolitalanteissa.

"Tieto kulkee meiltä sosiaalityöhön huoli-palavereiden kautta."

"Toimikausittain palaverit, jossa kartoitetaan huolilapset."

"Jokavuotiset huolipalaverit sosiaalityön kanssa. Tietäen sosiaalityön työpaineet - kynnys ottaa sosiaalityöntekijään yhteyttä on melko suuri."

Myös Onnismaan (1999) mukaan päiväkotien työntekijät toivat esille lastensuojelun kovan työpaineen, työntekijöiden vaihtuvuuden ja käytössä olevien

resurssien ja keinojen vähäisyyden. Nämä tekijät rajoittivat päivähoiton mukaan yhteistyötä sosiaalityön kanssa. Yhteistyö lastensuojelun kanssa koettiin kuitenkin tärkeänä osana lasten ja perheiden hyväksi tehtävää työtä.

Kyselyyni vastanneista työtiimeistä kaksi (2) ottaa itse tarvittaessa yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöhön. Kolmen (3) vastanneen työtiimin mukaan yhteistyö on toimivaa, mutta toimivuus vaatii päivähoiton puolelta aktiivisuutta. Kahden (2) vastanneen työtiimin mukaan tiedonsiirto sosiaalityöstä päivähoitoon päin on vähäistä ja kaksi (2) vastannutta työtiimiä myös arvioi yhteistyön olevan ylipäätään liian vähäistä. Tiedonsiirron sosiaalityöstä päivähoitoon toivottiin yleisesti olevan aktiivisempaa kuin se nykytilanteessa on.

”Yhteistyö toimii, jos olemme itse aktiivisia.”

”Olemme yleensä ”antava” ja yhteyttä ottava osapuoli!”

”Yhteistyötä on opeteltu tekemään, ja halua on varmaankin molemmilla osapuolilla. Kynnys ottaa yhteyttä sosiaalityöhön on alentunut, mutta päiväkodille ei kovin herkästi saa tietoa, jos emme itse ole aktiivisia ja kysy.”

”Aina tieto perheen/lapsen tilanteesta ei siirry lastensuojelun sosiaalityön puolelta meille niin kuin sen toivoisi siirtyvän. Välillä on tuntunut, että meidän on pitänyt ikään kuin ”kaivaa”/ udella tietoa sieltä.”

”Yhteistyö saisi olla tiiviimpää joittenkin perheiden osalta. Kaivataan yhteydenottoa sosiaalityön puolelta päiväkotiin. Verkostopalaverit ovat hyviä.”

Kahdella työtiimillä (2) ei ole ollut tarvetta sosiaalityön kanssa tehtävään yhteistyöhön ja yksi (1) tiimi kuvailee aiemmin tehdyn yhteistyön tuoneen heille varsin negatiivisia kokemuksia. Vastauksissa mainittiin myös yhteistyön toimivan hyvin akuuteissa tilanteissa ja esitettiin myös yleistä tarvetta yhteisille säännöllisille palavereille.

”(Yhteistyötä) ei ole tällä tiimillä tehty. Aikaisemmat kokemukset eivät ole olleet positiivisia.”

”Toivottaisi, että he pääsisivät tulemaan yhteisiin palavereihin – sosiaalityöntekijöitä on varsin hankala tavoittaa puhelimitse.”

”Yhteistyö on liian vähäistä tiukkojen aikataulujen takia. Akuuteissa tilanteissa yhteistyö on ollut erittäin hyvää.”

Työtiimeillä oli runsaasti ajatuksia ja kehittämissuhteita lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyön kehittämiseksi. Seitsemän (7) työtiimiä toivoi sosiaalityön ja päivähoiton välille tiiviimpää yhteistyötä. Yhteistyön muodoksi toivottiin säännöllisiä palaveria ja sosiaalityön jalkautumista päivähoiton kentälle. Päivähoiton ja sosiaalityön yhteiset muksuhuolto-palaveria toivottiin järjestettäväksi useammin kuin kerran vuodessa ja yhdessä (1) työtiimissä aiemmin käytäntönä olleita muksuhuolto-palaveria ei enää järjestetty ja niitä toivottiin palautettavaksi uudelleen yhteiseksi säännöllisesti toteutettavaksi työkäytännöksi.

”Muksuhuolto-palaverit oli ”ennen”, joissa keskusteltiin lastensuojelun ja päivähoiton kanssa- olivat HYVIÄ! Toive olisi, että tämä käytäntö palautuisi.”

”Esim. kerran toimikaudessa tulisi olla yhteinen palaveri. ”

”Toivomme sosiaalityön jalkautumista päiväkoteihin ja säännöllistä yhteistyötä.”

”Huolipalaverit olisivat tarvittaessa useamman kerran vuodessa. Tasattaisiin huoliperheiden tietoja puolin ja toisin. Toivottaisiin sosiaalipuolen yhteydenottoja useammin jos perheiden tilanteet muuttuvat.”

”Tiiviimpää yhteistyötä päivähoiton kanssa, lapsihan on useimmiten joka päivä päiväkodissa ja vanhempiakin tavataan päivittäin.”

Päivähoiton ja sosiaalityön yhteistyöltä toivottiin myös avointa ja joustavaa tiedonkulkua ja sosiaalityöllä arveltiin olevan myös tiukka vaitiolovelvollisuus, joka estää tiedon siirtoa päivähoitoon päin.

”Joskus tuntuu, että sosiaalityöllä on liian ”tiukka” vaitiolovelvollisuus. ”

”Toivomme, että vanhempien luvalla saisimme enemmän tietoa esimerkiksi perheen tilanteissa tapahtuvista muutoksista (aina emme osaa kysyäkään). Olisi hyvä, että päiväkotia pidettäisiin ajan tasalla.”

”Tiedonsiirtoon lastensuojelusta päiväkotiin toivoisi parannusta, koska molemmilla on varmasti annettavaa toisille. Yhteistyö on myös perheen ja lapsen etu.”

”Avoimuutta lastensuojelun puolelta. Me tarvitsisimme tietoa enemmän, mikä on perheen tilanne.”

”Jos on yhteinen palaveri, niin antaisivat siltäkin (sosiaalityön) suunnalta tietoa, mikä päivähoidonkin on tärkeää tietää. Niin olisi helpompi toimia lapsen parhaaksi.”

”Jos meillä on yhteinen ”asiakas”, toivomme avoimuutta lastensuojelun puolelta (ettei tule vaan sivulauseessa vastaan, että on jo tuttu perhe)- olemme vaan ihmetelleet, mikä on pielessä. Koska myös päivähoidon puolella olemme vaitiolovelvollisia, voitaisiin unohtaa tietosuojalaki.”

Kahdessa (2) vastauksessa mainittiin, että yhteistyö toimii hyvin ja riittää, että sosiaalityö on tarvittaessa tavoitettavissa. Päivähoidolle toivottiin järjestettävän myös lastensuojeluun liittyvää koulutusta.

”Kunhan lastensuojeluviranomaisen saa aina tarvittaessa kiinni niin se riittää. Erilaisia koulutuksiakin olisi ko. aiheesta hyvä olla.”

Onnismaan (1999, 51) mukaan konkreettisia hyvän yhteistyön merkkejä päivähoiton ja lastensuojelun mukaan ovat esimerkiksi seuraavat:

- lastensuojelu suhtautuu päiväkotiin tasavertaisena yhteistyökumppanina, ei vain tiedottajana ja todistusaineiston kerääjänä
- kommunikaatio päivähoiton ja lastensuojelun välillä on kaksisuuntaista
- lastensuojelun työntekijän vakava suhtautuminen tehtyyn lastensuojeluilmoitukseen tai päiväkodin taholta esitettyyn huoleen
- lastensuojelun työntekijä pitää aktiivisesti yhteyttä päiväkotiin ja kertoo, missä vaiheessa prosessi tietyn lapsen tai perheen kanssa on menossa

Onnismaan (1999, 51) mukaan päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyöongelmien syyt ovat esimerkiksi seuraavat:

- lastensuojelun resurssipula ja liian suuri työtaakka
- lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuus
- päiväkodin ja lastensuojelun erilaiset työkulttuurit: toimistossa hoidetaan tapauksia, päiväkodeissa kohdataan perheet päivittäin ja nähdään konkreettisesti lapsen paha olo.
- päiväkodin lapsikeskeinen ja lapsuuden laatua korostava lähestymistapa voi tuntua liian kapea-alaiselta tai keskiluokkaiselta sosiaalityöntekijöistä,

jotka kohtaavat työssään eniten syrjäytyneitä ja moniongelmaisia perheitä.

Ahon (2007, 65) mukaan vaitiolovelvollisuus vaikeuttaa merkittävästi eri viiranomaisten välistä yhteistyötä perheväkivaltaa kohdanneiden lasten auttamiseksi. Toinen yhteistyötä hankaloittava tekijä päivähoitohenkilöstön mielestä on Ahon mukaan yhteisen toimintaohjeistuksen puute ja epäselvät vastuukysymykset.

Rantalan (2002, 184) mukaan lapsiperheiden kanssa työskentelevät työntekijät toimivat palvelujärjestelmässä lähinnä sektoreittain ja moniammatillista yhteistyötä toteutetaan vain vähäisessä määrin. Yli ammatillisten rajojen toimiva yhteistyö on melko harvinaista. Työntekijät kokevat moniammatillisen yhteistyön tavoitteellisena toimintatapana, mutta yhteistyö eri ammattiryhmien kesken ei ole vakiintunut työskentelytapa, josta olisi kokemusta tai koulutusta. Eri ammattitahojen välistä yhteistyötä tehdään Rantalan mukaan lähinnä silloin, kun lapsella tai perheellä ilmenee ongelmia. Päivähoito toimii useimmiten yhteistyöaloitteen tekijänä, sillä tavallaan muiden tahojen (neuvola, sosiaalityö, terapiapalvelut) roolina on toimia asiantuntija-apuna niin päivähoidolle kuin perheellekin arjen pulmatilanteissa. Myös Vornanen, Pölkki ja Hämäläinen (2001) näkevät päivähoidon toimivan yhteyksien luojana ja ylläpitäjänä muihin lasta hoitaviin ja kuntouttaviin tahoihin,

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää tekijöitä, jotka herättävät lastensuojelullista huolta Siilinjärven kunnan päiväkotien työtiimeissä ja miten huoleen puututaan. Tutkielman avulla pyrin myös selvittämään, millaisia työmenetelmiä työntekijöillä oli huolen puheeksi ottamiseksi ja millaisia toiveita päiväkotien työtiimeillä oli lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyölle.

Tulosten mukaan Siilinjärven kunnan päiväkodeissa työskentelee paljon työtiimejä, joiden yhteinen työhistoria on kestänyt alle vuoden (58 % vastanneista työtiimeistä). Yli kolme vuotta yhdessä toimineita työtiimejä oli vastaushetkellä 21 % vastanneista työtiimeistä.

Työtiimeissä lastensuojelullista huolta herättäviä tekijöitä ovat lapseen ja vanhempiin liittyvät tekijät. Työtiimeissä lastensuojelullista huolta herättäviä, lapseen liittyviä tekijöitä, ovat lapsen käytös ja siinä mahdollisesti tapahtuneet muutokset, kuten levottomuus ja tunteettomuus, aggressiivisuus, itsetuhoisuus ja näkyvä paha olo. Myös lapsen leikki, leikeissä tapahtuneet muutokset ja leikkimättömyys sekä lapsen jatkuva ja toistuva vastahakoisuus kotiinlähtötilanteissa herättivät vastaajissa huolta. Myös lapsen ulkoiseen olemukseen liittyvät tekijät, kuten epäpuhtaus ja hoitamattomuus herättivät huolta päivähoidon työntekijöissä. Vanhempiin ja vanhemmuuteen liittyviä, lastensuojelullista huolta työtiimeissä herättäneitä tekijöitä olivat päihteidenkäyttöön ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat. Myös perhetilanteet, kuten perheiden rikkonaisuus, erotilanteet, yksinhuoltajuus ja huoltajuuskiistat herättävät huolta.

Vanhempien kasvatusasenteissa saattaa myös olla piirteitä, jotka herättävät päivähoidossa huolta. Rajojen asettamisen vaikeus näkyy päivähoidon arjessa lapsen rajattomana ja rajoja hakevana käytöksenä. Myös vanhempien välinpitämättömyys, lapsen terveydestä huolehtimisen laiminlyönti ja vanhempien vähäinen vuorovaikutus lapsen kanssa ovat huolta herättäviä tekijöitä. Lähisuhdeväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu tai epäily siitä ovat vakavia

lastensuojullista huolta herättäviä tekijöitä. Perheiden tukiverkoston puute ja vanhempien väsyminen mainittiin myös vastauksissa huolenaiheina.

Tuloksista ilmenee, että jokaisella vastanneella työtiimillä on toimintamalli, miten toimia huolen herätystä. Tämä kertoo siitä, että työtiimeissä on keskusteltu siitä, miten toimitaan, jos lapsiryhmässä havaitaan lastensuojelullista huolta. Tämä on huomioitavaa, koska useimmilla työtiimeillä oli vain lyhyt yhteinen työskentelyhistoria, mistä huolimatta tiimien jäsenillä oli yhteinen ymmärrys siitä, miten huolutilanteessa toimitaan ja edetään. Työntekijöillä on usein myös työhistoriansa mukanaan tuomaa hiljaista tietoa ja aikaisempaa kokemusta toiminnasta lastensuojelullisen huolen herätystä. Toiminta huolen herätystä vaihtelee työtiimeittäin. Jokaisessa työtiimissä keskustellaan kuitenkin huolesta ensin tiimin sisällä ja havainnoidaan lasta ja perhettä ennen kuin huolta ryhdytään viemään eteenpäin. Tämän jälkeen tilanteesta keskustellaan vanhempien ja päiväkodin esimiehen sekä tarvittaessa päivähoidon yhteistyötahojen kanssa. Huolen pitää olla varma, ennen kun sitä viedään eteenpäin. Kiireellisissä ja vakavissa huolitapauksissa saatetaan tehdä lastensuojeluilmoitus. Tulosten mukaan huolen ottaa yleensä puheeksi perheiden kanssa lapsen omahoitaja mutta puheeksi ottaja voi olla myös ryhmän tiimivastaava eli lastentarhanopettaja, erityislastentarhanopettaja tai päiväkodin johtaja. Puheeksi ottamiselle pyritään vastaajien mukaan yleensä järjestämään rauhallinen, erillinen keskustelu. Tämä on mielestäni tarpeellista, koska päivittäiset lapsen tuonti- ja hakutilanteet ovat usein kiireisiä ja paikalla saattaa olla myös perheen ulkopuolisia lapsia ja vanhempia.

Tulosten mukaan Siilinjärven kunnan päiväkodeilta puuttuu yhtenäinen ja selkeä ohjeistus yhteyden otosta lastensuojeluun ja lastensuojeluilmoituksen teosta. 68 % vastanneista työtiimeistä kertoi ohjeistuksen olevan olemassa, mutta tieto siitä, millainen ohjeistus on, ja mistä sen löytää, vaihteli suuresti. Ohjeistuksena pidettiin esimerkiksi huolen harmaata vyöhykettä, lastensuojelulakia ja keskustelua esimiehen kanssa. Vaikuttaa siltä, että työtiimit tarvitsivat yhtenäisen ohjeistuksen siitä, milloin ja missä tapauksissa otetaan yhteyttä lastensuojelun työntekijään ja mitä lastensuojeluilmoituksen teko tarkoittaa ja miten se tapahtuu. Vaikka lastensuojeluilmoituksen tekisikin

päiväkodin johtaja, jolla asiasta on tietoa ja kokemusta, jokaisen päivähoiton työntekijän tulisi olla mielestäni tietoinen lastensuojeluilmoituksesta, sen perusteista ja lastensuojeluun tapahtuvasta yleisestä yhteydenotosta.

Kyselyyn vastanneiden työtiimien mukaan huolen puheeksi ottamisessa hyväksi todettuja työmenetelmä on kasvatuskumppanuuskoulutus, huolen harmaa vyöhyke sekä lastenneuvolan kanssa tehty yhteistyö. Työtiimeissä tapahtuva keskustelu, lasten ja perheiden havainnointi ja perheiden kanssa käytävät säännölliset keskustelut ovat huolen havaitsemisen työmenetelmiä, jotka toteutuvat päivittäisessä arjessa päivähoidossa. Myös lastensuojelua käsittelevät henkilöstökoulutukset koetaan tärkeinä, jotta huoli osattaisiin havaita ja tunnistaa.

84 % kyselyyni vastanneista työtiimeistä tekee yhteistyötä Siilinjärven kunnan lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Yhteistyön toimivuudesta vastaajilla oli vaihtelevia kokemuksia. Osa työtiimeistä järjestää vuosittain yhteispalaverin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa, kun taas suurimmalla osalla (78 %) vastanneista tiimeistä yhteistä vuosittaista muksuhuolto-palaveria ei ole. Muksuhuolto-palaverin tulisi kuitenkin kuulua luontevana ja säännöllisenä yhteistyön muotona päivähoidon, lastenneuvolan ja sosiaalityön välille. Yhteistyössä sosiaalityön kanssa päivähoidon koettiin olevan yhteyttä ottava osapuoli, jolta vaaditaan aktiivisuutta. Päivähoidolla on vastauksen mukaan suuri kynnys ottaa yhteyttä sosiaalityöhön, koska sosiaalityöntekijöillä koetaan ja tiedetään olevan suuret työpaineet. Vastaajat toivovat yleisesti tiiviimpää yhteistyötä sosiaalityön kanssa. Yhteistyön keinoiksi esitetään esimerkiksi säännöllisiä huolipalavereja sekä sosiaalityön jalkautumista päivähoidon arkeen. Myös avoimen tiedonkulun päivähoidon ja sosiaalityön välillä koetaan olevan ensiarvoisen tärkeää ja tuon avoimuuden toivotaan lisääntyvän etenkin lastensuojelun osalta. Myös Onnismaan (1999, 51) mukaan päivähoidon ja lastensuojelun sosiaalityön hyvän yhteistyön merkkejä ovat juuri sosiaalityön aktiivinen yhteydenpito päiväkotiin ja molempipuolinen konsultaatio.

Omien kokemusteni mukaan lastensuojelullisen huolen tunnistaminen ja etenkin sen puheeksi ottaminen vaatii päivähoiton työntekijöiltä hyvää lasten ja asiakasperheiden tuntemusta. Luottamuksellisen ja avoimen yhteistyösuhteen luominen vaatii runsaasti aikaa ja henkilöstöltä ammattitaitoa. Arjen asioista keskusteleminen vanhempien kanssa on helppoa ja arkipäiväistä, mutta syvällisen keskustelun luominen ja ikävien asioiden ja huolen puheeksi ottaminen ei ole helppo tehtävä. Myös rajanveto perheen yksityisyyden ja puuttumisen välillä ei ole aina helppo määrittelytehtävä päivähoiton henkilöstölle. Etenkin epävarmoissa huolen harmaalla vyöhykkeellä olevissa huolutilanteissa puuttuminen ei ole aina helppoa ja huolutilanteet epäselviä. Työntekijä saattaa myös ajatella omaa jaksamistaan. Onko helpompi vaieta mahdollisesta huolesta kuin kohdata mahdollisesti hyvinkin defensiivisesti käyttäytyvä vanhempi?

Kasvatuskumppanuuden periaatteilla, lapsen kasvun ja kehityksen tukemisella lapsen päivähoitouran alusta alkaen ja perheiden kanssa tehtävällä kiinteällä päivittäisellä yhteistyöllä on suuri merkitys luottamuksellisen yhteistyösuhteen synnyssä. Kasvatuskumppanuuden ja omahoitajuuden periaatteet vaativat toteutuakseen mielestäni myös pysyviä henkilökuntarakenteita päivähoitossa. Henkilökunnan poissaolot, suuri sijaisten määrä, henkilökunnan vaihtuvuus ja työtiimien jäsenten vaihtuminen jopa kesken päivähoiton toimintakauden ovat mielestäni tekijöitä, jotka estävät pysyvän ja luottamuksellisen kasvatuskumppanuussuhteen syntymistä. Tilanteissa joissa päivähoiton henkilökunta vaihtuu verrattain usein, henkilöstön on mielestäni vaikea luoda syvällistä vuorovaikutussuhdetta lapsiin ja perheisiin, koska henkilöstöllä ja perheillä ei silloin ole mahdollisuutta oppia tuntemaan toisiaan. Päivähoitossa työskentelee usein myös runsaasti sijaisia, jotka eivät välttämättä tunne lapsia ja perheitä, joten heidän on myös vaikea havainnoida lapsia ja perheitä, esittää huolia ja puuttua mahdollisiin huolutilanteisiin.

Päivähoitossa tulisi myös olla mahdollisuus ja riittävästi aikaa perustyölle, eli lasten ja perheiden kohtaamiselle ja kuuntelemiselle. Päivähoitolla on suuri merkitys varhaisen puuttumisen toimijana, ja tämä puuttuminen vaatii mielestäni riittävästi aikaa juuri perustyölle. Luhtasaaren (2009, 22) mukaan

päivähoidossa lapsilta puuttuu läsnä oleva, kuunteleva ja välittävä aikuinen. Perustyön organisointiin ja perustehtävien kirkastamiseen päivähoidossa on kiinnitettävä huomiota. Päivähoitopalvelu on sitoutunut ryhmäajatteluun ja ryhmä on organisaation perusyksikkö. Verkostoituva työmalli ei huomio tätä. Henkilökunta tekee työtä muuallakin kuin lapsiryhmässä, mikä ei heijastu työyhteisön resurssointiin ja vallalla on hallitsematon rakenne. Tämä on pois lapsen yksilöllisestä kohtaamisesta.

Päivähoitohenkilökunnan työhön sisältyy kokemukseni mukaan runsaasti erilaisia koulutuksia, lähes päivittäisiä palavereja sekä esimerkiksi jatkuvasti lisääntyviä oheistehtäviä, jotka kaikki vievät varsin runsaasti aikaa perustyötä lapsiryhmässä. Lisäksi henkilöstön poissaolojen ajalle ei useinkaan oteta sijaisia niukkojen taloudellisten resurssien vuoksi, joten lapsiryhmissä on usein henkilökunnan osalta vajausta. Tämä henkilökuntavajaus heijastuu luonnollisesti lapsiryhmän toimintaan ja perheiden sekä lasten yksilölliseen kohtaamiseen, huomioimiseen ja havainnointiin. Myös Onnismaan (1999, 62) mukaan päiväkotien tulisi tuoda rohkeasti esille resurssitilanteensa suhteessa perustehtävän suorittamiseen, koska selvästi laajemmat ja uudenlaiset tehtävät vaativat lisää sekä henkilö- että työaikaresursseja.

Myös päiväkotien ryhmäkokoihin tulisi kiinnittää huomiota. Päivähoidossa eräs keskeinen lapsena olemisen ongelma nyky-Suomessa on kuulluksi ja nähdyksi tulemisen mahdollisuuden, oman erillisenä persoonanaan ja arvostavasti kohdelluksi tulemisen puute. Lasten hyvän kasvun mahdollisuudet edellyttävät vakaita ja vastavuoroisia suhteita lasten ja aikuisten kesken ja lasten välillä sekä tilaa ja aikaa oman elämänymmärryksen rakentamiseen ja omien valintojen pohtimiseen. Tällaisten kasvuympäristöjen turvaaminen on vaikeaa ilman kiireen, kilpailun ja suorittamisvaatimusten kohtuullistamista. (Salmi, Bardy & Sauli 2004, 29.) Ryhmäkojoja järkevöittämällä lapsen kohtaamiselle, kasvatuskumppanuudelle ja kiireettömyydelle luotaisiin mielestäni paremmat toteutumismahdollisuudet. Myös Lammi-Taskula ja Varsa (2001, 74) toteavat, että päivähoidon työntekijät ovat näköalapaikalla, kun keskustellaan tämän päivän perheiden ja vanhemmuuden haasteista. Päivähoidon työntekijät tapaavat suuren osan nuorista perheistä ja voivat kas-

vokkaisessa vuorovaikutuksessa antaa tukea vanhemmuuden kysymysten kanssa kamppaileville perheille. Työntekijät korostavat perhekeskeisyyttä ja perhelähtöisyyttä työssään, mutta ajan ja voimavarojen puute heikentävät mahdollisuuksia vastata perheiden ja vanhempien tarpeisiin halutulla tavalla. Paitsi oman työtehtävän ja -organisaation asettamat puitteet, myös laajemmat yhteiskunnalliset kehityssuunnat heijastuvat päiväkotien henkilökunnan työtilanteisiin. Voimia riittää varhaiskasvatuksen ohella vanhemmuuden tukemiseen paremmin, jos päiväkodin ryhmäkoot eivät ole liian suuria. Työssä jaksamista edistää riittävä henkilökunnan määrä työtehtäviin nähden. Voidakseen tukea vanhemmuutta asiakasperheissä päiväkodin työntekijät tarvitsevat tukea myös itselleen ja työssä jaksamiselleen. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 74.)

Päivähoitohenkilöstöllä tulisi omien kokemusteni mukaan olla enemmän tietoa esimerkiksi sosiaalityön kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja yhteistyön tulisi olla luonnollinen osa päivähoidon yhteistyöverkostoa. Näitä ajatuksia tukee myös kyselyyni vastanneiden päivähoidon työtiimien toiveet lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävästä tiiviistä ja säännöllisestä yhteistyöstä. Tietäen sosiaalityön työpaineet, kynnys yhteistyöhön on etenkin päivähoidon suunnasta usein varsin korkea ja sosiaalityön kenttä jää helposti päivähoidolle vieraaksi. Itse olen tavannut sosiaalityöntekijän kymmenen vuoden työurallani yhden kerran päivähoidon, neuvolan ja sosiaalityön yhteispalaverissa. Monessa kunnassa yhteistyö on puolestaan arkipäivää ja sosiaalityöntekijä ”jalkautuu” myös päivähoitoon käyden säännöllisesti vierailulla päiväkodissa ja lapsiryhmissä. Tähän tulisi mielestäni pyrkiä, jotta sosiaalityöstä tulisi päivähoidon luonnollinen yhteistyökumppani, ja kynnys yhteydenpitoon ja yhteistyöhön tulisi matalammaksi sekä päivähoidon mutta myös lapsiperheiden osalta.

On tärkeää, että päivähoidolla on oma keskeinen roolinsa varhaiskasvattajana ja merkittävänä perheiden yhteistyökumppanina ja tarvittaessa varhaisen tuen tarjoajana. Päivähoidossa on kuitenkin muistettava ne seikat, mihin nimenomaan varhaiskasvatuspalveluilla voidaan vaikuttaa. Päivähoidon työntekijät ovat merkittävässä asemassa oman pedagogisen työnsä lisäksi

myös varhaisen huolen havainnoitsijoina, mutta sille ei tule mielestäni säilyttää liian suurta roolia, päivähoidolla tulee olla riittävästi resursseja ja ammattitaitoista, moniammatillista henkilöstöä hoitamaan oma, sille kuuluva tehtävänsä. Päivähoitohenkilöstön ja vanhempien yhteistyön ja perheiden tukemisen on Rouvisen (2007, 165–166) mukaan pohjauduttava perheiden erilaisuuden ja erilaisten elämäntilanteiden, lähtökohtien ja arvojen huomiointiin. Sama perhe voi ajankohdasta riippuen tarvita joskus tukea, ohjausta ja neuvontaa, joskus vapaamuotoista yhteistyötä.

Kaikille lapsille suunnattuja peruspalveluja, kuten päivähoitoa tulee kohentaa ja kehittää. Ei riitä ainoastaan se, että lisätään resursseja suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien lasten auttamiseksi. Tämä on välttämätöntä, mutta jos samalla ei paranneta toimintamahdollisuuksia lasten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä, ylläpidetään riskiä siitä, että kehkeytyy yhä uusia syrjäytymisen kierteitä. Syrjäytymistä tuottavista mekanismeista yksi keskeinen on se, että kaikille lapsille suunnattuja hyvinvointipalveluja on heikennetty. On tärkeää havaita yhteys peruspalvelujen ohenemisen ja lasten pahoinvoinnin välillä. (Salmi ym. 2003, 29–30.) Päivähoito koskettaa suurta osaa suomalaisista lapsiperheistä ja se on mielestäni korvaamattomalla aitiopaikalla lapsiperheiden tukemisessa, varhaisessa puuttumisessa ja perheiden yleisen voinnin havaitsemisessa. Päivähoito tarvitsee tukea ja huomiota toimiakseen ja pystyäkseen vastaamaan yhä kasvaviin haasteisiin.

Tämän tutkielman tuloksia voidaan käyttää Siilinjärven kunnan ja Siilisetin päivähoiton ja sosiaalityön yhteistyön kehittämisessä ja yhteistyömuotojen luomisessa. Tulosten mukaan yhteistyölle ja avoimelle molemminpuoliselle tiedonkululle on tarvetta. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miten muut Siilisetin kuntien päiväkotien työntekijät havaitsevat lastensuojelullisen huolen ja miten päivähoiton ja sosiaalityön yhteistyö niissä toimii. Tässä tutkielmassa tutkin ainoastaan päiväkotien henkilöstön lastensuojelullisen huolen havaitsemista ja huoleen puuttumista sekä päiväkotien ja sosiaalityön yhteistyötä ja sen toimivuutta. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia myös perhepäivähoiton valmiutta ja keinoja havaita lastensuojelullinen huoli ja selvittää, miten Siilinjärven kunnan perhepäivähoito tuntee lastensuojelun

sosiaalityötä ja millaiset valmiudet perhepäivähoidolla yhteistyöhön lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Perhepäivähoitajat työskentelevät yksin lapsiryhmän kanssa ja heillä ei ole työyhteisön ja työtiimin tukea arjessa toimissaan. Esimerkiksi Aho (2007) totesi tutkimuksessaan, että kollegoiden tuki on tärkeää esimerkiksi perheväkivallan tunnistamisessa ja parhaat edellytykset esimerkiksi juuri perheväkivallan tunnistamiseen on päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa, joissa työskennellään työtiiminä.

LÄHTEET

Aarnos, E. 2007. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–183.

Aho, S. 2007. Perheväkivallan tunnistaminen Mikkelin ympäristökuntien päivähoiton näkökulmasta. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Pro gradu- tutkielma.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Alasuutari, P. 2005. Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa Räsänen, P., Anttila, A-H. & Melin, H. (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–29.

Alila, K. & Kronqvist E-L. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 72. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Arnkil, T. & Eriksson, E. 1999. Kelluvia vuoropuhelurakenteita. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä, 71–127.

Arnkil, T. 2004. Verkostotyö lastensuojelussa – menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 214–239.

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2008. Vakava vetoamus: Älkää leimatko lapsia huolten yöhykkeistöllä! Dialogi 8/2008.

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.

Bardy, M. 2004. Lasten auttaminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 192–201.

Bardy, M., Heino, T., Salmi M. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000- luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Raportteja 263. Helsinki: Stakes.

Carpenter, B. 1997. Moving forward together: collaborative research with families. Teoksessa Carpenter, B. (ed.) Families in Context - Emerging Trends in Family support and Early Intervention. London: David Fulton Publishers. 164–176.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi – opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Helsinki: Stakes.

Eskola, J. & Suoranta J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Forsberg, H. & Linnas, H. 2004. Lapsi ja lastensuojelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitiie-Kallio, S., Mertsola, J. & niemi, S. (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki, Duodecim: 218 – 234.

Hakkarainen, P. 2003. Suojeleeko lapsilähtöisyys lasta? Teoksessa Antikainen, J. (toim.) Pysähdyspaikkoja lastensuojelun poluilla. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 1/2003. Joensuu: ISO-Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 15–39.

Happo, I. 2006. Varhaiskasvattajan asiantuntijuus. Asiantuntijaksi kehittyminen Lapin läänissä. Acta Universitatis Lapponiensis. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Hearn, B. 1996. Child Support and Protection: a Practical Approach. London: National Children's Bureau.

Heikkinen, E. 1998. Subjektiiivisin oikeus- päivähoitopalvelut paineiden alla. Kunta Suomi 2004 - tutkimuksia nro 11. Acta nro 94. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakes työpapereita. Helsinki: Stakes.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Stakes-oppaita 58. Helsinki: Stakes.

Heinämäki, L. 2004. Erityisesti päivähoidossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityis päivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 136. Helsinki: Stakes.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes oppaita 62. Helsinki: Stakes.

Heinämäki, L. 2006. Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. VarTu- hankekuvaus 2004 – 2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Hiilamo, H. 2008. Promoting Children's Welfare in the Nordic Countries. Reports of the Ministry of Social Affairs and Health. Reports 2008:15. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvonen, A. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 31–50.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen- Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finnlectura.

Hujala – Huttunen, E. & Nivala, V. 1996. Yhteistyö päivähoitossa. Kasvatuksen lapsikohtainen suunnittelu yhteistyössä vanhempien kanssa. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S & Nivala, V. 1998. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Huttunen, E. 1989. Päivähoidon toimiva arki. Varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Jyväskylä: Suomen Kaupunkiliitto.

Hämäläinen, J. 1992. Kotikasvatuksen pedagogisen tukemisen idea lastensuojelussa – Sen sosiaalieettiset lähtökohdat ja asema Suomen lastensuojelun oppihistoriassa. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 3. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J. 1993. Perhe-etiikka ja lapsen oikeudet. Teoksessa Hämäläinen, J. & Niemelä, P. Sosiaalialan etiikka. Porvoo: WSOY, 108–118.

Hämäläinen, J. 2001. Syrjäytymisen ehkäisy, perhetyö ja vanhemmuuden tukeminen päivähoitossa. Teoksessa Hämäläinen, J., Pölkki, P. & Vornanen, R. (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopion yliopistollisen opetussosiaalikeskuksen julkaisuja 1/2001. Kuopio: Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus, 43–52.

Hämäläinen, J. 2007. Lastensuojelun kehityslinjoja. Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta. Snellman-instituutin A-sarja 22/2007. Kuopio: Snellman-instituutti.

Hämäläinen, J., Pölkki, P. & Vornanen, R. 2001. Esipuhe. Teoksessa Hämäläinen, J., Pölkki, P. & Vornanen, R. (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopio: Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus.

Järventie, I. 1999. Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalvelujen käytöstä Helsingissä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1999: 6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Karila, K. 2005. Vanhempien ja päivähoiton henkilöstön keskustelut kasvatuskumppanuuden areenoina. Kasvatus 36(4), 285–298.

Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Porvoo: WSOY.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta-
opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Oppaita 63. Helsinki: Stakes.

Kivinen, T. 1994. Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi-näkökulmia asi-
akkuuden määrittämiseen. Tutkimuksia 45. Helsinki: Stakes.

Kontula, O. 2004. Perhepolitiikka käännekohdassa. Perhebarometri 2004.
Katsauksia E 18/ 2004. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.

Lahikainen, AR. 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa
Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 21–46.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973.

Laki lasten päivähoidosta 36/1976. Lainmuutos 304/1983.

Laki lasten päivähoidosta 36/1976. Lainmuutos 603/1991.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lammi - Taskula, J. & Varsa, H. 2001. Vanhemmuuden aika - Vanhemmuu-
den tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työ-
tä. Stakes aiheita 7/2001. Helsinki: Stakes.

Luhtasaari, S. 2009. Hylätyt huolet, autiot sielut. Lastentarha 3/2009.

Luhtasaari, S. 2009. Varhaisen puuttumisen etiikkaa. Lastentarha 3/2009.

Lund, T., Latvala, E., Peltola-Helin, J., Raitio, U. & Tuominen, S. 2003. Miten
Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan? Teoksessa Sinkko-
nen, J. (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle.
Helsinki: WSOY, 238–252.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväsky-
lä: International Methelp.

Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Hel-
sinki: Socca.

Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana - Eryityskasvatuksen ja kuntoutuksen
käytännöt. Jyväskylä: ATENA- kustannus.

Niemelä, P. 1993. Ammattietiikan peruskysymyksiä sosiaalialalla. Teokses-
sa Hämäläinen, J. & Niemelä, P. Sosiaalialan etiikka. Porvoo: WSOY, 154–
172.

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. 4. uudistettu
painos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Onnismaa, E-L. 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena - toiveiden tynnyri vai huolten hautomo? Stakes. Aiheita 29/1999. Helsinki: Stakes.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Moniammatillinen orientaatio perheväkivaltaan. Teoksessa Paavilainen & Pösö (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

Perttu, S. 1999. Perheväkivalta auttamistyössä. Opas ammattihenkilöstölle, Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Nykypaino Oy. Helsinki.

Pihlaja, P. 2001. Erityiskasvatuksen työalueet päivähoidossa. Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Julkaisuja 2001:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 18–26.

Piispa, M. 2006. Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S & Sorvali, I. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 141–161.

Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 43–56.

Pulma, P. 1992. Lapsuuden lyhyt historia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 66. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus, 50–64.

Pulma, P. 2004. Lastensuojelun kehityslinjoja. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 11–20.

Pölkki, P. 2003. ILOssa perhetyötä oppimaan ja kehittämään. Teoksessa Antikainen, J. (toim.) Pysähdyspaikkoja lastensuojelun poluilla. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 1/2003. Kuopio: Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 63–97.

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 198. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rantala, A. 2004. Perheen ja päivähoidon yhteistyö. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Porvoo: WSOY, 97–110.

Roininen, T. 2006. Kasvatuskumppanuushanke lasten päivähoidossa Siilinjärvellä 2003-2005. Teoksessa Kaskela, M. & Kekkonen, M. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63. Helsinki: Stakes, 152–156.

Rousu, S. & Strandström, M. 1998. Suomalaisen lapsuuden ja perheen kehitys. Teoksessa Rousu, S. & Strandström, M. (toim.) Näkökulmia lapsipolitiikkaan - Suomen kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman valmisteluun liittyvä taustamuistio 13.10.1998. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 11–26.

Rouvinen, R. 2007. ”Tässä työssä yhdistyy kaikki”. Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Kasvatustieteellisiä julkaisuja. N:o 119. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Russel, P. 1997. Foreword. Teoksessa Carpenter, B. (ed.) Families in Context. Emerging Trends in Family Support and Early Intervention. London: David Fulton Publishers, 5–11.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Salmi, M., Bardy, M. & Sauli, H. 2004. Lapsen ja lapsiperheiden asemasta nyky-Suomessa. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 16–37.

Sauli, H. & Säkkinen, S. 2007. Lasten päivähoito. Teoksessa Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus.

Seretin, L. 2009. Varhaiskasvatuksen hallinto yhä useammassa kunnassa opetusallalla. Lastentarha 3/2009.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2009. Helsinki: Stakes.

Stake, RE.2000. Case Studies. Teoksessa Denzin, NK. & Lincoln, YS. Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks, Sage Publications, 273–285.

Strid, O. 2004. Ennaltaehkäisy ja yhteistyö. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie - Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 239 –252.

Suutari, S. 2003. Varhaisen tukemisen verkot Kainuussa. Teoksessa Antikainen, J. (toim.) Pysähdyspaikkoja lastensuojelun poluilla. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 1/2003. Joensuu: Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 40–61.

Taskinen, S. 2007. Katsaus lasten ja nuorten palvelujen kehitykseen. Teoksessa Heikkilä, M. & Lahti, T. (toim.). Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Helsinki: Stakes, 13–19.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes Oppaita 65. Helsinki: Stakes.

Toikko, T. 2005. Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 154–191.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä, PK-kustannus, 100–112.

Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. 2. painos. Jyväskylä: PS- kustannus.

Valtioneuvoston periaatepäätös 2002: 16.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Stakes Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Viitasaari, L. 2003. Lasten kokema perheväkivalta päivähoidon haasteena. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY, 103 – 115.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, P. 1995. Riskioiloissa elävät lapset, nuoret ja lapsiperheet. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Näkökulmia lastensuojeluun. Porvoo: WSOY, 50–69.

Välimäki, A. 1992. Päivähoito ja moderni vanhemmuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja terveyshallitus Raportteja 66. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus, 263 – 269.

Wynes, M. 2000. Contesting Childhood. London: Farmer.

Painamattomat lähteet:

Nissinen Antero. 2010. Sähköposti. Email antero.nissinen@siilinjarvi.fi. Haettu 27.10.2010.

Kasvattajan käsikirja. Moniste.

Muksuhuolto. Moniste.

Neuvolan ja päivähoiton palaveri. Moniste.

Siilinjärven kunnan lastenneuvolan, erityistyöntekijöiden ja päivähoiton ja tiedonsiirron toimintamalli 2007. Moniste.

Siilinjärven kunta- palvelut. Luettavissa : <http://www.siilinjarvi.fi/palvelut/sosiaali/paivahoito/index.php>. Haettu 29.9.2010.

Siilinjärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma toimintakaudelle 2008-2009. Moniste.

Siiliset. Luettavissa:

<http://www.siilinjarvi.fi/www/fi/varhaiskasvatuspalvelut/paivakodit/index.php>.
Haettu 29.9.2010.

Siiliset:Kasvatuskumppanuus.Luettavissa:

<http://www.siilinjarvi.fi/www/fi/varhaiskasvatuspalvelut/kasvatuskumppanuus/index.php>. Haettu 29.9.2010.

Siiliset:Siilinjärvenkunta-kuntainfo.Luettavissa:

<http://www.siilinjarvi.fi/kuntainfo/index.php>. Haettu 29.9.2010.

Siiliset:Päiväkodit.Luettavissa:

<http://www.siilinjarvi.fi/www/fi/varhaiskasvatuspalvelut/paivakodit/index.php>.
Haettu29.9.2010.

Siiliset: Varhaiskasvatuspalvlut. Luettavissa:

<http://www.siilinjarvi.fi/www/fi/varhaiskasvatuspalvelut/paivakodit/index.php>.
Haettu 29.9.2010.

LIITE 1

Siilinjärven kunta/
Palvelualuejohtaja Eeva-Liisa Lyytinen
PL 5
71 801 SIILINJÄRVI

Merja Rönkkö
Särkiranta 8 a 5
70 700 KUOPIO
puh. 0400 774 051
sähköposti: maronkko@hytti.uku.fi

PYYNTÖ

pro gradu tutkielman kokoamiseksi ja toteuttamiseksi

Työskentelen ryhmävastaavana lastenhoitajana ryhmäperhepäiväkoti Pillipiiparissa. Opiskelen työni ohessa sosiaalityöitä Kuopion yliopistossa. Pääaineeni on sosiaalityö. Olen aloittamassa opintoihini kuuluvaa pro gradu tutkimusta.

Pro gradu tutkimuksessani tutkin Siilinjärven kunnan päiväkotien henkilöstön ja sosiaalityön yhteistyötä. Tarkoitukseni on tutkia lasta ja perhettä koskevan huolen ja puuttumisen prosessia. Miten päiväkotien henkilöstö puuttuu lasta tai perhettä koskevaan lastensuojelulliseen huoleen ja onko heillä valmiuksia siihen? Tarkoitukseni on myös selvittää, miten puuttuminen tapahtuu ja miten prosessi etenee huolen havaitsemisen jälkeen. Tarkoitukseni on toteuttaa tutkimus kysymyslomakkein.

Tutkimukseni ohjaajina toimivat sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön professori Pauli Niemelä (puh.017 162 640, s-posti: pauli.niemela@uku.fi) ja sosiaalityön lehtori Aini Pehkonen (puh. 017 162 646, s-posti: aini.pehkonen@uku.fi).

Pyydän Sinua ystävällisesti vastaamaan tutkimuslupapyyntöni joko sähköpostilla tai oheisella vastauskuorella.

Ystävällisesti,

Merja Rönkkö
sosiaalityön opiskelija

LIITE 2

Hyvät Siilinjärven päivähoidon kollegat!

Opiskelen sosiaalityötä pääaineenani Kuopion yliopistossa. Teen opintoihini kuuluvaa pro Gradu tutkielmaa lastensuojelullisen huolen tunnistamisesta ja huolen puheeksiottamisesta Siilinjärven kunnan päiväkodeissa. Tutkimukseni ohjaajina toimivat Kuopion yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan professori Pauli Niemelä sekä erikoistutkija Aini Pehkonen.

Lastensuojelullisella huolella tarkoitan tässä tutkimuksessani esimerkiksi lapsen perushoidon laiminlyöntiä kotona, lapsen kehitykseen liittyvää huolta tai perheen elämäntyylin ja kasvatuseränteisiin liittyvää huolta.

Toivon, että vastaatte oheiseen kyselyyn **yhdessä työtiiminä**. Kyselyn tulokset käsittelemme itse ja luottamuksellisesti. Toimitan valmiin tutkimukseni Siilinjärven kunnan päivähoitoon ja kunnan lastensuojelun sosiaalityön käyttöön, joten jokainen vastaus antaa erittäin arvokasta tietoa kunnan päivähoitosta ja päivähoitoon ja sosiaalityön yhteistyöstä.

Toivon työtiiminne vastaavan kyselyyn mennessä ja palauttamaan sen minulle oheisessa kirjekuoressa sisäisessä postissa päiväkotikiikoksi.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani.

Ystävällisesti

Merja Rönkkö

sosiaalityön opiskelija

puh. 0400 774051

sähköposti: maronkko@hytti.uku.fi

LIITE 2

1. Kuinka kauan työtiiminne on toiminut yhdessä? _____

2. Millainen on työtiiminne henkilökuntarakenne ja koulutustausta?

---

3. Millainen on lapsiryhmänne ikäjakauma? _____

4. Millaiset asiat herättävät Teissä päivähoidon työntekijöinä lastensuojelullista huolta?

---

5. Miten toimitte, kun lastensuojelullinen huoli herää?

---

6. Millaisissa tilanteissa lastensuojelullinen huoli on ollut aiheeton?

---

7. Kenen kanssa lastensuojelullisesta huolesta puhutaan ja missä järjestyksessä?
Merkitkää numerolla 1 se henkilö/ henkilöt, jonka kanssa otatte huolen ensin puheeksi,
numerolla 2 henkilö, jonka kanssa keskustellette seuraavaksi, jne.

-Työtiimi

-Lapsi

LIITE 2

- Lapsen vanhemmat
- Esimies
- Erityislastentarhanopettaja
- Jonkun muun kanssa

Kenen muun kanssa? _____

8. Kuka työttöimissänne ottaa lastensuojelullisen huolen puheeksi perheen kanssa?

---

9. Missä tilanteissa huolen puheeksiottaminen perheiden kanssa tapahtuu (esimerkiksi tuonti- ja hakutilanteet päivähoitossa, erilliset järjestetyt keskustelut)?

---

10. Jos sovitte perheen kanssa yhteisen keskusteluajan lastensuojelullisen huolen takia, pyydättekö koko perheen paikalle?

---

11. Onko perheen lapsi puheeksiottotilanteessa paikalla?

Kyllä

Ei

12. Kysytäänkö lapselta puheeksiottotilanteessa jotain, jos hän on paikalla?

LIITE 2

13. Kuka työtiimistä ottaa tarvittaessa yhteyden sosiaalityön lastensuojelutyöntekijään?

---

14. Onko yhteydenottoon olemassa päiväkodissanne ohjeistusta?

---

15. Oletteko ottaneet yhteyttä lastensuojelun työntekijään?

---

16. Onko ollut tapauksia, joissa yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöntekijään ei ole otettu, vaikka sitä on mietitty?

Kyllä	☐
Ei	☐

17. Jos yhteyttä sosiaalityöntekijään ei ole otettu, miksi?

---

18. Oletteko osallistuneet kasvatuskumppanuuskoulutukseen tai sitä edeltäneeseen Vavu - koulutukseen (varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustyössä) – koulutukseen?

Kyllä	☐
Ei	☐

19. Onko Vavu- tai kasvatuskumppanuuskoulutuksesta ollut hyötyä lastensuojelullisen huolen puheeksiottamisessa tai yhteistyössä perheiden kanssa?

Kyllä	☐
Ei	☐

20. Millaisia keinoja tai menetelmiä (esimerkiksi huolen harmaa vyöhyke) teillä on käytössänne lastensuojelullisen huolen tunnistamiseksi tai puheeksiottamiseksi?

---

21. Oletteko saaneet ohjeistusta kyseisten menetelmien käyttöön työssänne?

---

22. Teettekö yhteistyötä Siilinjärven kunnan lastensuojelun sosiaalityön kanssa?

Kyllä

Ei

23. Miten yhteistyö kunnan lastensuojelun sosiaalityön kanssa toimii?

---

24. Millaisia toiveita tai kehittämissuhteita työtiimillänne on lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön kehittämiseksi?

Suuri kiitos vaivannäöstänne ja arvokkaasta ajastanne!